T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ARKEOLOJİ BİLİM DALI

ANTİK DÖNEMDE KEDİ İKONOGRAFİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Gizem USAL

BURSA 2024

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ARKEOLOJİ BİLİM DALI

ANTİK DÖNEMDE KEDİ İKONOGRAFİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Gizem USAL

ORCID:

Danışman:

Prof. Dr. İ. Hakan MERT

BURSA 2024

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arkeoloji Anabilim Dalı, Arkeoloji Bilim Dalı'nda 702147004 numaralı Gizem USAL'ın hazırladığı "Antik Dönemde Kedi İkonografisi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 29/07/2024 günü 15.00 - 16.00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Prof. Dr. İbrahim Hakan MERT
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Derya ŞAHİN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Ahmet BİLİR
Düzce Üniversitesi

29/07/2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 04/07/2024

Tez Başlığı / Konusu: Antik Dönemde Kedi İkonografisi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 74 sayfalık kısımına ilişkin, 04/07/2024 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:
1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/dâhil
3- 5 kelimden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

04/07/2024

Adı Soyadı:	Gizem USAL
Öğrenci No:	702147004
Anabilim Dalı:	Arkeoloji
Programı:	Arkeoloji
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Prof. Dr. İbrahim Hakan MERT

*** Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.**

Yemin Metni

Yüksek Lisans Çalışması olarak sunduğum "Antik Dönemde Kedi İkonografisi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

04/07/2024

Adı Soyadı : Gizem USAL

Öğrenci No : 702147004

Anabilim/Anasanat Dalı : Arkeoloji

Programı : Arkeoloji

Statüsü : Yüksek Lisans [X]

: Doktora [ ]

: Sanatta Yeterlik [ ]

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	**:** Gizem USAL
Üniversite	**:** Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitüsü	**:** Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim/Anasanat Dalı	**:** Arkeoloji
Bilim/Sanat Dalı	**:** Arkeoloji
Tezin Niteliği	**:** Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	**:** x + 173
Mezuniyet Tarihi	**:** ...../...../2024
Tez Danışman(lar)ı	**:** İ. Hakan MERT

ANTİK DÖNEMDE KEDİ İKONOGRAFİSİ

Binlerce yıldır bilfiil insan hayatında yer alan kediye gerek dini anlam yüklenip kutsallık atfedilmiş; gerek görmezden gelinmiş, hatta şeytanlaştırılıp yok edilmiştir. İnsanların henüz uygarlaşmaya başladığı ve yerleşik hayata yeni geçildiği dönemlerden itibaren bir şekilde insanın dikkat çekmiş ve yanında yerini almıştır.

Buna bağlı olarak neolitik dönemden itibaren, Antik dönem uygarlıkları da dâhil olmak üzere bu süreçte betimlenen kedi figürleri saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma nitel bir araştırma olup, çalışmada kullanılan veri ve bulgular yalnızca literatür taraması ve çevrimiçi müze kataloglarındaki figürün, heykel, seramik, mozaik, mezar steli, sikkelere dayalıdır. Bu eserler içerik analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Eserler birbiriyle kıyaslandığında, özellikle Antik Mısır'ın betimlemelerde öncü olduğu ve buradan diğer coğrafyalara dağıldığı görülmüştür. Ancak Antik Mısır'a ait çok sayıda kedi ile ilgili eserler olduğundan, örnekler sınırlı tutulmuştur. Ayrıca elde edilen bulgular sosyal hayat, dini inançlar ve tarihi kayıtlarla ilişkilendirilmiş; kedinin insan hayatı içerisinde önemi ve sembolik olarak atfedilen anlamlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Neolitik Dönem, Antik Mısır, Antik Yunan, Roma, Büyük Kediler, Kedi

ABSTRACT

Name and Surname	**:** Gizem USAL
University	**:** Bursa Uludag University
Institution	**:** Social Science Institution
Field	**:** Archaeology
Branch	**:** Archaeology
Degree Awarded	**:** Master
Page Number	**:** x + 173
Degree Date	**:** ...../...../2024
Supervisor/s	**:** İ. Hakan MERT

CAT ICONOGRAPHY IN ANCIENT TIMES

The cat, which has been present in human life for thousands of years, has been ascribed sacredness by attributing religious meaning to it; it has been ignored, even demonized and destroyed. It has somehow attracted attention and taken its place next to human beings since the periods when people were just beginning to civilize and settled life.

Accordingly, it was tried to determine the cat figures depicted in this process, including the ancient civilizations, starting from the Neolithic period. The research is a qualitative research and the data and findings used in the study are based solely on the literature review and the figurines, sculptures, ceramics, mosaics, tomb steles, coins in the online museum catalogs. These artifacts were evaluated using the content analysis technique. When the artifacts are compared with each other, it is seen that Ancient Egypt was the pioneer in depictions and from there it spread to other geographies. However, since there are many cat-related artifacts from Ancient Egypt, the examples were limited. In addition, the findings were associated with social life, religious beliefs and historical records; the importance of the cat in human life and the symbolic meanings attributed to it.

Keywords:

Neolithic Period, Ancient Egypt, Ancient Greece, Rome, Big Cats, Cat

ÖNSÖZ

Hayatımın tam orta yerinde alan kedilerim ve birçok insanın hayatına dokunduğuna inandığım diğer tüm kedilerin, dünya üzerinde yer edinmeye başlamasından itibaren yaşamlarını incelemekten mutluluk duyuyorum.

Tez konusu olarak seçtiğim konuyu kabul ederek, kediler hakkında çalışmamı uygun gören Bursa Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN'e ve çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen, aynı zamanda arazide birlikte çalışma fırsatı bulduğum danışman hocam Prof. Dr. İbrahim Hakan MERT'e çok teşekkür ederim.

Ayrıca tez dönemi boyunca bana deneyimleriyle destek olan ve kıymetli zamanlarını ayıran Arş. Gör. Dr. Buğra KURU ve Arş. Gör. Dr. Hazar ÇITAKOĞLU'na; içerik kısmında bana yardımcı olan Ela SESLER, Nesrin ALEMDARLAR, Özlem ÖZÇELİK'e ve bu süreçte nazımı çeken mesai arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu süreçte maddi manevi destek dışında kaynak bulmama yardımcı olan canım babam Orhan USAL'a, bana her an ve her anlamda destek olan sevgili annem Sevil USAL'a ve tezin oluşmasına ilham kaynağı olan kedilerim İsis ve Paris'e sonsuz minnetlerimi sunar, teşekkürü kalpten borç bilirim.

Gizem USAL

Bursa – 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET vi

ABSTRACT vii

ÖNSÖZ viii

İÇİNDEKİLER ix

GİRİŞ 1

I.I. Çalışmanın Konusu ve Bölümleri 1

I. II. Amaç, Kapsam ve Yöntem 3

BİRİNCİ BÖLÜM 4

KEDİ HAKKINDA 4

1.1. İnsan – Kedi İlişkisi ve Evcilleştirilmesi 4

1.2. İsminin Tarihçesi 8

İKİNCİ BÖLÜM 11

KEDİ SİMGESİ 11

2.1. İnanç, Sembol, Kurban, Büyü, Kehanet 11

2.2. Kedi Tanrı/Tanrıçalar ve Mitolojisi 17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 24

ANTİK ÇAĞLAR BOYUNCA KEDİ VE KEDİNİN KÜLTÜRDEKİ YERİ 24

3.1. Mısır 24

3.2. Minos ve Miken 26

3.3. Etrüsk 26

3.4. Yunan ve Roma 27

3.5. Erken Hristiyanlık 34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 38

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDAN ERKEN HRİSTİYANLIK DÖNEMİNE KADAR KEDİ BETİMLEMELERİ 38

4.1. Anadolu'da Tarih Öncesi Çağlar 38

4.2. Anadolu ve Mezopotamya Erken Uygarlıkları 40

4.3. Mısır 41

4.4. Minos ve Miken 45

4.3. Etrüks 48

4.4. Yunan ve Roma 49
SONUÇ 59
KATALOG 63
KAYNAKÇA 128
E-KAYNAKÇA 134
GÖRSELLER LİSTESİ 137
GÖRSELLER 142
TABLOLAR 167

GİRİŞ

I.I. Çalışmanın Konusu ve Bölümleri

Günümüzde günden güne daha da popüler hale gelen kedigillerin insanlar için özel bir yeri olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Kedilerin, yaşlı, genç, çocuk demeden her kültürden her kuşaktan insanı güzellikleri ve zarafetleriyle büyülediğini inkâr edemeyiz. Komik hareketleri, oyun oynamayı sevmeleri insanlara çekici gelirken, bağımsız doğalarına ise saygı duyulur. Aslında bu durum Antik dönem içinde aynı şekilde seyreder ve kediler ve insanlar yüzlerce yıldır birlikte hayatı paylaşırlar.

"Antik Dönemde Kedi İkonografisi" başlıklı yüksek lisans çalışmasında, insanların ilk yerleşik hayata geçtikleri Neolitik dönemden itibaren insanın yanında bir şekilde yer alan kedinin, insanlara kendini kabul ettirmesi, evlerinde kendilerine yer açması, hayatları boyunca ve hatta ölüm sonrası inancı ile insanlarla özellikle kadınlarla olan ilişkisi araştırılmıştır.

İlk olarak "Kedi Hakkında" başlığı altındaki birinci bölümde kısaca kedi türlerinden bahsedilmiştir. Bilimsel veriler neticesinde elde edilen kedi kalıntıları ve bilimsel verilerin az olmasının nedenleri ele alınacaktır. İlk kedi-insan ilişkinin başlangıcı ve bu temas sonrasında kedinin evcilleşme sürecinin nasıl şekillenmiş olabileceği hakkında yorum yapılacaktır. Ardından kedinin adının ilk olarak geçtiği dönem, kaynağı ve kullanılan antik isimleri hakkında bilgi verilecektir.

Bu bölümün devamında insanların hayatında artık tamamen yer edinmiş kedilerin, insan yaşamında soyut olarak taşıdığı anlamlar ele alınacaktır.

İkinci bölüm "Kedi Simgesi"dir. Antik dönem insanlarının inanç sisteminin oluşması üzerine bilgi verilecektir. Ardından kedinin inanç sistemine dâhil olması, sembolik olarak olarak hayatlarında yer edinmesi, inanç uğruna kurban edilmesi ve çok çeşitli şekillerde büyü amaçlı kullanım alanları ele alınacaktır. Neolitik dönemden itibaren hayvanların çoğu ile fiziksel bağ dışında ruhani olarak ilişki kurulur ancak diğer tüm hayvanlardan farklı olarak kedi ile bambaşka bir ilişki vardır. Çünkü kediden hiç bir hayvanla dini bağlamda yüzyıllarca süren bir ilişki görülmez. Bu süreç daha sonra

insanlaştırılan tanrı/tanrıçalar ve buna bağlı olarak kedinin mitolojilerde görülen kediler olarak devam eder ve kısaca mitolojik olaylar içerisindeki yeri anlatılacaktır.

Bölümün devamında antik çağ uygarlıklarının dini uygulamaları ve yaşamlarının içerisindeki öneminden bahsedilmeye çalışılır.

Üçüncü bölümde "Antik Çağlar Boyunca Kedi ve Kedinin Kültürdeki Yeri" başlığı altında; Mısır'dan yola çıkarak tüm dünyaya yayılan kedinin Minos, Miken, Etrüsk, Yunan, Roma gibi kültürlerin dini, sosyal hayatlarını nasıl etkilediği; halkın yaşam alanını nasıl şekillendirdiği incelenecektir. Ayrıca bu bölümde antik kaynaklarda kedi hakkında verilen bilgilerde mevcuttur. Bu bölüm kedinin kötü anılmasının başlangıcı olan Erken Hrisytanlık dönemi ile devam edecektir.

Bölümün devamında kazılar neticesinde elde edilen buluntuların, kültürlerin birbiriyle bağlantısı ele alınarak tanımlanmaları yapılacaktır.

Tezin dördüncü bölümü "Tarih Öncesi Çağlardan Erken Hristiyanlık Dönemine Kadar Kedi Betimlemeleri"dir. Üçüncü bölümde kedinin kültürlere yansıması ele alındığından ve bilindiği kadarıyla Neolitik Dönemde bu tarz bir tanımlanabilecek kültür olmadığından konuya dâhil edilmemiştir. Ancak Neolitik Dönemde kedi ile ilişkilendirilebilecek figürlerinin ele geçmesi bu dönemin dördüncü bölümde yer almasını zaruri kılar. Neolitik Dönemden başlayarak erken Hristiyanlık dönemine kadar bahsedilen kültürlerde görülen figürin, heykel, mimari dekorasyon parçası, dini objeler, seramik, kabartma, mezar anıtı, fresk, mozaikler bu bölümde gösterilir. Ancak Antik Mısır Medeniyetinde yer alan kedi ile ilgili olan binlerce objenin burada paylaşılması mümkün olmadığından bu Antik Mısır örnekleri freskler hariç birer birer obje üzerinden anlatılır. Diğer Antik Uygarlıklara ait elde edilen bütün bulgular, bazı objelerin "küçük kedi" olup olmadığı değerlendirmeye alınarak ve birbirleri ile olan iletişim ve etkileşimi ortaya konulur.

Tezin son bölümünü "Sonuç" kısmı oluşturmaktadır. Bu bölümde, tez boyunca varılan sonuçlar bir bütün olarak özetlenmiştir.

I. II. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı; kedinin Dünya üzerinde ilk görülmesi, insan ile ilk temasını, dünyaya dağılımını tespit etmek; ayrıca insan hayatındaki kültürel, sosyolojik alanlardaki yansımasını dini ve büyü gibi uygulamalardaki yerini irdelemek yani insan yaşamına olan etkisini ortaya koymaktır. Bu nedenle arkeolojik kazılar neticesinde bulunan; insanoğlu elinden çıkan her türlü obje ve resmi belge, hikâye gibi tarihe düşülen notlarla kedi konusu birbiriyle bağlantı kurularak bir bütün içerisinde değerlendirilir.

Yukarıda belirlenen amaçlar doğrultusunda, cevapları aranılan araştırma soruları şöyle sıralanabilir:

- Kedi insan yaşamına ne zaman girdi?
- Kedinin mitolojideki ve dindeki yeri nedir?
- Antik Dönemde insan – kedi ilişkisi nasıldı?
- Kedi ne zaman tanrılaştırıldı ve önemini yitirdi?
- Kedi sembolizmi neyi ifade ediyor?
- Kedi figürü ne zaman, nerede ve nasıl görülmeye başlandı?

Tez çalışması, konu itibariyle yalnızca literatür taraması şeklinde yürütülmüştür. Bu kapsamda antik yazarların eserleri, arkeolojik veriler, mitolojik anlatımlar ve modern kaynaklar araştırılmıştır. Kedi ve kedi ile birlikte anılan tanrı ve tanrıçalara ait her türlü bilgi ele alınmıştır. Araştırma sorularına cevap ararken yöntem olarak, Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi ve bilimsel veritabanı uygulaması, Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü David French Kütüphanesi ve Avrupa başta olmak üzere Amerika ve Ortadoğu'daki müzelerin çevrimiçi katalogları taranarak kapsamlı bir tarama yapılmıştır. Ayrıca fotoğraflar 3D Paint programı ile zemin temizlemesi işlemi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KEDİ HAKKINDA

1.1.İnsan – Kedi İlişkisi ve Evcilleştirilmesi

Erken Pliyosen Döneminde (5,3 ila 3,6 milyon yıl önce) ortaya çıkan kediler, çoğu modern memeli türlerinin atalarına henüz benzemediği zamanda, tipik formundaydı. Ve günümüze kadar çok az değişikliğe uğradı[1].

"*Kedigiller, Pantherinae ve Felinae olmak üzere iki alt familyadan oluşur. Pantherinae alt familyası beş Panthera türünü (kaplan, aslan, jaguar, leopar ve kar leoparı) ve iki Neofelis türünü (dumanlı pars ve Sunda dumanlı parsı) içerir. Felinae alt familyası vaşak, karakulak, çita, puma, oselo ve ev kedisi gibi 34 tür içerir. Ayrıca, günümüzde dünyanın dört bir yanına dağılmış olan kedilerin iki cins vahşi kediden türemiş olduğu tespit edilmiştir: Afrika Yaban Kedisi (Felis silvestris lybica) ve Avrupa Yaban Kedisi (Felis silvestris silvestris)*[2].".

Dünya üzerinde kedinin ilk görüldüğü tarih net olarak bilinmese de, Kuzey Afrika'nın kedilerin anayurdu olduğu kabul edilir. Konya Hacılar'da, İsrail Jericho'da ve Kıbrıs Khirokitia'da tarih öncesi döneme ait kemik, kafatası parçası ve diş gibi veriler arkeolojik kazılarda ele geçer; Tunç Çağına gelindiğinde ise bu tarz buluntular artar[3].

Görsel olarak birbirine benzeyen kedilerin, hayttayken evcil mi vahşi mi olduğu konusunda kesin ifadeler kullanmak mümkündür. Vahşi kediler evcil kedilere göre daha kabarık ve uzun kürke sahiptir. Evcil kediler ise daha küçük ve kısa tüylüdür. Aslında vahşi kedileri daha büyük gösteren şey çoğunlukla uzun kürkü ve gür kuyruğudur. İskelet sistemine bakıldığında farklılık görülmesi çok zordur[4].

[1] https://www.britannica.com/animal/cat (03.12.2023)
[2] https://en.wikipedia.org/wiki/Cat (03.12.2023)
[3] Tekin 2015 : 120.
[4] Zeuner 1963 : 389.

Arkeolojik kalıntılarının nadir olması nedeniyle[5] kedinin evcilleştirme süreci ve erken dönemlerdeki antropojenik yayılımı hakkında bilgi azdır[6]. Ancak son yıllarda yapılan zooarkeolojik kazılardan elde edilen veriler ve verilerin yayımlanmasıyla kedilerin geçmişi hakkında artış görülür. Yine de kedi kemiklerinin doğada ele geçme olasılığı oldukça zordur. Bu durumun sebeplerinden birincisi kemiklerin doğasıdır. Kediler, küçük ve kırılması kolay kemiklere sahiptir, asidik ya da olumsuz toprak nedeniyle diğer büyük hayvanlar gibi doğada korunamaz, daha kolay yıpranır. Ayrıca kedilere ait kemiklerin evcil bir türe mi yabani türe mi ait olduğunu ayırmak çok zordur. 107 cm boyutlarına çıkabilen ilk evcil kedi kemikleri çağdaşları sylvestris ve libyca karıştırılabilir. İnsanlarla henüz yakın ilişki kurmamış kedilerin çöp çukurlarında veya bahçelerinde bulunması mümkün değildir. Bu durum kemiklere ulaşılmayı zorlar. Ayrıca ölüm zamanları yaklaştığında kediler bunu hisseder (günümüz ev kedileri bile) ve uzaklaşarak çoğunlukla yalnız başına ölür. Bedenleri; fare, köpek veya tilki gibi diğer yırtıcılar tarafından parçalanır[7].

Erken dönemden itibaren kediler genellikle insanlar tarafından besin kaynağı olarak görülmez. Ancak, yapılan yeni araştırmalar neticesinde Avrupa'da Neolitik Dönemden Bronz Çağa geçiş evresinde birçok küçük hayvan türü ile birlikte kedinin de besin zincirinde yer aldığı görülür. Ayrıca İspanya'da bir mağarada yapılan bilimsel kazılarda MÖ 5200 ve MÖ 1100 arasına tarihlenen, üstünde insan dişi izi bulunan kedi kemikleri ele geçer. Bu veriler ışığında kedilerin sadece kıtlık dönemlerinde ekstra yiyecek kaynağıdır[8]. Bu gibi özel durumlar dışında muhtemelen sadece kürkü için öldürülür[9].

Paleolitik Dönem avcı toplayıcıları için koku alma ve işitme becerileri sebebiyle, köpekler oldukça kullanışlı av arkadaşıdır[10]. Diğer hayvanlar ise deri, et, süt ya da kürk gibi sebeplerle avlanır ve değer görürken[11], kediler çok fazla değer görmez[12].

[5] O'Conner 2007 : 581.
[6] Ottoni vd. 2017 : 1.
[7] Engels 1999 : 176 vd.
[8] https://arkeofili.com/avrupada-3000-yil-onceye-kadar-kopek-ve-porsuk-yeniyordu/ (03.12.2023)
[9] Geigl vd. 2019 : 308.
[10] Rugancı 1992 : 33.
[11] Engels 1999 : 20.
[12] Rugancı 1992 : 33.

Kedilerin evcilleşme süreçleri konusu net şekilde bilinmese de, Neolitik Dönemde yerleşik hayata geçişle birlikte kommensel yaşam yoluyla ilk bağlantıların kurulduğu düşünülür[13]. Tarımın başlamasıyla yerleşik hayata geçen insanlar, elde ettikleri ürünleri depolamak durumunda kaldığında, kedilerin önemi anlaşılır. Yiyeceklerin, özellikle buğdayın yer aldığı depolar fare ve sıçanın ilgisini çeker. Çok sayıda deponun bulunduğu ilk kentlerde bekçilerin depo alanlarını haşeratlardan koruması neredeyse imkânsızdır[14]. Avcılıkta kullanılan köpek, fare ve sıçan yakalamak için kullanılmaz[15]. Bu süreçte olasılıkla kediler depoların çevresinde avlanırken, evcilleşmesede şüphesiz uysallaşır.

Neolitik dönem insanları, yerleşim alanları çevresinde gezinen yaban kedilerini bilinçli olarak evcilleştirmeye çalışmalarından çok, annesi tarafından bırakılmış yavru kedi ile insanın karşılaşılması ilk kedi–insan ilişkisinin başlangıcı olabilir. Yavru kedinin savunmasızlığı, insanın besleme duygusunu tetiklemiş olabilir[16]. Savunmasız yeni doğanların insanlarla bebeklik dönemlerinde temas etmesi ve bu durumun devam etmesi sonucunda evcilleşmenin başlangıcı olabilir[17]. Üstelik evcilleşmeye meyili tek tür küçük kediler değildir. Karakulak, leopar, vaşak gibi pek çok kedi türünde evcilleşmeye yatkındır[18].

Evcilleştirilmiş olarak kabul görülen ilk veri Kıbrıs'tadır. Shillourokambos'ta 9.500 yıllık Neolitik mezar içerisinde insanla birlikte kedi iskeleti bulunur[19]. Kedinin adaya kaçak yollarla geldiği ya da insanlar tarafından getirildiği tahmin edilir. Çünkü Kıbrıs'ta hiçbir zaman yerli bir kedi faunası görülmez[20].

Dolgu toprağın hemen 25-30 cm. altında, 55 x 60 cm boyutlarındaki yarı oval halde, 30 yaşlarında, yüzü Batı'ya dönük, hocker pozisyonunda, birincil gömü halinde, bütün kemiklerini tam şekilde, 10 adet mezar hediyesi ile birlikte insan ve mezarı bulunur. Kedi mezarı ise insanın mezarıyla aynı seviyede, aynı arkeolojik tabakanın içerisinde, mezarın güneydoğu ucundan ve 20 cm uzakta yer alır. Mezar yine yaklaşık oval biçimli 43 x 25 cm boyutlarında, 15-20 cm derinliğinde, sırtı Güneye, yani insana bakacak

[13] Hu vd. 2014 : 1.
[14] Rugancı 1992 : 33.
[15] Engels 1999 : 20.
[16] Little 2012 : 775 vd.
[17] Lowe vd. 2002 : 69 vd.
[18] Cameron-Beaumont 2002: 361 vd.
[19] Vigne vd. 2004 : 259.
[20] Davis 1987 : 126 vd.

şekildedir. Başı boyuna doğru eğilmiş, ön ve arka bacakları karın bölgesinde toplanmıştır. Birkaç kemik dışında kedi iskeleti de tamdır. Yaklaşık 8 aylık olduğu düşünülen kedinin, pelvik bölgesinin eksik olması nedeniyle cinsiyeti bilinmezken, büyüklüğü nedeniyle erkek olduğu düşünülür. Mikroskobik incelemelerde herhangi bir kesik ve yanık izi gibi ölümüne sebep olacak belirtiler görülmez[21].

MÖ 5300 – 3000 tarihlerine gelindiğinde ise; Yukarı Mısır topraklarında Predynastic döneme ait, Abydos'ta kediye ait çene kemiğinin bir kısmı bulunur. Boyutunun küçük olması nedeniyle, modern evcil kedisinin ilk örneği olabileceği düşünülür[22].

Ancak Aşağı Mısır, Nil Nehri'nin batı kıyısında yer alan bir mezarlıkta MÖ 4000'lere tarihlenen, insan bağlamında evcil olduğu kabul edilen bir erkek, bir dişi ve dört yavru kedi bulunur. Kıbrıs'ta keşfedilen kediden sonraya tarihlenmesine karşın bu keşif, antik Mısırlıların bağımsız olarak modern kediyi evcilleştirmiş olabileceğini düşündürür[23].

Nil nehrinin taşmasının da etkisiyle çok sayıdaki fare ve sıçanlar tahıl depolarındaki besinleri çalmalarının yanı sıra, ölümcül hastalıkları da yanlarında taşır. Kediler de bu coğrafya da bol bulunan ana besin kaynakları sayesinde insan çevresine yaklaşır. İnsanlar tarafından kazara ya da kasıtlı olarak yere bırakılan yemek nedeniyle de insanların yanlarına geri dönmüş olabilirler. Sonuç olarak kediler ve Mısırlılar arasında devam eden karşılıklı tedarik ilişkisinde, iki tarafında kazandığı ortaklık kurulur. Zamanla kediler yavaş yavaş kendilerini Mısır evlerine davet eder ve aslında bu durumla birlikte kediler kendilerini evcilleştirir.

Belli bir noktaya kadar bağımsızlığından vazgeçen kediler insanlar tarafından seçilir; böylelikle davranışlarında, dış görünümlerinde ve zamanla genetik yapılarında değişimler olur. Avlanma için gerekli kamuflajı kullanmaya gerek kalmayınca kürk renkleri farklılaşır, beslenme programı değişimi ile bedeni küçülür ve yağ oranı azalır.

[21] Vinge vd. 2004 : 259 vd.
[22] Naville vd. 1913 : 7.
[23] https://science.org/content/article/ancient-egyptians-may-have-given-cats-personality-conquer-world (12.05.2024)

Ayrıca avlanma ve hayatta kalma stratejisini kullanmaya gerek kalmadığından muhtemelen beyin boyutu küçülür ve insanları kabul etmesi kolaylaşır[24].

Böylelikle hem Yakın Doğu hem de Mısır insanları kedinin evcilleşmesine katkı sağlar. Yine de bu sürecin günümüz modern evcil kedileri üzerinde ne kadar etki ettiği bilinmez. En nihayetinde, kedinin erken evcilleşmesine dair bulgular sadece birkaç zooarkeolojik vaka çalışmasına dayanır[25].

Arkeolojik kedi verileri üzerinde yapılan DNA analizleri sayesinde, evcilleşmiş kedilerin dünya üzerindeki dağılımlarını ele almak, antik kara ve deniz ticaret yolları da dâhil olmak üzere uzak ticaret ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına konusunda yardımcı olur[26].

Fenikeliler evcilleşmiş Afrika kedisi Felis lybicayı Mısırdan kaçırılarak Akdeniz dünyasına giriş yapmasını sağlar. Coğrafi keşiflerin yapıldığı MS 15. yüzyılda gemilerdeki fare ve sıçanların kontrolü için gemilere kedi bilinçli olarak kabul edildiği kayıt altına alınmıştır. Olasılıkla Fenikelilerde aynı nedenlerle kedileri gemilerine alır[27].

Avrupa kıtasına geçiş yapan kediler, Avrupa'nın yerli ve vahşi kedisi Felis silvestris ile çoğalarak deniz ve kara ticaretinin ilerlemesi ile Dünyanın her yerine yayılır. Elbette hava koşulları, beslenme şekli gibi birçok etken sayesinde günümüzdeki farklı kedi türleri meydana gelir[28]. Evcilleştirilen hayvanların hiçbirinin süreci kedininki kadar uzun değildir[29].

1.2.İsminin Tarihçesi

Kedigiller, etçiller sınıfında bulunan bir memeli familyasına dâhildir. Bu ailenin üyelerine felid denir. "Kedi" terimi kullanılırken genel olarak kedigiller, özel olarak ise ev kedisi kast edilir[30].

[24] Adams 2021 : 28 vd.
[25] Vinge vd. 2004: 259.
[26] Ottoni vd. 2017: 1.
[27] https://www.worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (12.05.2024)
[28] https://en.wikipedia.org/wiki/Cat (03.12.2023)
[29] Maner 2004 : 86.
[30] en.wikipedia.org/wiki/List_of_felids (17.05.2024)

Kuzey Afrika dilinde kullanılan “quattah” aslında hayvan anlamına gelir. Bu kelimeden “cat” kelimesinin türemesine Mısırlılar öncülük eder. Mısır ile yakın ilişkisi olan Akdeniz coğrafyasında ve Avrupa’da bu kelimenin türevleri kullanılır[31]. İngilizce de kullanılan puss ve pussy kelimleri, Mısır tanrıçası olan Bastet’in başka bir adı olan “pasht” kelimesinden türer[32].

Mau ya da Miu ise Mısır'da kedilere verilen bir isimdir[33]. Kedi kelimesinden türetilen kişi adları Orta Krallık döneminden itibaren pA-miw ("Kedi", eril form) ve tA-miit ("Kedi", dişil form) şeklinde görülür. Başkenti Bubastis olan 22. hanedanlığın krallarından birinin adı pA-miw idi. Tasvirlere eşlik eden metinlerde adları sık sık yazılı olan köpeklerin aksine, kedilerin adlandırılması nadirdir[34].

Bir süre sonra kedi kelimesi; kraliyet cenazesinde küçük kıza özel isim olarak verilir ancak bu muhtemelen hayvana atfen değil, tanrıça Bastet’e duyulan saygıdan kaynaklanır[35]. Ayrıca pek çok kadın cenaze heykelinde, tanrıça Bast'ın himayesini simgeleyen kedi “techau” kelimesi görülür[36].

Yakın Doğu'da ise ikinci binyıl kaynaklarında kedilerden çoğunlukla yabani bağlamlarda bahsedilse de, evcil bağlamlarda kedilere dair birkaç referans bulur. Kedi anlamına gelen su-a sözcüğü ilk olarak MÖ 1900-1500 Eski Babil dilinde görülür, ancak bu sözcük muhtemelen yerel bir yaban kedisine atıfta bulunur. Daha sonra MÖ 900-626 civarı Akad ve MÖ 626-539 civarında Yeni Babil dillerinde sırasıyla shu-ra-a-nu ve sa-a kelimelerinin evcilleştirilmiş kediye atıfta bulunur. Bu dönemde evcil kedi genellikle yaban kedisinden mu-ra-shu-u veya sa-a-ri ve karakulaktan ayırt edilir[37].

Antik Yunan’da Felis başlangıçta gelincik ve diğer farelere, daha sonra yaban kedisine uygulanır[38]. Yunancada hem evcil kedi hem de yaban kedisi “ailouros” (veya aielouros, daha sonra kattos) olarak adlandırılır[39]. Ailouros, alelouros kelimeleri “alolos”

[31] Moris 1987 : 175.
[32] worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (17.05.2024)
[33] Vocelle 2017 : 36.
[34] El Sabban 2000 : 65 vd.
[35] Scott 1958 : 3.
[36] Champfleury 1885 : 7 vd.
[37] Engels 1999 : 45.
[38] Larrabee 1890 : 93.
[39] Engels 1999 : 10.

ve “ouros”tan türer. “Hareketli” ve “kuyruk” kelimelerinin bir araya gelmesiyle türer ve “hareketli kuyruk” ya da “sallanan kuyruk” anlamına gelir[40].

Latince'de her iki tür de felis (veya feles, daha sonra cattus) olarak adlandırılır[41]. “Catus” veya cattus kelimesi yaklaşık 4. yüzyılda, ilk kez tarım yazarı Palladius tarafından, “catta” adı ise daha sonra Yunan kilise tarihçisi Evagrius Scholasticus'ta yaklaşık MS 594'te kullanılır[42].

[40] Engels 1999 : 57.
[41] Engels 1999 : 10.
[42] Larrabee 1890 : 93.

İKİNCİ BÖLÜM

KEDİ SİMGESİ

2.1. İnanç, Sembol, Kurban, Büyü, Kehanet

Birinci bölümde Neolitik dönemde yerleşik hayata geçilmesi, tarım odaklı yaşam ve depolama ihtiyacının doğması ile başlayan kedi-insan ilişkisi ve kedinin tam anlamıyla evcilleşme gerçekleşmese de uysallaştığı konusu ele alınır.

Neolitik dönemle birlikte insanoğlunun doğaya hâkim olma isteği; hâkimiyet sonrasında elde edilen bolluk ve bereketin devamlılığının sağlanması ve korunması gerekir. Olasılıkla bu nedenle bereket sembolü Anatanrıça'ya sarılmış halde gösterilen kedigil ile birlikte ambarlara bırakılır[43]. Anadolu'nun birçok Neolitik kentinde görülen betimlemeler kedilerle ilgili sembolik faaliyetlerin önemli olduğunu gösterir. Olasılıkla leopar gibi büyük ve ilgi çekici bir kedi tabu olarak görülür. Çanak Çömlekli Neolitik dönem içerisinde gösterilen Çatalhöyük'te binlerce tanımlanmış kemik içerisinde bulunan tek leopar kemiğinin ritüel amaçlı kullanılır; ruhsal güç gibi sembolik faaliyetler ile ilgili olduğu düşünülür[44].

Ayrıca, Orta Anadolu Çanak Çömleksiz Neolitik yerleşimlerinde doğrudan sembolik faaliyetlerin temelinde yer almamasına rağmen; diğer hayvanların yanı sıra yabani kedi de mevsimsel ritüeller, cenaze töreni gibi çeşitli törensel dans uygulamalarının bir parçasıdır[45].

Antik çağlara gelindiğinde; ilahi ruhun tüm doğaya nüfuz ettiği inancı ile animizm önemli yer tutar. Animizme göre doğa ilahidir ve doğanın farklı yönleri farklı ilahlarda vücut bulur. Her insanın, hayvanın, bitkinin ve doğadaki her varlığın bir ruhu olduğu düşünülür. Mısırlarda çok yaygın olan bu inanış, Yunanlılarda polydaimonia ve Romalılarda numen inancına yakındır. Animizm inancı ile bağlantılı olarak, büyüsel-sempatik bir doğa kavramı bulunur. Birçok eski kültür doğada kazanın ya da tesadüfi olayların gerçekleşmediği, her şeyin ilahi bir takdirle birbiriyle ilişkili olduğuna inanır.

[43] Roller 2013 : 59 vd.
[44] Siddiq 2018 : 476.
[45] Siddiq 2018 : 482.

Örneğin ineğin boynuzlarının hilale benzemesi tesadüf değildir; bu benzerlik ineğin ay tanrıçasının kutsal hayvanı olduğu anlamına gelir. Benzer şekilde kedinin de gece alışkanlıkları ve sürekli olarak hilalden yuvarlağa dönüşen gözbebekleriyle ay için kutsal olduğu anlamına gelir[46].

Kapı eşiğinde veya pencere pervazında durmayı seven kedileri gözlemleyen Antik dünya insanları, muhtemelen bu davranışı bir "girişi koruma" şeklinde yorumlar ve bu davranışı bir nevi kopyalayarak tapınak gibi korunması gerekli kutsal mekânların girişlerine aslan ya da sfenks gibi betimlemeleri yerleştirir.

Antik Mısır'da özellikle siyam kedisi kutsal olarak kabul görür ve diğer dünya ile bu Dünya arasında geçişi sağlayan kapıyı koruduklarına, kötü ruhları uzak tuttuklarına inanılır[47].

Kedigillerin pençelerinin sıklıkla mobilya ayağı şeklinde hazırlanması sembolik bir koruma sağlamış olabilir. Önemli kişilerin henüz hayattayken kedigil öğelerini sandalye, taht ve yataklarında kullanarak bu dünya korumasını sağlarken; cenaze araçlarında görülmesi ise kedinin ölüm ile yeniden doğuş arasındaki zorlu geçişte, kişinin korunmasına yardımcı olur[48].

Modern tıbbın gelişmesinden önce insanların ortalama yaşam sürelerinin düşük olması bu dönemde doğum oranlarının fazla olmasını önemli kılar. Bu nedenle doğurganlık, annelik ve bebeğin korunması, erken dönem toplumları için önemlidir ve bir seferde çoklu doğum yapan ve annelik içgüdüsü bulunan kediler doğurganlığın sembolü haline gelmesi olağandır[49]. Kadınların 15 ila 44 yaşları arasında yaptıkları doğum sırasında gerçekleşen ölümleri nedeniyle yaş ortalaması erkeklere oranla daha düşüktür. Ortalama bir kadın, nüfus artış hızını sabit tutmak için yaşam süresi boyunca en az altı çocuk doğurması gerekir. Genellikle evli kadınlar ise dokuzdan fazla bebek doğururdu[50].

Ayrıca dişi kediler yavruları için hayatlarını feda eder. Yavruların yetiştirilmesinden ve eğitiminden tek başlarına sorumludur. Küçük bir hayvanın

[46] Engels 1999 : 24.
[47] Sadıkoğlu 2007: 197.
[48] Barbash 2016 : 33.
[49] Vocelle 2017 : 19.
[50] Engels 1999 : 31 vd.

yavrusuna olan bağlılığı binlerce yıl kadınlara ilham olur[51]. Böylelikle kedi doğurganlık ile bereketi[52], anneliği, aşkı ve iyileştirme gücünü sembolize eder[53]. Dişil özellikleriyle ise Ana Tanrıçaya bağlanır[54]. Bereket sembolizmi ile bütünleşen kedi rüyada görüldüğünde o yıl büyük bir hasadın elde edileceği olarak Mısırlı rahipler tarafından yorumlanır[55].

Biyologlar, kediler ve sahipleri arasındaki ilişkinin yavru kediler ve anneleri arasındaki ilişkiye çok benzediğini gözlemler[56]. Kedinin kendini kadınlara sevdirmesine yardımcı olacak birkaç fiziksel özelliği vardır. Yetişkin bir kedi neredeyse bir insan bebeği büyüklüğündedir. Kadınlar genellikle hayvanı kucaklarında bebeklerini taşıdıkları gibi taşırlar. Kediler genellikle insanları anne kedi olarak yiyecek ve bakım kaynağı olarak görür. Ayrıca yavru kedi ile annesi arasındaki fiziksel boyut farkı, yetişkin bir kedi ile bir insan arasındaki boyut farkı ile aynı orantılıdır. Kediler ayrıca genetik olarak insanlarla primatlar hariç diğer tüm hayvan ailelerinden daha yakın akrabadır[57].

Kedi ve ay arasındaki ilişki ise erken dönemlerden modern zamanlara kadar uzanan önemli folklordan biridir[58]. Kadınların doğurganlığını ayın düzenlediği fikri bilimsel verilere dayanmasa da, günümüz dâhil olmaz üzere hala yayın bir inanıştır[59].

Ancak güneşle de anılan kedi, çelişik çağrışımların örneğidir. Üçüncü bölümde de görüleceği üzere Antik çağ yazarlarından Horapollo kedinin gözü ile güneş arasında benzetme bulurken, Plutarch ise benzerliği aya bağlayacaktır.

Uzak tavrı ve gece alışkanlıkları kediyi Ay'a[60], doğum, ölüm ve diriliş ilişkisi Güneşe bağlar[61]. Ayrıca Ay, büyü uygulamalarında güneşten daha fazla yer alır[62]. İlerleyen dönemlerde kadının neredeyse tek elinde olan büyü, yasaklandıktan sonra ay ile

[51] Engels 1999 : 28 vd.
[52] Sadıkoğlu 2007 : 198.
[53] Scoot 1958 : 1.
[54] Wilkonson 2021 : 18.
[55] Sadıkoğlu 2007 : 198.
[56] Tabor 1991 : 80.
[57] Engels 1999 : 32 vd.
[58] Engels 1999 : 28 vd.
[59] Gunn vd.1902 : 872.
[60] Wilkonson 2021 : 57.
[61] Wilkonson 2021 : 18.
[62] Nilsson 1920 : 148 vd.

birlikte bu sefer kara büyünün temel bir öğesi olarak anılır ve bu anlayış günümüzde de devam eder[63].

Antik Tarsus bölgesinde ortaya çıkarılan sigillaria üzerinde, bazen kedilerin tasmalarına ters bir hilal yerleştirildiği görülür. Muhtemelen bu da, kedinin ayla olan bağlantısını gösterir[64].

Hayvan insanın erişemeyeceği güce sahiptir. Bu nedenle hayvan kurban ve kehanet yoluyla ölümsüz tanrılarla iletişim kurmanın vazgeçilmez bir aracıdır[65]. Hayvan kurban etme fikri günümüz toplumlarında anlaşılması zor bir durum olsa da antik dünyada içi doğal ve ilahi olana ulaşılması için sadece bir gereçti. Kurban kelimesi "kutsal kılmak" anlamına gelir, kurban edilen hayvanın bu süreçte aslında ölmediği, tanrı/tanrıçanın gücünü artırmaya adanmış ruhani parçası haline geldiğine inanılır[66]. Antik Mısırın geç dönemlerinde kedi kurban edildiği yazılı kaynaklarda görülür. Tanrıçanın yüceltmesinin yanı sıra, kedi kurban eden kişi de kutsanır ve kurban edilen kediler mumyalanır[67].

Mısır dininin yanlış anlaşılan yönlerinden biri hayvanlara karşı olan tutumlarıdır. Pagan karşıtlarının ve ilk Hristiyan yazarların belirttikleri şekliyle hayvanlara bir tapınım yapılmaz; yalnızca hayvanların diğer tüm canlı varlıkların yaratıcılar ile aynı ruha sahip olduğu ya da tanrıların ruhunun bir parçasının hayvanlarda olduğu düşünülür. Hayvanlar ve insanlar arasında bir ayrım yapılmaz[68].

Ancak Mısır inancında “seçilmiş” hayvanlarda tanrıların ruhunun yaşadığına inanılır. Erken Dönemde (MÖ 1070 öncesi) tanrının belirli bir hayvanda tezahür etmesi, onun diğer türlerine özel bir koruma sağlamazdı. Geç Döneme (MÖ 1070 sonrası) gelindiğinde ise evcil ve yabani hayvanların çoğu potansiyel ilahi varlıklar olarak görülür[69].

[63] Briffault 1927 : 620 vd.
[64] Telesco 1999b : 100.
[65] Lonsdale 1979 : 155.
[66] Engels 1999 : 37.
[67] Tekin 2015 : 124 vd.
[68] Engels 1999 : 23 vd.
[69] Engels 1999 : 25 vd.

Tarih boyunca birçok uygarlık kedinin ruhani güçleri temsil ettiğine inanır. Yalnızca Eski Mısırlılar ve Avrupalılar değil, Asya yerlileri, Çinliler ve Japonlar arasında bu görüş geçerlidir. Bunun nedenlerinden biri olasılıkla kedinin olağanüstü duyusal keskinliğidir. Hava durumu, deprem ve hatta belki de ölümü tahmin edebilme yeteneği, çağlar boyunca birçok kişinin doğaüstü güce sahip olduğu inancına yol açar[70].

İnsanlar kedinin kehanet sanatında bir sembol olarak önemine de güvenirler. "Kedinin hangi yöne zıpladığını" ve diğer kedi hareketlerini gözlemlemenin, bir kişinin çeşitli konularda geleceği tahmin etmesine yardımcı olduğu iddia edilir. Teknik olarak bu kehanet biçimine felidomansi denir. Havanın nasıl olacağını anlamak için kedinin izlenmesi yeterlidir. Başını yere dayayarak yatan bir kedi yağmur alametidir, aynı şekilde kulağının arkasından yüzüne doğru yıkayarak kendini temizleyen bir kedi de. Kışın kuyruğunu sallayan bir kedi kar ya da dolu yağacağını, etrafta zıplayan bir kedi ise fırtına çıkacağını haber verir. Mısırlılar kedinin rüzgârları arttırdığını söyleyecek kadar ileri giderler. Eğer daha sonra kuyruğunu yalarsa, yağmur yolda demektir. Son olarak, bir kedi sırtını ateşe dönerek otururbut yakın zamanda bir fırtına çıkacacağının, çimenleri üzerinde çılgınca tırmalaması ise depremin habercisidir. Bazı kedilerse balık tutan insanlara yardım eder. Balık tutmaya giderken önünüze bir kedi çıkarsa, av oldukça iyi geçer. Ancak kedi yolu keserse çabalar boşa gider. Kedilerle farklı yer ve zamanlarda karşılaşmak da anlam taşır. Yeni bir girişime giderken sabah saatlerinde bir kediyle karşılaşmak kötü bir alamettir. Felaketi önlemenin tek yolu tükürmektir[71].

Antik Mısır inancına dâhil olan hayvanlar, Mısır inanç tarihinin başlangıcından itibaren tanrı/tanrıçalarla eşleştirilerek yerlerini alır, kedi hariç. Kedi yaklaşık MÖ 1000'li yıllara kadar dini sembol olarak görülmez. Ancak zamanla kedinin önemi diğerleri geride bırakır ve hatta Mısır sınırlarını aşar[72].

Antik Mısır inancı doğrultusunda yapılan büyülerde kedi, temsili olarak önemli rol oynar. Kedilerin tüm sürüngenlerin düşmanı olduğu inancıyla, bazı büyülerde kediler feda edilmek zorunda kalınır[73]. Eğer bir kişinin gücü kediye sahip olmaya gücü yetmiyorsa, büyü veya güç sözcükleriyle kutsanmış bir kedinin küçük bir oyması tılsım

[70] Engels 1999 : 23 vd.
[71] Telesco 1999b : 113 d.
[72] Adams 2021 : 32.
[73] Scott 1958 : 6 vd.

olarak taşırlardı[74]. Ayrıca kedilerin çıkardığı seslerin tehlikelere karşı koruma kalkanı oluşturduğu düşüncesiylede kedi biçimli büyülü muskalar kullanılır[75].

Kedinin kendine takılan muska ya da tılsım ise daha güçlü hale getirmek için hayvanın tüylerine sürülmesi gerekir. Statik elektrik, nesneyi kullanım için pozitif olarak yükler ve kediye uygun hale gelir[76].

Kedinin büyülerde kullanıldığına dair iki ana bilgi kaynağı vardır. Bunlardan ilki MÖ 2. yüzyıldan MS 5. yüzyıla kadar Mısır'da bulunan ve büyüye adanmış bir grup cilt olan Yunan Büyülü Papirüsler, diğeri Yaşlı Plinius'un Doğa Tarihi'nde bulunan büyü uygulamalarına ilişkin referansıdır[77].

Örneğin yılanları uzaklaştırmak için yapılan bir büyüde (…)"*şimdi ilerlemeyin, hareketsiz durun! İğrenç fareyi yemeniz ve kedinin kemiklerini kırmanız gerekir*." ifadeleri kaydedilmiştir. Kedilere ait olan mezarlarda bulunan kırık kemikler olasılıkla bu büyü uygulamalarında kullanılmıştır. Ayrıca kedi tanrıça Bastet'in formunda hazırlanan muskaları yılan ve akrep gibi tehlikeli hayvanlardan korunma ve elbette ki doğurganlığı artıracağı inancı ile üzerlerinde taşırlar[78].

Başka bir büyü, kedinin olağanüstü güçlere sahip kutsal ölülerin bir üyesi olan Esies'e dönüştürülmesi için boğulmasıyla ilgilidir. Büyücü kediyi boğarken şu sözleri söylenir: "*Ey Helios'un suretini kontrol eden, ey kedi suratlı tanrı, yanıma gel ve suretinin [bu noktada adı geçen] rakiplerin tarafından kötü muamele gördüğünü gör ki onlardan intikamını alabilesin ve [bu noktada adı geçen] eylemi gerçekleştirebilesin, çünkü sana sesleniyorum, ey kutsal ruh. Düşmanlarına karşı [şimdi tekrar isimlendirilen] güç ve canlılık kazan, çünkü seni isimlerinle çağırıyorum. Kendini benim için yükselt, ey kedi yüzlü tanrı ve [.....] eylemi gerçekleştir*."[79].

Bu büyü koleksiyonlarında kara kedinin özellikle rüya göndermede mümkündür. Rüyalar gönderen Agathokles'in büyüsünde; şiddetli bir şekilde ölmüş tamamen siyah bir

[74] Telesco 1999b : 96.
[75] Scoot 1958 : 1.
[76] Telesco 1999b : 100.
[77] Engels 1999 : 129 vd.
[78] Scott 1958 : 6 vd.
[79] Betz 1992 : 18.

kedi alınır, papirüs üzerine büyü ile birlikte gönderilmesini istenilen rüya yazılır ve silindir şeklinde katlanarak kedinin ağzına yerleştirilir[80].

Kedinin ay, karanlık, siyah renk ve büyü ile olan ilişkisi önce Mısır sonra Yunan mitlerinde yerini alır ve günümüzde devam eder[81]. Mısırlılar siyah rengini büyülü bir iyileştirici güç; Yunanlılar tam tersi kötülük, ölüm ve yeraltı dünyasıyla ilişkilendirir[82].

2.2. Kedi Tanrı/Tanrıçalar ve Mitolojisi

Antik Dönem uygarlıkları tanrı ve tanrıçalarının totem ya sembol olarak kullandıkları, onların karakter özelliklerini taşıyan, kişilikleriyle özdeşleşmiş hayvanları vardır. Tanrılar için genellikle büyük ve yırtıcı, tanrıçalar içinse daha naif hayvanlar şeklinde kendini gösterir. Kedigillerden aslan, leopar gibi büyük kediler güç gösterisi için yer alırken, küçük kediyle ilişkilendirilen çok az sayıda tanrı/tanrıça görülür. Bu anlamda bilinen ilk örnek, kedilerin anavatanı olarak görülen Antik Mısır'dır.

Mısırlıların dini uygulamaları kedilerin davranışlarını yakından gözlemlediklerini ve mitolojiye dönüştürdükleri arkeolojik kanıtlar ve yazılı kaynaklar gösterir[83]. Anne kediler, yavrularına karşı nazik ve şefkatli davranırken, dışarıya karşı bir o kadar saldırgandır. Bu öfke ve şefkat ikiliği, kedi tanrıçaların en temel niteliğini oluşturur[84].

Erkek kedi ile sembolize edilen tek tanrı Ra'dır[85]. Ra güneş ile simgelenirken, dişi kediler ay ile ilişkilidir[86]. Bastet, Mafdet, Mut, Sakhmet, Şesemtet, Pakhet, Tefnut dişi aslan ya da aslan başlı kadın olarak gösterilir[87]. Ancak Mısır inancında sürekli ve düzenli olarak kedi şeklinde gösterilen tek tanrıça Bastet'tir[88].

[80] Betz 1992 : 157.
[81] Vocelle 2017 : 55.
[82] Forrest 2001 : 31 vd.
[83] Barbash 2016 : 5.
[84] Barbash 2016 : 23.
[85] Telesco 1999a : 193.
[86] Malek 2005 : 36 vd.
[87] Barbash 2016 : 23.
[88] Aziz 2018 : 35.

Mısır mitolojisinde tanrı ve tanrıçaların görünümleri sürekli değişime uğrar, kişisel özelliklerini paylaşır ve bazende birleşir bu yüzden de Mısır panteonu oldukça karmaşıktır.

Kedi Tanrıça Bastet'in oluşumu için farklı teoriler vardır. Bu teoriler kısaca şu şekildedir; ilk olarak Eski Krallık döneminde Nut ve Hathor ile Orta Krallık'ta Mut ile, Memphis'te ise kötü kız kardeşi aslan görünümlü Sekhmet ile, Heliopolis'te ise Tefnut ile harmanlanıp panteonda kendine yer bulur. Edfu'da ise "Ba" ya da "İsis'in ruhu" olarak nitelendirilir[89].

Bastet ve kız kardeşi Sekhmet arasındaki birleşme ise diğer tanrıçalara göre farklılık gösterir. Her iki kardeş tanrıça erken dönemde Mısır inanç sistemi içerisinde yer alır ve Ra ile ilişkilidir. Nezaket ve erdemli Bastet, acımasız ve sert Sekhmet'in arasındaki bağlantının kurulması içinde farklı teoriler mevcuttur. Örneğin ikisinin ayrımının kült merkezlerinden geldiği düşünülür. Sekhmet Memphis'te, Bastet Bubastis'te tapınım görür. Sekhmet ürkütücü aslanken, Bastet sevgi dolu ve iyi huylu evcil kedidir. Ancak her ikisi de kedi özelliklerini taşıyarak kimi zaman şakacı ve neşeli kimi zamansa şiddetli ve affetmez halde görülür[90].

Bastet'in ismi Nubya dilinde "kedi" anlamı taşıyan tanrı Bes'ten ileri geldiği düşünülür. Kedi yüzlü Bes, dans tanrısıdır ve bebekleri kötülüklerden korur. Bu özelliklerin hepsi Bastet'te de görülür. Bes cücedir ve sürekli ayak hizasına kadar inen kedi postu giyer[91].

MÖ 1000'den sonra evcilleşmiş kedi olarak temsil edilen Bastet;[92] Bast, Ubasti, Pasht[93] isimleri yanında Yunanlılar tarafında "Bubastis" olarak anılır. Dans ve müziğe ilgisi olan tanrıça, genellikle elinde bir müzik aleti olan sistrum ve kolunda sepetle gösterilir[94].

Genellikle dini ayinlerde kullanılan sisturumlar bir tür çıngıraktır; bronz, altın ya da gümüşten yapılır. İlk olarak Mısırlılar, daha sonra Antik Yunanlılar tarafından

[89] Redford 2003 : 28.
[90] Adams 2021 : 31.
[91] Vocelle 2017 : 20 vd.
[92] Adams 2021 : 31.
[93] en.wikipedia.org/wiki/Bastet (21.05.2024)
[94] Erman 1907 : 13.

kullanılır[95]. Sistrumun üst yuvarlak bölümü kadın rahmini, alt sap bölümü ise fallusu sembolize eder. Yukarı bölüme doğanın dört elementini temsil eden ve ses çıkmasını sağlayan dört çubuk yer alır[96]. Kavisli çerçevesinin üzerinde çoğunlukla bir ya da birkaç tane kedi figürü yer alır. Sistrumun sesi sembolik olarak doğurganlık ile ilgilidir[97].

Yaklaşık MÖ 305'lerden sonra oldukça popüler olan Bastet'in tapınağını her yıl binlerce kişi ziyaret eder, tapınağa adamak amacıyla tanrıçanın heykelcikleri veya kedi mumyaları satın alırlardı. Yeni mumyalara yer açmak için eski mumyalar tapınak rahipleri tarafından özel hendeklere gömülür[98]. 19. yüzyıla gelindiğinde gün ışığına çıkarılan mumyaların binlercesi öğütülerek gübre yapılır. Geriye kalan örnekler üzerinde çalışıldığında kedilerin genellikle boyunlarının kırılarak öldürüldüğü tespit edilir[99]. Kedinin boynunun kırılması; kediyi öldürmenin yasak olduğu hatta ölümle cezalandırıldığı ülkede tezatlık oluştursa da, kurban etmenin sıradan bir ölüm olmaması ve tanrıçanın kendi formuna dönmesi nedeniyle muhtemelen kabul görür. Ayrıca büyü için kullanılan kedinin boynunun kırıldığı ikinci bölümde bahsedilmiştir.

Hasat dönemi öncesinde düzenlenen, törene katılanlar hacı olur. Bastet için şarkı söyleyen hacılar, bir kolunda içinde kedi bulunan sepet, diğer elinde ise sistrum taşırlar. Mısır sınırları içerisinde Bastet kültü en yoğun haliyle Bubastis'te görülür ve burada tanrıçaya adanan tapınak bulunur[100]. Tapınağın çevresinde rahatça yaşayan binlerce kedi Bastet'in enkarnasyonu olarak görülür, buraya gelen ziyaretçilerce şımartılıp, beslenir[101].

Bubastis bayramlarında diğer tüm festivallerden fazla üzüm şarabı tüketilir ve bol kurbanla kutlanırdı[102].

Erkek kedi ile sembolize edilen güneş tanrısı Ra, yılana saldıran pozisyonda, "şeytana karşı gelen iyiliğin gücü" olarak[103], MÖ 1500'lü yıllardan itibaren papirüs üzerinde sürekli tekrarlanan bir sahnedir. Mitolojiye göre Ra, hâkimiyetini kaybetmemek için her gece yeraltı dünyasına kedi formunda inerek, en büyük düşmanı yılan

[95] worldhistory.org/Sistrum/ (21.05.2024)
[96] Vocelle 2017 : 20.
[97] Engels 1999 : 28 vd.
[98] carnegiemnh.org/cats-the-archeological-site/ (31.05.2024)
[99] Malek 1993 : 133.
[100] Sadıkoğlu 2007: 198.
[101] Johansson 2012: 37.
[102] Hdt. : 121.
[103] Telesco 1999a : 193.

Apop/Apophis ile savaşır. Onu büyülü büyük bıçağı ile keserek gökyüzüne, güneş tanrısı olarak döner. Bu sahneyi betimleyen çok sayıda papirüs mevcuttur[104].

Başka bir anlatıya göre Ra'nın kızı Bastet; babası ile birlikte Apopi'yi yok etmeye çalışır. Gecelerini savaşta geçiren tanrıça gündüzleri elde ettiği özgürlüğü ile evcil kedileri, evleri, kadınları, çocukları korumaya devam eder[105].

Diğer bir anlatıya göre ise Bastet babası Ra'yı en büyük düşmanı olan yılan Apep'ten korumak için mükemmel gece görüşü ile kediye dönüşür; karanlığın inine gider ve Apep'i öldürür. Böylelikle güneş parlamaya, mahsuller büyümeye devam eder ve bereket Tanrıçası olarak onurlandırılır[106].

Diğer bir mitolojiye göre ise Ra kendisine inanmayı bırakan insanları cezalandırmak için aslan başı ile betimlenen Sekhmet'i Dünyaya göndererek düzene koymasını ister. Ancak Sekhmet insan kanını o kadar çok sever ki masum insanların da canını almaya başlar. Sekhmet'i durdurmak isteyen insanlar (bazı kaynaklara göre Ra) ona kana benzeyen kırmızı birayı sunar ve Sekhmet birayı içince sakinleşir ve uysal bir kediye dönüşür[107].

Antik Mısır'da tanrı ve tanrıçaların kutsal hayvanlarının görevlilerce beslendiği ve bakımının yapıldığı bilinir. Bu efsane ile küçük ve büyük kedigiller yani kedi ve aslan arasındaki bağlantı sağlanır. Aslan bakımının zorluğu Sekhmet-Bastet değişim mitinin oluşmasına ve "küçük aslan"ın aslan yerine ikame edilmesini sağlamış olabilir.

Bastet'in en önemli rolü annelik, doğurganlık, çocuk doğurma ve çocuk yetiştirmesidir. Bu yönleri Antik Yunan'da Artemis, Roma'da Diana ve Greko-Mısır inancında İsis ile devam eder. Bu durum hatta Avrupa Orta Çağına kadar devam eder, hatta modern folklor ve geleneklerde de varlığını sürdürür. Bastet (ya da erken dönemdeki tezahürlerinden biri) ölen kişileri yargı yerine kadar eşlik ettiği mezar freski de bulunur[108]. Bu betimlemelerde yer alan kişi şayet Bastetse, geçitleri (kapı ve pencere pervazı)

[104] Tekin 2015 : 123.
[105] Malek 2005 : 36 vd.
[106] egyptianmuseum.org/deities-Bastet (21.05.2024)
[107] Aziz 2018 : 35.
[108] Malek 1993 : 93 vd.

koruyan kedilerle yeraltı dünyası ile bağlantısını göstermesi açısından oldukça mantıklıdır.

Bastet ile İsis ilişkisi, kedinin gelecekteki kara kedi sembolizmini ve daha birçok önemli bağlantının başlangıcını oluşturur. Ayrıca dinsel özellikleriyle Batı dünyasının din tarihini şekillendirmesi açısından oldukça önemli ve kritik bir yere sahiptir[109]. Bastet İsis bağlantısının ilk kanıtları Philae'deki Yeni Krallık İsis Tapınağı'nın duvarlarında, İsis'in Bastet olarak çağrılmasıyla kendini gösterir. Yunan Adaları'nda bulunan bir yazıtta ise İsis'e atıfta bulunularak (.....)*"Ben kadınların tanrıçası olarak adlandırılan kişiyim. Bubastis (Per-Bastet) kenti benim onuruma inşa edildi"* yani Bastet'e adanmış olarak bilinen Bubastis kentinin İsis'in için inşa edildiği bilgisi verilir[110]. İsis Bastet birleşmesinin bir başka örneği de Bembine Tablosunda İsis'in tahtının hemen altında yer alan Bastet'in kedi formudur[111].

İsis de birçok tanrıça gibi evlilik, aile ve anneliğin sembolüdür. Eşinin ölümü ardından ona sadık kalmış ve insan kadınlara ilham vermiştir. Çoğunlukla oğlu Horus'u emzirirken betimlenir ve bu yüzden adlarından biri "hagia theotokos" "Tanrı'nın Kutsal Annesi"dir[112].

İsis kültü paganizm yasaklandıktan sonra bile devam eder. Hatta günümüzde merkezi Kuzey İrlanda'daki olan Clonegal Kalesi'nde İsis Kardeşliği olarak varlığını sürdürür[113].

Antik dönemde ticari ilişkilerin gelişmesi ve kültürlerin birleşmesi ile Yunan - Mısır tanrıları ve tanrıçaları asimile olur ve Yunan panteonuna uyacak şekilde yeniden adlandırılır[114]. MÖ 945-715 yıllarına gelindiğinde Mısır halkı tarafından oldukça tapınım gören Bastet/İsis bu dönemde Artemis ile ilişkilendirilir[115].

Anne özelliği öne çıkan Bastet ile besleyici niteliğiyle bilinen Artemis Yunan etkisi altında özdeşleştirilir. Bubastis'te, Bubastis rahibesi Ostia, "İsis Bubastis"e bir

[109] Engels 1999 : 124.
[110] Erman 1907 : 244.
[111] Vocelle 2017 : 22.
[112] Engels 1999 : 124.
[113] Vocelle 2017 : 22.
[114] Erman 1907 : 227.
[115] Engels 1999 : 28 vd.

sunak adar. Geleneksel 'Yunan yorumuna' göre Bubastis'in Mısırlı Bastet'in Greko-Roma dünyasında Artemis olarak adlandırılır. Dolayısıyla bu adak, İsis-Artemis karışımını sağlayan senkretizminin işaretidir[116].

Acımasız avcılık yeteneğinin yanı sıra doğum yapan kadınların yardımcısı olması özelliği ile de Artemis kedi ve Bastet özelliklerini bünyesinde taşır.

Artemis'in yeteneklerinden bir diğeri de, kedi bedenine girebilme ya da kediye dönüşebilmesidir. Tanrılar devler savaşında Mısır'a kaçan tanrılar hayvan şekillerine girerek saklanırlar. Zeus koç olurken, Artemis kedi olur. Mısır mitolojisindeki hayvan şekline bürünme fikri böylelikle Yunan ve Roma dünyasına kendine yer bulur[117].

Kedinin gece davranışları, cinsel dürtüleri ve Ay'ın mistik gücüyle olan ilişkisi neticesinde İsis ve Bastet'le birleşen Artemis, çok geçmeden büyü, ölüm, yeraltı dünyasıyla özdeşleşir[118]. Ve ardından Artemis ayın farklı evreleri, cinsellik ve büyü üzerine birlikte anılacağı Hekate ve Selene ile birleşir. Kavşakların tanrıçası, cehennem kapılarının koruyucusu Hekate Cerberus ilişkilendirilmiş olsa da, Artemis ilişkisi ile kediye bağlanır. Ayrıca kedi ve Hekate-Artemis ilişkisi rüzgâr tanrısı Typhon ile savaşırken ortaya çıkar. Efsaneye göre Hekate/Artemis, Zeus'un Typhon'u yok edebilmesi için Bastet'in kedi görünümüne bürünerek baştan çıkarır. Böylelikle Zeus Typhon'u yok eder ve gazabından kurtulunur[119].

Bir başka mitte ise Zeus, Prenses Alkmene'yi baştan çıkarır ve Alkmene Herakles'e hamile kalır. Zeus'un karısı Hera Prenses Alkmene ve Herakles'i öldürme planları yapar. Ancak Alkeme'nin hizmetkârı Galinthius'un onları kurtarır. Hera'da ceza olarak Galinthius'u kediye çevirir ve sonsuza kadar Hecate'ye hizmet için yeraltı dünyasına gönderir. Bu efsane ile kedi; şekil değiştirme, yeraltı dünyası, büyücülük gibi konularla anılmasına ve ilerleyen dönemlerde bu sebeplerle kedilerin başına kötü şeyler gelmesine neden olur[120]. "Cattus" gelincik içinde kullanıldığından mitolojide bahsedilen hayvanın aslında hangisi olduğu net değildir.

[116] Witt 1971 : 81.
[117] Engels 1999 : 78 vd.
[118] Forrest 2001 : 31 vd.
[119] Vocelle 2017 : 54.
[120] worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (12.05.2024)

Efsaneye göre yunuslar tarafından bir gemi kazasından kurtulan Taras, Poseidon'un oğlu olması nedeniyle Güney İtalya'da kurulan Yunan koloni kentine adı verilir. Yunus ve kedi Taras sikkeleri üzerinde yerini alır. Roma döneminde kentin adı Tarentum olarak değişir[121]. Sonraki bölümlerde görüleceği üzere Fenikelilerle birlikte gemiyle Avrupa'ya geldiği düşünülen kediler; bu mit içerisinde olasılıkla gemi içerisinde yolculuk ettiği için yunuslarla birlikte sikkeler üzerinde görülür.

Diana Roma'da "gecelerin kedi avcısı" olarak anılır ve anne özelliği ile "Dünyanın Annesi" olarak kabul edilir[122].

Kedi Roma dönemi mitolojisinde ise kendine şu şekilde yer bulur: Dünyanın karanlık bölgesini temsil eden Diana, aydınlık bölümü oluşturan "ışık veren" kardeşi Lucifer'ın dikkatini çekmek ister. Ve Diana Lucifer'la yatabilmek için; Lucifer'in herkesten ve her şeyden çok sevdiği, her gece beraber uyuduğu kedisine onun formuna girmek için yalvarır. Kedi bunu kabul eder ve Diana Lucifer ile yatağına girer[123]. Olasılıkla bu tarz mitler nedeniyle Orta Çağ'a gelindiğinde kedi formuna girdiği düşünülen kadın; cadı, büyü ve büyücülük ile birlikte tarihte olumsuz olarak yerini alır.

[121] Ross 1889 : 137.
[122] Hall 2003 : 153.
[123] Leland 1899 : 19.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTİK ÇAĞLAR BOYUNCA KEDİ VE KEDİNİN KÜLTÜRDEKİ YERİ

3.1. Mısır

Mısır'da Nil nehrinin taşma dönemlerinin ardından tarlalar ve araziler fare, yılan ve böcek gibi birçok zararlı hayvanla dolar. Bu alanların temizlenmesi için Antik Mısırlı çiftçiler ibis kuşu ve kedilere güvenir[124]. Bu yüzden kedi (ve elbetteki ibis kuşu) diğer uygarlıklara göre Mısır halkı için çok daha önemli bir yere sahip olur. Haşeratların yok edilmesinin yanı sıra dini, sosyal, tıbbı alan olmak üzere her alanda ve hayatlarının merkezinde yer alır.

Mısır'da ev ortamında bulunan en eski kedi kalıntısı MÖ 4000 - 3000 yılları arasına tarihlenir, ancak bu kalıntılar ev kedisi olmasından ziyade muhtemelen uysallaşmış yaban kedisidir[125]. Din bağlamında bilinen ilk örnek MÖ 2000 - 1500 tarihlenen, üzerinde hayvan ve kedi ile süslenmiş bir dizi fildişi sihirli bıçaktır. Bu bıçaklar, genellikle kadın ve çocuk mezarlarında ele geçer; sahip olduğu kişiler henüz hayattayken hastalık, kaza, akrep, yılan gibi günlük hayattaki tehlikelerden korur. Bu "iyi şans" muskaları Roma dönemlerine kadar olarak kullanılır[126].

Kedilerin Mısır sınırlarından dışarıya çıkarılması yasağı, yasalarla kontrol altındadır. Yalnızca ülke dışına götürülen kedilerin ülkelerine getirilmesinden sorumlu birim bulunur[127].

Eski Mısırlılar erkek kedilerden elde edilen yağı fareleri uzaklaştırmak, saç beyazlamasını durdurmak için plasentanın tonik şeklinde kullanmak, yanıkları yatıştırmak için dişi kedi tüylerini sütle karıştırmak gerektiği bilgisini verir[128].

[124] Vechten 1936 : 88.
[125] Engels 1999 : 20.
[126] Malek 1993 : 78.
[127] worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (12.05.2024)
[128] Malek 1993 : 70.

Kedinin Mısır toplumunda önemi artmasıyla "kedi" kelimesinden esinlenilerek kişi isimleri türetilir. Hatta 22. hanedan krallarından birine "pȝ- miw" adı verilir[129].

Ev kedisi doğal yollarla öldüğünde, evde yaşayan herkes kaşlarını yas ifadesi olarak traş ederler. Ölen kedi ise mumyalanmak gömülmek üzere birçok kedi mezarının yer aldığı Bubastis'e götürülür. Aile bireylerinin kaşları uzadığında yas dönemi sona erer[130].

Bilinen ilk kedi mumyası, kireç taşından oyulmuş lahit içerisinde firavun III Amenhotep'in oğlu prens Thutmose'e aittir[131]. Lahitte adının Miwt olduğu görülür, ev kedilerin isimleri nadir olarak korunmuştur. Bir başka isim ise 22nci hanedanlık dönemine tarihlenen "Pamiw"dir. Bu kedi Bastet'e göndermedir[132].

Beni Hasan, Bubastis, Sakkareh, Thebes şehrinde kedi mezarları bulunur. Mezarlar içerisinde ahşap, bronz ve seramik kedi heykelcikleri yer alır. Hatta bazı mezarlarda kedi embriyosuna rastlanır[133]. Bazılarının kendilerine ait lahitleri, kedi biçimli ahşap veya bronz tabutları hatta bronz yüz maskeleri vardı. Ancak çoğunlukla sadece sargı üzerine yüzleri boyalı şekilde mezarlara yerleştirilir[134]. Evde beslenilen kedilerin mumyalanması dışında, hacılar tarafından satın alınarak tapınaklara sunulan kedi mumyaları vardır. Bunlar hacıların dileklerini sonsuza kadar temsil edecek bir aracıdır[135].

Mısırlıların kutsal gördükleri ve sevdikleri evcil kedileri için tuttukları yas, diğer hayatta birlikte olmak için gösterdikleri çaba ile aralarındaki bağın ne kadar güçlü olduğu görülür.

Ptolemaios döneminde, yaklaşık MÖ 225 yılına tarihlenen bir belgede diadok Apollonius'un temsilcisi Zenon'a yazılan bir yazıda; Bubastis Tapınağında kutsal kedileri besleyen hierodouloiların (kutsal hizmetkârların) ülkede yapılması gereken zorunlu hizmetlerin haksız yere onlara da yaptırıldığı konusunu şikâyet eder. Bunun üzerine ülke genelinde bu mesleği yapanlar zorunlu işçilikten muaf edilir[136]. MÖ 242 yılına

[129] Johansson 2012: 36.
[130] Hdt. : 124.
[131] Yurco 1990 : 17.
[132] Barbash 2016 : 14.
[133] Scott 1958 : 6.
[134] Malek 1993 : 123 vd.
[135] İkram 2015 : 87.
[136] Austin 1981 : 424.

gelindiğinde ise mumyaların bakıcıları ve kedileri gömen Somphis (Memphis) sakinleri yine talepleri üzerine kanal ve bent yapımından muaf tutulurlar[137].

3.2. Minos ve Miken

Minos ve Miken uygarlıkları sanatçılarının yaptıkları tasvirlerde kediyi yakından tanıdıkları anlaşılır[138].

Antik Mısır ve Minosluların arasındaki ticari ilişkinin olduğu; Knossos'ta ele geçen bok böcekleri, muskalar, papirüsler ve keten gibi arkeolojik verilerle sabittir. Ticari gemilere kasten bindirilen ya da tesadüfen binen kedi, Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşmadan çok önce Girit'e ulaşır. Minos uygarlığında evcilleşmiş kediye ait örnekler MÖ 1800-1700 yıllarına tarihlenir[139].

MÖ 1300 ile 1200 yılları arasında gerçekleşen Deniz Kavimleri Göçü sonucunda Minos ve Miken kültürü sona erer. MÖ 1200'den MÖ 800'e kadar süren Karanlık Çağ'da kedi tasvir ve kalıntısı çok az ele geçer. Yine de Girit'teki ve adalardaki kedi kalıntıları ana karada bulunan kalıntılara göre daha az tahrip edilmiş haldedir[140]. Thera ve Kea gibi diğer Ege adalarında da Bronz Çağı ait çok sayıda kedi kalıntısı ele geçer[141].

Akdeniz coğrafyası açısından önemli olan, döneminin en büyük denizci tüccarları olan Fenikeliler olasılıkla kedinin yayılmasından kısmen sorumludur. Muhtemelen Fenikeliler kedileri tahıl sevkiyatlarına musallat olan fareleri yakalamaları için gemiye alır, ticaret yolları üzerindeki tüm bölgelere kedileri taşırlar[142].

3.3. Etrüsk

Günümüzde kedinin İtalya'ya, Mısır'ın Octavianus'a yenilmesi ve Roma eyaleti haline gelmesinin ardından yaklaşık MÖ 30 sonrasında geldiği savunulur. Ancak MÖ 1800'lerde Girit'te, MÖ 8. yüzyıldan itibaren Kıta Yunanistan'da ve çevre adalarda

[137] Wilcken 1957 : 157.
[138] Engels 1999 : 53 vd.
[139] Vocelle 2017 : 46.
[140] Engels 1999 : 53 vd.
[141] Engels 1999 : 53 vd.
[142] Amerikan Genetik Birliği 1917: 397 vd.

görülen kedinin İtalya'ya bu tarihe kadar gelmemiş olması, çokta olası değildir. Kedi MÖ 1600 - 1200 tarihlerinde İtalya'nın batı ve güney kıyılarında bulunan Miken karakollarına ulaştığı düşünülür. Ancak henüz bu teoriyi destekleyecek osteolojik materyal yoktur[143].

Etrüsklerle Fenikeliler arasında ticaret yapıldığına dair kanıtlar Civeta Castellani bölgesinde bulunan mezarlarında bulunur. Bu yüzden olasılıkla Mısır ev kedisini Etrüsklere Fenikeliler tanıtır. Mezarların duvarlarının bazı bölümlerinde haşerat öldüren hayvan oldukça tanıdıktır[144].

İkinci bölümde bahsedildiği üzere Güney İtalya'daki Yunan kolonileri Taras ve Rhegion sikkeleri üzerinde ve mitolojide yer alan kedi; Yunanlı denizciler tarafından bu topraklara geltirilmiş olabilir.

Kedinin İtalya'da görüldüğü ilk edebi kaynak, oyun yazarı Plautus'tan gelir. İki oyununda, masum genç kızların genç erkekler tarafından istismar edilmesi ele alınır. Persalı bir kız, babası yanında yokken kaçırılır ve insan pazarlayıcısına satılır. Baba geri dönüp ve kızına ne yapıldığını öğrenince, kızını satan kişiyi "feles virginia" olarak adlandırır ve onu yargıcının önüne çıkarır. Diğer oyunda ise Rudensli bir kız gemide kaza geçirir ve yine bir insan pazarlayıcısı tarafından köle olarak kullanılır. Bu kişi daha sonra yakalanır ve "feles virginalis" olarak adlandırılır. Bu terimler oyunların bağlamlarında; kötü adamların masum ve genellikle çaresiz genç kadınlarla, kedinin fareyi görür görmez saldırısına atıftır[145].

İtalya'da kedilerin inanç üzerine hayatlarında yer alması Campania'daki Ostia ve Selle'de görülür. Burada Bastet için tapınma açısından önemli bir merkez bulunur[146].

3.4. Antik Yunan ve Roma

Kediler Helenistik döneme kadar genellikle görülmez[147]. Yunan ve Roma'da köpekler evcil hayvan, gelincik ise fare ve sıçanları yok etmek için beslenir[148]. Gelincikler

[143] Engels 1999 : 88.
[144] Cameron 1909: 178 vd.
[145] Engels 1999 : 94.
[146] Engels 1999 : 89 vd.
[147] Lonsdale 1979: 150.
[148] erenow.org/ancient/ancient-greece-and-rome-an-encyclopedia-for-students-4-volume-set/24.php (02.06.2024)

nadir olarak evlerde beslenir, daha çok yaban hayatında dolaşmayı tercih eder[149]. Yine de daha sonra Romalılar kedileri iş yapan hayvan olarak değil, beslenmesi ve ilgilenilmesi gereken bir hayvan olarak görür[150].

Daha öncede belirtildiği gibi kedinin Akdeniz coğrafyasına Yunan anakarasına ve İtalya'ya yayılımı olasılıkla Fenikelilerce gerçekleşir. Ancak Mısır'ın sosyal hayat ve dini anlamda hayatlarının merkezinde yer alan kedi, Yunan Dünyasının erkek odaklı toplumunda kedi, olasılıkla tahmin edilemez ve gizemli hareketleri nedeniyle kadınsı bulur ve içselleştirilmez. Bu nedenle Yunan tasvirlerinde nadir olarak görülen kediler genellikle kadınlarla birlikte verilir.

Şaşırtıcı şekilde kedi ailesinden çita ve av leoparı Yunanlılar tarafından evcilleştirilir[151]. Küçük kedilerle ilgilenmeyen Yunan bu büyük kedileri sıkça mitolojilerinde ve çok çeşitli alandaki sanat eserlerinde kullanır. Bu durum özellikle kendini vazolar üzerinde gösterir.

Yunan edebiyatında kediye atıfta bulunan çok az eser vardır. Genellikle köpek için şiir, kitabe yazılır ve hatta özel mezar taşı dikilir. Bunun öncelikli nedeni muhtemelen Roma dünyasında egemen olan elit erkekler arasında köpeğin polüler ve olmasıdır. İkinci olarak da köpeğin sadakat ve bağlılık özellikleri Romalıların pietas ve fides değerlerine uyar. Kedi ise "özgürlük" kavramını icat eden Yunanlılar için özgür ve bağımsız hareketleri nedeniyle önemlidir. İmparatorluk döneminde edebi kaynaklarda kedilere çok fazla atıf olmasa da ve Latince yazıtlardan İmparatorluk döneminde özellikle de kadınlar arasında oldukça popüler olduğu öğrenilir[152].

Pompei'de yapılan kazılarda 1970'li yıllara kadar eve ait bahçelerde kedi kalıntısına rastlanmaz. Bu tarihten sonra yapılan kazılarda, bulunan birkaç örnekle kedilerin bahçelere gömüldüğü görülür[153]. Ayrıca yapılan kazılarda kollarında kedi taşıyan bir kadın iskeleti bulunur[154].

[149] Vocelle 2017 : 51.
[150] worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (12.05.2024)
[151] Engels 1999 : 58 vd.
[152] Engels 1999 : 91 vd.
[153] Engels 1999 : 177.
[154] Vechten 1936 : 214, dn: 6.

Kedilerin Roma'nın gündelik hayatı içerisinde, sokaklarda yaşadığına dair elde edilen en önemli arkeolojik bulgular çatı kiremitleri üzerinde yer alan pati izleridir. Arkeolojinin yararlandığı bilim dallarından olan ikhonoloji ile gün geçtikçe daha fazla kedi ve diğer hayvanlara ait pati izleri tespit edilmektedir[155].

Yine kazılar neticesinde elde edilen verilerde Kuzey Afrika ve Avrupa gibi İmparatorluğun en uzak noktalarına kadar kedilerin askeri kamplara eşlik ettiği görülür. Bu ilişkinin birkaç nedeni vardır. İlk olarak kediler, askeri depolardaki yiyecek, deri kayış ve deri malzemeleri korumak için götürülür[156]. Bir diğer sebepse kedilerin düşmanlarını yok ettiğindeki yırtıcılığı sembolik olarak kendi düşmanlarını yok etmesi ile özdeşleştirmesi olabilir. Dahası kediler şanslı hayvanlar olarak görülürdü, bu da Roma lejyonlarının ihtiyacı olan bir durumdur. Askeri kıyafetlerde arma olarak kedilerin yer alması, apotropeik muskalar olabileceği öne sürülür[157].

Antik dönem yazılı ve oyun kaynaklarının bazılarında kediden şu şekilde bahsedilir. Ezop fablları, Ezop'un ölümünden yüzlerce yıl sonra bir araya getirilerek yazılır. Hatta Ezop'a ithaf edilen birçok fablın ona ait olup olmadığı bilinmez. Klasik ve Helenistik Yunanistan'ın çiftlik hayatından tasvirler sunar ve fabllarında bolca kediden bahseder. Masallardaki kediler ev, ahır ve yabani ya da vahşi kedi olacak şekilde üç farklı bağlamda temsil edilir[158]. Hikâyelerde yer alan kedi genel olarak kendini korumaya kararlı, zeki, kurnaz, işbirlikçi bir düzenbazdır[159].

Heredot yaptığı Mısır seyahati sırasında tuttuğu notlarla birçok ayrıntılı bilgi verir. "*Dişiler yavruladıktan sonra artık erkeklerin arkadaşlığını istemediklerinden, erkekler bir kez daha arkadaşlığını elde etmek için ilginç kurnazlık yaparlar. Yavru kedileri yakalar, götürür ve sonrasında öldürürler. Bunun üzerine yavrulardan mahrum kalan ve onların yerini doldurmak isteyen dişiler, yeni yavrular için erkekleri ararlar."*; *"Mısır'da her yangın çıktığında kedilerde garip bir mucize meydana gelir. Halk yangının büyümesine izin verirken, onlar da aralıklarla durup bu hayvanları seyrederler, çember içine alırlar; hayvanlar insanların yanından geçerken ya da üzerlerinden atlarken alevlerin içine dalarlar. Bu olduğunda, Mısırlılar derin bir üzüntü içinde olurlar. Eve ait*

[155] Ayrıntılı bilgi için bknz.: Oğuş 2019., Öz 2022.
[156] Engels 1999 : 107.
[157] Van Vechten 1936: 34 vd.
[158] Engels 1999 : 60.
[159] Vocelle 2007 : 59., Ayrıntılı bilgi için bknz.: Aesop 1964.

bir kedi doğal yollarla ölürse, evin tüm sakinleri kaşlarını tıraş eder; bir köpek öldüğünde ise başını ve tüm vücudunu tıraş ederler."; "Kediler öldüklerinde Bubastis şehrine götürülür, burada mumyalanır ve daha sonra belirli kutsal alanlara gömülürler."[160].

Oyun yazarı Sophokles ise yazılı olarak ele geçmemiş bir oyununda şunu sorar: "*Kedinin büyüyüp bir leopara dönüşmesi mümkün mü*?"[161]. Bu soru muhtemelen seramikler üzerinde ev içerisinde gösterilen çita ve leopara yapılan bir atıftır.

Başka bir oyun yazarı Aristofanes kediyi oyunlarında komedi unsuru olarak gösterir. Suçlamak amacıyla günümüzde de kullanılan "kedi yaptı" deyişi ilk kez onun tarafından kullanır[162].

Aristoteles, genel olarak kedi davranışları doğru bir şekilde anlatır. Çiftleşmeleri hakkında ayrıntılı bilgi verir; "*Kediler, dişinin arkasını dönerek çiftleşmez, erkek dik durur ve dişi kendini onun altına yerleştirir ve bu arada, dişi kedi tuhaf bir şekilde şehvet düşkünüdür ve erkeği cinsel birlikteliğe teşvik eder ve ilişki sırasında hırıltılar çıkarır.*"[163].

Atinalı çizgi roman yazarı Anaxandridas, Poleis isimli oyununda Yunan karakterin Mısırlıya söylendiğinde kediden bahseder "*Zavallı kedi acı içinde ortaya çıkarsa ağlarsın, onu öldürürüm ve derisini yüzerim.*"[164].

Timoklatesin kayıp bir oyununda Mısırdan bir parça olarak "kedi sunağı "ndan bahseder[165].

Romalı bilgin ve tarım uzmanı Marcus Terentius Varro, kümeslerin kedilerin giremeyeceği kurulmasını tavsiye eder[166].

Diodorus ise kedilerden şu şekilde bahseder; (.....)*"Ve kim bu hayvanlardan birini kasten öldürürse, öldürdüğü bir kedi ya da ibis kuşu değilse, öldürülür; ama kasten ya da kasıtsız olarak bunlardan birini öldürürse, kesinlikle öldürülür, çünkü halk kalabalıklar halinde toplanır ve suçluya çok acımasızca davranır, bazen bunu*

[160] Hds. : 123 vd.
[161] Engels 1999 : 58 vd.
[162] worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (12.05.2024)
[163] Aristot.hist.an.: 540a.
[164] Vocelle 2017 : 59.
[165] Engels 1999 : 37.
[166] Engels 1999 : 95.

yargılamayı beklemeden yapar."[167] *;* (…..)*"Mısır'ı ziyaret etmekte olan İtalya elçisinin gözüne girmek için tüm gayretini sarf ediyordu ve korkuları içinde, şikâyet veya savaş için hiçbir neden vermemeye niyetliydiler, Romalılardan biri bir kediyi öldürdüğünde ve kalabalık bir şekilde evine koştuğunda, ne kral tarafından adamı yalvarmak için gönderilen memurlar ne de tüm halkın hissettiği Roma korkusu, eylemi bir kaza olsa bile adamı cezadan kurtarmaya yetmedi. Bu olayı kulaktan dolma bilgilerle değil, Mısır'a yaptığımız ziyaret sırasında kendi gözlerimizle gördüğümüz için anlatıyoruz"*[168].

Yaşlı Plinius ise tıp alanında kedi kullanımından bahseder. (.....)*"Ay batarken öldürülen bir kedinin tuzlanmış karaciğerinin, bir quartanın girişinden önce şarapla alınmalı."*[169]. Ayrıca fırınların fareleri uzak tutması için; gelincik külleri veya kedinin yıkanması ile elde edilen suyun tohumların üzerine dökülmesi gerektiğinin formülünü verir. Ancak bu hayvanların kokusunun ekmeklerde kendini hissettirdiğini de ekler[170]. Kedilerin dışkıladıktan sonra, dışkının üzerini örttüğünü, bunu da avından gizlemek için yapıldığını ekler. Kedi dâhil, birçok gece avcısının gözlerinin geceleri parladığını ve bunun avlanan hayvanları ürkütebileceğini; Kedilerin kuşları ve küçük fareleri sinsice izlediği; sessiz ve hafif adımlarla kuşlara onlara yaklaştığından bahseder[171].

Filozof Plutarkhos'tan kedilerin kıtlık dönemleri dışında genel olarak yiyecek olarak tüketilmediği, bazı doğa bilimcileri tarafından Avrupalı sylvestris'i evcilleştirmeye çalıştıkları öğrenilir[172]. Plutarkhos *"Sistrumun üst kısmı daireseldir ve çevresi sarsılan dört şeyi içerir; çünkü dünyanın üreme ve yıkıma uğrayan kısmı ayın küresinin altında bulunur ve içindeki her şey dört element olan ateş, toprak, su ve hava aracılığıyla harekete ve değişime maruz kalır. Sistrumun çevresinin üst kısmında insan yüzlü bir kedi figürü, alt kısmında ise sallanan şeylerin altında bir tarafta İsis'in yüzü, diğer tarafta ise Nephthys'in yüzünü inşa ederler. Bu yüzler doğumu ve ölümü simgeler, çünkü bunlar elementlerin değişimleri ve hareketleridir ve kedi ile ayı simgelerler, çünkü hayvanın çeşitli renkleri, gece etkinliği ve doğurganlığı vardır. Çünkü kedinin önce bir, sonra iki, üç, dört ve beş doğurduğu, böylece yediye ulaşana kadar sayıyı birer birer artırdığı*

[167] Diod. : 285.
[168] Diod. : 287.
[169] Plin. nat : 155.
[170] Vocelle 2007 : 63.
[171] Engels 1999 : 75.
[172] Engels 1999 : 76.

söylenir, böylece toplamda yirmi sekiz doğurur, bu aynı zamanda ayın ışıklarının sayısıdır. Bununla birlikte, belki bu biraz efsanevi görünebilir. Ancak kedinin gözbebekleri dolunay zamanında büyür ve yuvarlaklaşır, bu gök cisminin zayıflama zamanında ise incelir ve daralır. Kedinin insani özellikleri, ayın değişimlerine rehberlik eden zekâ ve akla işaret eder."[173] şeklinde bilgi verir.

Aelianus eserinde kediler ve diğer hayvanlar hakkında pek çok gözlemde bulunur. "*Eudemus'un anlattığına göre Mısır'da bir maymun takip ediliyormuş ve takip edenler de kedilermiş. Maymun olabildiğince hızlı kaçmış ve doğruca bir ağaca tırmanmış. Ama kediler de çok hızlı koşmuşlar, çünkü ağaca yapışmışlar ve ağaçlara da tırmanabilir. Ama yakalanacağı sırada, birçoğuna karşı tek olduğu için, gövdeden atladı ve pençeleriyle yüksekte sarkan bir dalın ucunu yakaladı ve uzun bir süre ona tutundu Ve kediler artık ona ulaşamadıkları için, başka avların peşine düşmek üzere aşağı indiler. Böylece maymun kendi çabalarıyla kurtuldu ve kurtarılmasının ödülünü, uygun olduğu üzere, kendisine borçlu oldu."*[174]*; "..kaz kendisini kartala, kediye ve kendisine karşı çıkan diğer hayvanlara karşı savunur."*[175] *; "Nasıl ki erkek kedilerin en şehvetlisi ise, dişi de kedi yavrularının en sevecenidir; bu nedenle denizin aşk geleneğini reddeder, çünkü çok sıcak ve benzer bir meni yayar ve bir kadındaki gibi cinsel organları yakar. Bu konudan habersiz olmayan erkeğin sıradan yavrularını yok ettiği doğrudur; ancak yeni yavruların arzusuyla hareket eden ikincisi, kendi şehvetine göre davranır. Ancak kedilerin her türlü kötü kokudan iğrendiği söylendiğinden, daha önce kazılarak toprağı kaplayan dışkılarını gizlerler."*[176].

Polyaneus'un anlatımına göre Mısırlıların kedileri tanrısallaştırıp, onlara sonsuz kutsal anlam yüklemeleri bazen onlar için kötü sonuçlar doğurmuştur. Anlatımına göre; *"Kambyses Mısır'ın girişini koruyan Pelusium'a saldırdığında, Mısırlılar burayı büyük bir kararlılıkla savundular. Kuşatmacılara karşı korkunç makineler geliştirdiler ve mancınıklarından onlara oklar, taşlar ve ateş fırlattılar. Bu yıkıcı yaylım ateşine karşı koymak için Kambyses ön saflara köpekler, koyunlar, kediler, ibisler ve Mısırlıların kutsal saydığı diğer hayvanları dizdi. Mısırlılar, büyük saygı duydukları hayvanlara*

[173] Plutarch : 149.
[174] Ail. nat. 1-5 : 297.
[175] Ail. nat. 1-5 : 323.
[176] Ail. nat. 6-11 : 47.

zarar verme korkusuyla operasyonlarını (savunmayı) *derhal durdurdular. Kambyses Pelusium'u ele geçirdi ve böylece Mısır'a giden yolu kendisi için açmış oldu."*[177].

Filozof Sextus Empiricus İskenderiyelilerin Horus için kedi kurban ettiklerini belirtir[178].

Harapolla erkek kedinin göz bebeği ile güneş arasında bir benzerlik bulur. *"Erkek kedinin göz bebeklerinin şeklini güneşin seyrine göre değiştirdiğini söylerler: sabahları tanrının doğuşunda göz bebekleri genişler, gün ortasında yuvarlaklaşır ve gün batımına doğru daha az parlak görünür: güneş kentindeki tanrı heykeli de bu nedenle kedi şeklindedir."*[179].

Cattus adını ilk olarak zikreden Palladius, enginar yataklarını köstebeklerden korumak için, sansar yerine kedi kullanımını önerir[180].

Yunan şair ve tarihçi Agathias, çok sevdiği kekliklerinden birine saldıran aç bir kediden bahseder[181].

MÖ 323-30 yazılmış putperestlik karşıtı Yeremya mektubunda kediden şu şekilde bahseder: "*Kırık tabaklar nasıl işe yaramazsa, putperest tanrıların resimleri de öyledir. Genellikle tozla kaplıdırlar, tanrılar kendilerini savunamadıkları için tapınak kapılarının hırsızları uzak tutmak için kilitlenmesi gerekir. Resimlerin ahşap kısımları kurtlar tarafından yenir ve tanrılar ışığı göremese de yakılan sayısız lambanın (ve belki de kurbanların) dumanı yüzünden yüzleri kararır. Yarasalar, kırlangıçlar ve kuşlar vücutlarına ve kafalarına ışık tutarlar; kediler de öyle. Bundan onların tanrı olmadığını anlayacaksınız; bu yüzden onlardan korkmayın.*"[182].

Mısır dininde oldukça önemli bi yere sahip olan kedi, Antik Yunan ve Roma'da tanrıçalarla ödeşleşmiş halde sembolik olarak yer alırken, dinde sadece "kedi" olarak çok az kabul görür.

[177] Polyain. : 128.
[178] Engels 1999 : 37.
[179] Horapollo : 22.
[180] Zeuner 1963 : 396.
[181] Vocelle 2017 : 60.
[182] Engels 1999 : 46.

Romalıların birincil evcil hayvanı köpek Roma'daki Herkül Tapınağına kabul edilmezken, kedilerin adytuma bile girilmesi hoş görülür[183].

Antik Mısır'da tanrıça olarak panteonda yer alan kedinin Antik Yunan tarihinde rolü oldukça azdır[184]. Mısır'dan Kıta Yunanistan'a yapılan göçlerin etkisiyle kedi ile bağdaştırılan Bastet ve sonra birleşeceği İsis'e Yunanlıların inanç sistemlerine girer. MÖ 4. yüzyıldan yayılmaya başar. MÖ 333'de Pire limanında İsis ithafen tapınım alanı inşa edilir. MÖ 2. yüzyıla gelindiğinde tanrıça kültü coğrafyaya yerleşmiş haldedir[185] ve tapınaklarını süslemek için Mısır'dan çok sayıda heykel ve özellikle İsis'in rengi siyah granit heykeller ithal edilir[186].

Yunan ve Roma kültürlerinde yerini alan ve birçok tanrıça ile sentezlenen İsis, MÖ 1. yüzyıla gelindiğinde Romalı Fortuna ve Yunanlı Tyche Protogeneia ile de özdeşleştirilir[187].

Helenistik dönemden itibaren Anadolu, Adalar, Yunanistan ve İtalya'da bazen yalnızca sadece kendi adıyla, bazende diğer tanrı/tanrıçalarla birlikte adının geçtiği tapınaklar inşa edilir[188]. Roma İmparatorluk döneminden de ise Bubastis/İsis'in yüksek popülaritesi Avrupa'nın dört bir yanında bulunan tapınak, sunak ve adına ithafen adak yazıtlardan anlaşılır[189].

İyi şans tanrıçası olarakta anılan İsis'in[190] adı Roma dünyasında gemilere de ismini verir. MS 2. yüzyılda Atina'ya uğrayan İskenderiye tahıl gemisinin pruva bölümünün her iki tarafında adının ve resminin yer aldığı bilinir[191].

3.6. Erken Hristiyanlık

Mısır dışına seyahat eden Mısırlılar, başka ülkelerde bulabildikleri kedileri satın alır ve memleketlerine geri götürürlerdi. Bu durumun değişmesine neden olan şey

[183] Vechten 1936 : 89.
[184] Repplier 1901 : 15.
[185] Vocelle 2017 : 54 vd.
[186] Turcan 1996 : 75 vd.
[187] Witt 1971 : 30.
[188] Ayrıntılı bilgi için bknz. Ünlüoğlu 2002.
[189] Ayrıntılı bilgi için bknz. Engels 1999: 115 vd.
[190] Witt 1971 : 30.
[191] Casson 1959 : 214 vd.

Hristiyanlığın yayılmasıdır. Kedi artık kutsal değildir ve Romalı ziyaretçiler onları satın alıp evlerine götürebiliyr[192].

MÖ 3. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'yı işgal etmiş olan kedilerin Romalıların kurmuş olduğu birçok ticaret yoluyla Çin'e kadar yayılmış olması muhtemeldir. Kedinin tarihin geri kalanı boyunca aşağılanmasının başlangıcı Roma İmparatorluğu'nun son yılları ve Hristiyanlığın yükselişinde yatar[193].

Yeni Ahit'te ya da ilk Havarisel kilisenin önderleri arasında ne kedilere ne de diğer hayvanlara karşı bir nefrete rastlanır. Hatta birçok hayvan -özellikle de kediler- toplumdaki Hristiyanların varlığından faydalandı. Hristiyanlar hayvan kurban etmeyi ve pagan tanrılara kurban edilen etleri yemeyi genellikle reddeder[194]. Koyun ve sığır gibi besi hayvanları etleri için tüketilmek ya da özel kutlamalar için öldürülse de, kediler nadir olarak kurban edilirdi. Ayrıca Hristiyanların büyüye karşı tavırları sayesinde kedi kurban ritüelleri de azalır. Paganlar, Hristiyanlar ve kediler bir süre (göreceli olarak) barış içinde yaşarlar. Ancak MS 60 gibi erken bir tarihte Aziz Pavlus: "*Bilge olduklarını ileri sürerek akılsız oldular ve ölümsüz Tanrı'nın yüceliğini ölümlü insana, kuşlara, hayvanlara ya da sürüngenlere benzeyen putlarla değiştirdiler.*" şeklinde söylev verirken; Hristiyan apolojist Justin Martyr'in MS 160 civarında yazdıkları şu şekildedir: "*Ve biz yanlış yapmayanlar günahkâr olarak öldürülmemize rağmen, başka yerlerde başkaları ağaçlara, nehirlere, farelere, kedilere, timsahlara ve birçok akıl dışı hayvana tapıyor. Ve aynı hayvanlar herkes tarafından onurlandırılmıyor, ama bir yerde birine, başka bir yerde başka birine tapılıyor, böylece hepsi aynı nesnelere tapmadıkları için birbirlerine karşı kâfir oluyorlar.*"[195] sözleri tarihe not olarak düşülür.

Konstantin yaklaşık 312'de Hristiyanlığı hoşgörü dini olarak kabul etmesi[196] ve 324'de Roma'nın başkentini Konstantinopolis'e taşımasıyla dinde önemli değişiklikler gerçekleşir[197].

325'te gerçekleşen İznik konsili toplantısından, Batı Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar, kedinin kötü doğasına dair sadece bir referans görülür. İskenderiye'nin 328-

[192] Zeuner 1963 : 396.
[193] Vocelle 2017 : 69.
[194] Engels 1999 : 130.
[195] Engels 1999 : 130 vd.
[196] Lane-Fox 1987 : 566.
[197] Vocelle 2017 : 69.

346 yılları arasındaki patriği Aziz Athanasius, yılan ve kedi gibi hayvanlara tapınılmasını şikâyet eder[198].

Theodosius'un MS 380'de Katolik Hristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nun resmi dini ilan etmesiyle kedinin kaderi sonsuza dek değişir. Theodosius'un 395'teki ölümünden bir yıl önce politikacı Nicomachus Flavianus, Roma'da tanrıça İsis onuruna son kez festival düzenler[199]. Hazırlanan yeni fermanla paganizm yasaklanır ancak paganlar tanrılarına gizlice ibadet etmeye devam ederler[200]. Bu dönemde İskenderiye Kütüphanesi dâhil, paganların dini ve entelektüel kurumları yok edilir ve çok fazla pagan öldürülür[201]. İmparatorluğun son dönemlerindeki fabl yazarları, Hristiyanlığın zalimliklerini not eder ve kedi üzerinden oldukça fazla anlatım yaparlar[202].

İlk Katolik kilisesi döneminde, kadınlar önemli lider pozisyonuna sahiptir. Priscilla (ya da Prisca), Lydia ve Chloe gibi kadınlar kendi yerel kiliselerinin liderleridir ve atanmış rahip gibi role sahiptir[203]. Kadınlar vaaz verir ve erkek meslektaşlarıyla birlikte kilise tarafından görevlere gönderilir. Elbette diyakozluk gibi önemli bir görevin yanı sıra dullara ve bakirelere hizmet etme gibi kutsal görevleri vardır. Ayrıca Mesih'in Bedeni olan kilisenin ayrılmaz bir parçasıydı[204].

Ancak 3. yüzyılın sonları ve 4. yüzyıla gelindiğinde, kadınların Katolik kilisesinde liderlik gibi yüksek otorite pozisyonlarında bulunması fikri kilise hiyerarşisinin çoğu tarafından pagan uygulaması ve sapkınlık olarak görülür[205].

Kadınların ruhaniliklerini ifade etmelerine çöl, mağara gibi diğer insanlardan izole alanlarda izin verilir. İmparatorluğun son dönemlerinde kadınların İsa'nın bedenindeki rolünden uzaklaştırılması, kadınlar arasında olasılıkla Hristiyanlıktan ayrılmalara ve anne tanrıçalarını benimsemeye devam etmelerine neden olur[206].

---

[198] Engels 1999 : 132.
[199] Vocelle 2017 : 70.
[200] Gibbons 2023 : 589 vd.
[201] MacMullen 1997 : 15 vd.
[202] MacMullen 1984 : 80 vd.
[203] Witherington 1988 : 219 vd.
[204] Engels 1999 : 131.
[205] Witherington 1988 : 197 vd.
[206] Engels 1999 : 132.

Antik ve ortaçağ kadınlarının büyük çoğunluğu evlenip anne olduğundan, bu rollere yönelik düşmanlık kadınları dinden daha da uzaklaştırır. Gelecek yüzyılda bu nedenle ana tanrıçalarını ya da kedilerini terk etmeyi reddeden kadınlar daha sonra cadılıkla suçlanıp vahşice öldürülür[207].

Hristiyanların paganizme, inanç, uygulama ve felsefesine yönelik muhalefeti, bizzat Hristiyan dininin oluşmasına yardımcı olur[208]. 4. yüzyılın sonu ve 5. yüzyılın başında, Hristiyan liderliği siyah rengi şeytanlaştırma sürecini baştırlar. Bunun önemli bir nedeni, Mısır'ın en sevilen tanrıçası İsis ve onun kutsal rengine karşı tepki olabilir. Sophronius tarafından Hagiografiye kaydedildiği üzere, İskenderiyeli Aziz Cyril kediyi "*kadın şeklinde görünmeye alışkın karanlık bir Mısır şeytanı*" olarak tanımlanır[209].

[207] MacMullen 1997 : 7.
[208] MacAdam 1995 : 641 vd.
[209] Engels 1999 : 157.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDAN

ERKEN HRİSTİYANLIK DÖNEMİNE KADAR KEDİ BETİMLEMERİ

4.1. Anadolu'da Tarih Öncesi Çağlar

Kedigil türlerinin vahşi, uysal ya da evcil olduğunun tespitinde kemiklerin ayırt edici unsur olmadığı birinci bölümde anlatılmıştır.

Anadolu'da Çatalhöyük[210], Hallan Çemi[211], Aşıklı Höyük[212] ve Bademağacı gibi yerleşim yerlerinde; Ortadoğu'da Ürdün'ün Jericho'da[213] kemikler ele geçmiş olsa da, kedilerin uysal mı, yabani mi oldukları bilinmez[214].

Aynı durum bu dönemin figürleri için geçerlidir. İnsanların yeni yerleşik hayata geçtiği Neolitik Dönemde, insan elinden çıkma betimlemeler henüz stilize haldedir ve hangi kedi türüne ait olduğunun anlaşılamaması gayet tabiidir.

Orta Doğu'da kedi olabileceği düşünülen ilk örnekler Neolitik dönemde taş ve kilden yapılır.

Yapılan araştırmalarda, Neolitik dönem yerleşimlerinin küçük avcıları ve yaban kedilerini kabul ettikleri görülür. Çünkü bu dönem betimlemelerinde kedi sembolizmine sıklıkla rastlanır[215].

Birinci bölümde bahsedilen Shillorokambos'ta sahibiyle gömülen kedinin yanı sıra, yine Shillorokambos'ta ama başka bir alanda ele geçen ve MÖ 8400-7000'lere tarihlenen taştan yontulan kedi başı (Katalog 1 – Görsel 1), kedinin bu toplum için ne kadar önemli olduğunu gösterir ve kediye dair ilk buluntudur[216].

[210] Russell 1995 : 33 vd.
[211] Starkovich vd. 2009 : 41 vd.
[212] Ottoni vd. 2017 : 41559.
[213] Maner 2004 : 86.
[214] Voigt 2007 : 151 vd.
[215] Voigt 2007 : 151 vd.
[216] Şevketoğlu vd. 2024 : 51.

Çatalhöyük'te ise yaklaşık 8.500 yıllık kilden yapılmış[217], yüzü kırmızıçizgilerle resnklendirilmiş, gözlerine obdisyen yerleştirilmiş baş ele geçer (Katalog 2 – Görsel 2). Kazı başkanı Hodder bu bulunutu için şöyle der: "*Çok farklı dönemler olmasına rağmen bu kil kafa, Urfa'da bulunan Balıklıgöl Adamı'na benziyor. İkisinin de gözlerine obsidyen yerleştirilmiş. Fakat bunun bir insanı betimlediğinden emin değilim. Özellikle profilden bakıldığında bunun bir çeşit kediye benzediği görülüyor*.". Ayrıca "*Bir hayvan ya da insan olarak yorumlanabilecek ve kasıtlı olarak belirsiz bırakılmış olabilecek bu yüzde gözlerin yerlerine obsidyen pullar yerleştirilmiş ve yüz boyanmış. Bu nitelikte bir obsidyen kullanımı Çatalhöyük'teki ilk kez rastlanmaktadır ve Neolitik Anadolu'da da oldukça nadir olarak gözlenmektedir*."[218].

Hacılar'da ise yaklaşık 7.500[219] yıllık, kucağında kediye benzeyen bir hayvanı taşıyan anatanrıça figürleri (Katalog 3 – Görsel 3a, 3b) ele geçer. Bu kediler henüz uysallaşmaya başlamış kedilerin atalarını gösteriyor olabilir. Kabaca şekil verilmiş heykeller tartışmaya açıktır. Ancak kucağında yer alan hayvana bebek gibi sarılması açıkça sahiplenici anne pozudur.

Kucakta taşınan hayvanları Brentjes bilinen en eski kedi tasviri olarak tanımlarken, Mellart leopar yavrusu, Bökönyi evcil firavun fareleri olduğunu, Benecke ise yaban kedisi ya da kedigil türüne (çita) ait olabileceği ihtimalini savunur[220].

Hayvanlarla betimlenen bu kadın heykelciklerinin bir kısmı, Neolitik dönem tahıl depolarının içinde ele geçer[221]. Bu durum olasılık doğurganlığıyla bereketi simgeleyen kadın ve elde edilen bereketi koruması için görev edinmiş kedinin birlikte sembolik olarak tahıl ambarlarını koruması olabilir, belki de en erken apotropeik obje olabilir. Binlerce yıl sürecek kadın kedi ilişkisinin en erken örneğidir.

Anadolu'da ve Yakındoğu Neolitik dönem yerleşimlerinde tam olarak işlevş bilinmeyen ancak bir oyunun parçası olduğu düşünülen küçük figürler ele geçer. Ahşap, kemik, kil gibi malzemelerden yapılmış farklı oyun masalarından biri küçük delikli oyun

[217] Hodder 2015 : 8.
[218] arkeofili.com/catalhoyukte-bulunan-kil-kafa-bir-cesit-kedi-olabilir/ (02.06.2024)
[219] Hodder 2015 : 8.
[220] Johansson 2012 : 30 vd.
[221] Roller 2013 : 59 vd.

masalarıdır. Söz konusu oyun tablasının taşları genellikle kemik gibi bozulabilir maretyallerden, başları genellikle kedi, at, maymun, köpek, çakal şeklinde yapılmıştır[222].

4.2. Anadolu ve Mezopotamya Erken Uygarlıkları

Anadolu'da ve Erken Uygarlık dönemlerine tarihlenen kediyle ilgili çok az buluntu ele geçer. Ender örneklerden biri Alişar' da, Eski Hitit çağına ait kedi başı biçimli bir içki kabıdır.

Kedi başlı biçimde yapılan bu içki kabı, rython (Katalog 4 – Görsel 4) dini törenlerde kullanılır, unik bir parçadır. Hititlerde yazılı kaynaklarda kedi adının henüz bulunmaması ve mevcut coğrafyada çok az sayıda kedi kemiklerinin bulunması; kedinin bu topraklarda tutulmadığı anlamına gelmez. Büyük ihtimalle birçok evde ve tapınakların tahıl ambarlarında fareleri avlamak için kediler beslenir. Ancak küçük kedinin Anadolu medeniyetleri sanatına neden bu kadar az yansıdığı bilinmez. Buna karşılık aslan ve pars gibi büyük kediler hem Anadolu hem de Mezopotamya Medeniyetlerinin sanatında oldukça sık işlenir[223].

Asur büyüleri, günümüzde cin veya cinler olarak adlandırılan varlıklara hitap ediyordu. Geleneğe göre, doğan her çocuk için bir de cin doğar. Bu yaratık, kedi gibi bir hayvan olarak görünme yeteneği de dâhil olmak üzere müthiş güçlere sahiptir. Aynı inanış Antik Mısır'da da görülür. Bir Mısır hikâyesinde, bir kedi cini fakir bir ev sahibine gelerek yiyecek ve su için yalvarır. Her ikisinden de bir parça verildiğinde, cin adamı bir parça altınla ödüllendirir[224].

Babil'de kediler, tanrıların yanında dolaşmaları ve oturmaları için tapınaklara kabul edilirdi. Buradaki insanlar her kedinin yeryüzünde özel bir görevi olduğuna inanıyordu. Aslında, bazı değerli insanlar öldükten sonra bir tapınak kedisinin bedenine geçebilirdi, ancak yaşamlarında bunu hak ediyorlarsa[225].

[222] Tatar 2018 : 32.
[223] Maner 2004 : 87.
[224] Telesco 1999b :93.
[225] Telesco 1999b : 63.

Akad ve Yeni Babil edebiyatında ise kedinin dini çağrışımları vardı. Sıklıkla kehanet metinlerinde yer alır. Kedi belli bir şekilde davranır ya da belli bir yerde görünürse, bunun kehanet değeri taşıdığı düşünülür. Bazı kehanet metinleri şu formülü içerir: *"Eğer bir kedi [sa-a] bir adamın evinde ağlarsa [sızlanırsa?] .....*". Diğerler metinlerde ise bir kedinin tapınakta yılan yemesinin, hasta bir adamın evinde kedinin görünmesinin ya da bir kadının kedi doğurmasının önemi anlatılır. Kedi aynı zamanda MÖ 1200'lere tarihlenen Kassite döneminden kalma tamamlanmamış bir stel üzerinde ilahi bir sembol olarak yer alır. Ayrıca bir Akad fablında bir yaban kedisi ve bir tilkiden bahsedilir; bu hikâyelerden bazıları Ezop için model teşkil eder[226].

Ur'da kedi formunda bir muska[227] (Katalog 5 – Görsel 5), Nimrud'da ise kedi formlu bakır heykelcik[228] (Katalog 6 – Görsel 6) ele geçer.

4.3. Mısır

Antik Mısırlılar yaşamlarının merkezinde olan hayvanların dünyasını dikkatle gözlemler ve yaptıkları çalışmalara bunları yansıtırlar. Heykel, rölyef, duvar ve papirüs üzerine yapılan resimlerde sanatçılar ayrıntıları gösterirken, bazen de yalnızca kedileri stilize halde bırakırlar.

Mısırlı sanatçılar betimledikleri kişilerin mertebesini diğer figürlerden ayırmak için farklı renk ve büyük çizer, kedi betimlemeleri içinde böyledir. Böylece resme bakan kişi figürün tanrı mı, yoksa sıradan bir avcı kedi mi olduğunu kolaylıkla anlar[229].

Kedinin evlerde beslenmesine dair Mısır'da MÖ 4000 civarı buluntular, MÖ 3. binyılda Mezopotamya'da kedilerin evde tutulduğuna dair kesin işaretler vardır[230]. Ancak Mısır dışında, MÖ birinci binyılın ikinci yarısından önce kedilerin (vahşi veya evcil) ikonografik temsilleri nispeten nadirdir[231].

[226] Engels 1999 : 45 vd.
[227] britishmuseum.org/collection/object/W_1924-0920-51 (04.06.2024)
[228] collections.maa.cam.ac.uk/objects/539840 (04.06.2024)
[229] Vowles vd. 2020 : 1.
[230] Maner 2004 : 86.
[231] Clutton-Brock 1988 : 36.

Mısır Uygarlığı sanatındaki kedi tasvirlerini incelemek, kedilerin evcilleştirilmesinin aşamalarını özetlenmesine olanak tanır[232]. Evcil kedilerin Mısır sanatında resmedilmesi bilindiği kadarıyla yaklaşık MÖ 2000'lerde başlar[233].

Kedi biçimli ilk örnekler büyü için kullanılan muskalardır[234]. Dini bağlamda ise kedilerin tasvirlerine Orta Krallık Dönemi'nde "sihirli değnek" veya "sihirli bıçak" olarak adlandırılan fildişinden yapılmış bıçaklar üzerinde rastlanır. Kedi motifleriyle süslenen objelerin insanları kötülüğe karşı koruyacağına inanılır (Katalog 7 – Görsel 7a, 7b)[235].

Mezar fresklerinde görülen kediler genellikle çizgili postlu, ince belli, uzun kıvrık bej rengi kuyruğa sahiptir ve oldukça günümüz tekir kedisine benzer. Resmedilen kedilerin duruşları hemen hemen aynıdır. Uzun ince beden, gerilmiş kuyruk, dik kulaklar, genellikle tipiktir.

Kedi resimlerinin en iyi örneklerden biri Orta Krallık'ın (MÖ 2050-1650[236]) erken dönemlerine tarihlenen Beni Hasan'da bulunan Oryx valisi Bakhet III'ün mezarının (Görsel 8) kuzey duvarındadır. Sağ tarafa bakan bir kedi eşit büyüklükte bir sıçanla karşı karşıyadır[237].

MÖ 1450'den itibaren Theban mezar fresklerinde kediler düzenli olarak yer almaya başlar[238]. MÖ 1250 lere tarihlenen Deir el-Medina'da bulunan Ipuy ve karısı Duammeres çiftinin[239] sahnesinde, kadının sandalyesinin altına yerleşmiş kedi dışında; Ipuy'un kucağına tırmanan yavru kedi görülür (Görsel 9).

Kediler yırtıcı tavırlarından uzak şekilde sakindir. Birinci bölümde görüldüğü üzere kedi kadın ilişkisinde, kedi bereket, cinsellik ve doğurganlığı simgeler. Kendini tekrarlayan bu sahnelerde kedi yalnızca kadınların sandalyesinin altında görülür.

Sandalye altında kendine yer edinmiş kedi tasvirlerin bulunduğu tasvirlerin çoğunda, oturan çifte hizmet eden hizmetçi ya da hediye sunan çocuklar bulunur. Kedi

[232] Adams 2021 : 29.
[233] Tekin 2015 : 120.
[234] Engels 1999 : 129.
[235] Johansson 2012 : 34.
[236] https://en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Egypt (21.06.2024)
[237] Vocelle 2017 : 37.
[238] Adams 2021 : 29.
[239] Engels 1999 : 21. , Adams 2021: 30.

her daim kadının sandalyesinin altında yer alır. Bu sahnelerin önemi Mısırlı ailelerin yavaş yavaş kedileri evlerine davet ettiğinin göstergesidir.

Duvar freskinde yaygın olarak görülen diğer tema ise sahne ise avlama sahnesidir. Genellikle kediler teknede ya da bataklıkta yer alan avcının yanında görülür.

Bu sahnelerden ilki III. Amenemhat döneminde (MÖ 1860-1814[240]) Oryx Nome valisi Khnumhotep'ın mezarında[241] görülür (Görsel 10). Balık avlama sahnesinde bataklık içerisinde, papirüs bitkisinin üzerindedir. Profilden işlenen kedi durağan haldedir. Kedinin bacakları uzun, kuyruğu incedir. Sarı rengindeki bedeninin, kuyruk kısmı halka şeklindeki çizgilerden oluşur. Olasılıkla avını yakalamak için papirüslerin arasına saklanır halde resmedilir.

MÖ 1450-1350 yılına tarihlenen ve Theban nekropolünde yer alan Nebamun'un mezarında[242] bu sahnenin en güzel örneklerinden biri yer alır (Görsel 11). Hayvanlar, bitkiler, vahşi yaşam, balıklar ve insanlar gerçeğe yakın bir şekilde görülür. Sahnenin merkezinde kayığın üzerinde görülen elinde yakalamış olduğu kuşlarla Nebamun, etrafında ise ailesi yer alır. Nebamun hemen önünde, bataklıkla arasındaki kedi 3 farklı kuşa saldırırken görülür. Altın sarısı kürkünü, koyu enine çizgileri ve siyah uçlu halkalı kuyruklu olarak, hareketli halde resmedilmiştir.

Sanatçı kedinin gözünü altın kakma ile süsleyerek parıldamasını sağlar. Bu detay, mezarda bulunan tek örnektir[243].

Bu av sahnelerinde yer alan kediler mezar sahibine ait evcil kedi olabilir. Ancak yine de avlanmak için kullanılmış olması pek olası değildir. Belki yalnızca bataklıkta saklanan kuşların uçurmak amacıyla, belki de bu karmaşadan yararlanarak kendisi için avlanır.

MÖ 1700 civarına tarihlenen, Filistin Lachish'te ele geçen fildişi[244] obje, kedi figürinidir (Katalog 8 – Görsel 12). Kedinin evcil mi yoksa yabani mi olduğu belli

[240] https://en.wikipedia.org/wiki/Amenemhat_III (21.06.2024)
[241] Vocelle 2017 : 37.
[242] Adams 2021 : 29. , Malek 2005: 36 vd.
[243] Adams 2021 : 29 vd.
[244] Zeuner 1963 : 392.

değildir. Ancak Mısır ve Filistin arasındaki yakın bağlantılar göz önüne alındığında Mısırlıların bu bölgede yaşadığı ve kedi beslediği düşünülebilir.

İlk MÖ 1450 civarında Yeni Krallığın başlarında yazıldığı düşünülen Ölülerin Kitabına ait papirüsler bulunur[245]. Sahnede ikinici bölümde mitolojisinden bahsedilen Ra'nın, ezeli düşmanı Apophis'i büyük bıçağı ile öldürmesi yer alır (Katalog 9 – Görsel 13). Bu sahneye papirüsler üzerinde çok kez betimlenir.

Mezar Görsellerinin yanı sıra, ostraca üzerinde tasvirler bulunur. MÖ 1295–1075 tarihlenen ostracada[246] fareye hizmet, fareyi yelpaze ile serinletmeye çalışan kedi görülür (Katalog 13 – Görsel 17), belkide karikatürdür.

Yeni Krallık dönemine tarihlendiği düşünülen ve kedi olduğu düşünülen hayvan, tabana entegredir (Katalog 10 – Görsel 14) ve yürür halde görülür. Gözlerinde kaya kristalinden olup, dişler bronzdur. Alt çene, başın üstünden geçen bir delikten geçen bir iple hareket ettirilir. Bu nesne olasılıkla bir oyuncaktır[247].

Firavun Amenhotep III'ün oğlu, Firavun Amenhotep IV'ün (Akhenaton) kardeşi Prens Thutmose, kedisi Ta Mit'in ölümüne o kadar üzülür ki, onu mumyalamanın yanı sıra kedisine lahit (Katalog 11 – Görsel 15) yaptırır[248]. Ayrıca kediler ve diğer hayvanlar en az insan mumyaları kadar özenli şekilde mumyalanır. Mumyalama şekilleri tek bir stilde olmayıp, çeşitlilik gösterir (Katalog 12 – Görsel 16).

Bir önceki bölümde Mısır inanç sisteminde kedi ile birleşen tanrıça Bastet ve özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmişti. Tanrıçanın bu özelliklerini taşıyan çok sayıda heykeli bulunur.

Bastet kedi başlı ve insan vücutlu formunda geleneksel olarak sağ elinde sistrumunu (Katalog 15 – Görsel 19) tutar, yerde 4 kucağında güneş kursu içerisinde aslan yavrusu görülür.

[245] britishmuseum.org/collection/object/Y_EA9901-8 (25.01.2024)
[246] Vocelle 2017 : 32.
[247] britishmuseum.org/collection/object/Y_EA15671 (06.06.2024)
[248] Yurco 1990 : 17.

Bir başka eser de kedi formunda yatar halde, yavru kedileri besler (Katalog 16 – Görsel 22). Kaidenin sağ ön bölümünde, patisinin altında "Hayat Verilen Bastet"[249] yazısı yer alır.

Sistrum üzerinde de bazen kedi betimlenir. Mevcut sistrum da, kadının cinsel organı olarak atfedilen alanın en üst dış bölgesinde ve sap kısmına yakın iç bölümde kediler yer alır (Katalog 18 – Görsel 21).

Ayrıca Mısır dışına yolculuğuna gemi ile başlayan kedi, gemilerin koruyucusu olma özelliğini Tanrıça Bastet devam ettirir.

Ra'nin kızını sürgünden dönmesi (Sekhment'in insan kanı içmesi nedeniyle cezalandırılması) mitolojisinin tef üzerine betimlenir. Bastet'e adanan festival sunusudur, Bubastis'te Bastet'in dönüşünün kutlandığı festivallerde, tanrıça Isheru ya da tapınak gölünde yelken açar[250] (Katalog 14 – Görsel 18).

Bunun yanı sıra Bastet yine bir gemi içerisinde Bastet bu sefer tek başına görülür (Katalog 17 – Görsel 20). Olasılıkla bir asa ya da bir sopanın baiına geçirilen bir objedir. Gemi bir papirüs sütun başlığının üzerine oturmuş şekilde görülür.

4.4. Minos ve Miken

Mısır'ın kontrolünden bir şekilde çıkan kedi, balık ve fare yüklü Giritli tüccarlara gemileriyle Doğu Akdeniz'de eşlik eder. Hemen hemen Yeni Krallık dönemi kedinin Ege ve Güney Yunanistan'a yayılması için muhtemel bir zamandır[251].

Girit'te bilinen en erken kedi tasviri, stilistlik olarak işlenen MÖ 1800'lere tarihlenen mühür taşı üzerindedir (Katalog 19 – Görsel 22)[252]. Ayrıca Eski Saraylar dönemine tarihlenen Knossos sarayında, "Hiyeroglif Depo Grubu" adının verdiği hiyeroglif belgeler ve 100'den fazla mühürden oluşan bir grup ele geçer[253]. Neredeyse tamamına yakını sert taştan yapılan mühürler üzerinde yer alan kedi başı motifi öncülleri

[249] www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/4036 (18.01.2024)
[250] www.metmuseum.org/art/collection/search/549303 (21.06.2024)
[251] Engels 1999 : 53 vd.
[252] Engels 1999 : 50 vd.
[253] Evans 1894 : 165.

olmaksızın ortaya çıkar. Her ne kadar Yeni Saraylar döneminde gliftiklerinde bir avuç kedigil bulunsa da, hiyeroglif mühürlerin üretimi sona erdiğinde kedi de iz bırakmadan ortadan kaybolur. Yalnızca baş bölümünden oluşan kediler, nadir olarak tam boy veya 'eksiksiz' olarak görülür. Bedenleri bedenleri profilden ve yüzleri önden gösterilmiş olması dikkat çekicidir (Katalog 20 – Görsel 24); bu da bu döneme ait Minos gliptiğinde neredeyse hiç bilinmeyen bir duruştur[254].

Kil belgelerinde ise en yaygın haliyle yuvarlak bir yüz ya da sadece gözler, yukarı doğru çıkıntı yapan tek ya da çift çizgilerden kulaklar görülür. Linear B'de soyut olarak yer alırken, Linear A'da daha gerçek halleriyle kediler yer alır (Görsel 25). Önceleri hiyeroglif sistemi içerisinde kabul edilen kedi ve kedi başı betimlemesi; CHIC'in yayınlanmasıyla birlikte hiyeroglif hecesi içindeki statüsünü kaybeder. Yazılı belgelerde bulunmayan ve sadece mühürlerde görülen kedi başı, CHIC tarafından en azından mevcut kanıtlara göre tamamen dekoratif bir unsur olarak kabul edilmiştir; transkripsiyonlar da varlığı bir ünlem işareti {!} ile belirtilmiştir. Ayrıca yalnızca birkaç tane ele geçen tam boy kediler bu sistemde göz ardı edilir[255].

Kedilerin gerçek bir yazı işareti olup olmadığı ya da tanımlayıcı bir amblem ya da rozet olup olmadığı henüz bilinmemektedir.

Mısır duvar fresklerinde sıklıkla betimlenen av sahnesi, Girit duvar fresklerinde de kendini aynı şekilde gösterir. Tahmin edileceği üzere kompozisyon bu antik dönemde oldukça popülerdir. Hatta bu kompozisyon duvar fresklerini aşarak kendini bir fincan takımı üzerinde (Katalog 21 – Görsel 26) gösterir.

MÖ 1800-1700'de gerçekleşen ve Knossos'taki Eski Saray'ı yok eden deprem ve yangın öncesine tarihlenen bir testi ve iki fincandan oluşan bir set ele geçer[256]. Sürahi üzerinde yüksek kabartma ile ağaçlar, deniz ve durağan halde kedi görülür.

Bu vazo, herhangi bir kült iması bir yana, aplike kabartma işçiliği ile büyük ölçekli saray duvar freskleri ve kalıp kabartmaları arasındaki en iyi geçiş bağlantısını oluşturduğu için büyük bir öneme sahiptir. Mısır bataklıklarda kuş avlamak için eğitilen kediler Minos

[254] Moody 2012 : 241 vd.
[255] Krzyszkowska 2015 : 100 vd.
[256] Immerwahr 1985 : 41 vd.

fresklerinde yer alan kediler olabilir[257]. MÖ 1628'den öncesine tarihlenen Thera (Santorini) adasındaki Akrotiri'de bulunan bir freskte olası bir Minos kedi tasviri görülür (Görsel 30). Kedi ördekleri kovalar. Kedi mavi renklidir, postunda uzun benekler görülür. Ağzı açıktır ve Mısır kedilerinin karakteristik halkalı kuyruğu dik bir pozisyondadır.

Girit, Lasithi, Gournia'dene ele geçen MÖ 1700-1450'lere tarihlenen (Katalog 22 – Görsel 27) ve MÖ 1100'den daha eskiye tarihlenen, Palaikastro'da ele geçmiş pişmiş toprak bir kedi[258] (Katalog 24 – Görsel 28) başı bulunur.

MÖ 1650-1550 tarihlenen, Knossos Sarayı kutsal mekânında bulunan Yılanlı Tanrıça[259] (Katalog 23 – Görsel 29), iki elinde birer yılan tutar ve başının üzerinde kedi yer alır.

Yılanların doğurganlık törenlerindeki yeri Batı Afrika'daki Mpongwe topluluğu için çok önemli bir yere sahiptir. Burada yaşayan kadınlar ağaç köklerine yaşayan küçük yılanları yakalamak zorundadır. Yakaladıktan sonra ise kadınlar çırılçıplak soyunarak ellerinde yılanlarla şarkı söyleyerek, yorgunluktan bitap düşene kadar şarkı söylerler[260].

Bakıldığında Yılanlı Tanrıça heykelciği anlatılan sahnesinin bire bir aynıdır. Başının üzerinde yer alan kedi kadını, fallusa benzeyen yapısıyla yılan erkeği simgeler. Bu ikisinin birlikteliğide dans olarak, bereketi sembolize ediyor olabilir.

MÖ 1700-1200'lere tarihlenen, Miken'deki Mezar V'de bulunan niello kakmalı bronz bir hançer[261] olasılıkla Giritten gelir[262] (Katalog 25 – Görsel 31). Altın kediler yine Mısır ve Girit'te olduğu gibi su kuşlarını yakalayıp, takip ederken; balık ve papirüs ile birlikte gösterilir.

Bu sahneler geleneksel Nil manzarası olarak bilinir çünkü bunlar Mısır'a özgü bitki ve hayvanları tasvir eder. Ancak, ilgili Mısır tasvirlerinden öncesine ait olmaları gerçeğinin yanı sıra, son yıllarda bunları Ege manzarasıyla özdeşleştiren bilimsel kanıtlar

[257] Castleden 1993 : 50 vd.
[258] Zeuner 1963 : 392.
[259] worldhistory.org/image/10600/minoan-snake-goddess-figurine/ (07.06.2024)
[260] Briffault 1927 : 548.
[261] Engels 1999 : 50 vd.
[262] Castleden 1993 : 50 vd.

da artmış ve aynı zamanda yüzyıllar boyunca gerçekleşen büyük iklimsel ve jeomorfolojik değişiklikleri vurgulamıştır. 16. yüzyılda yanardağın patlamasından önce Thera'nın iklimi ve manzarası üzerine yakın zamanda yapılan bir arkeobotanik araştırmanın bulguları, bu tür tasvirlerin adanın flora ve faunası hakkında gerçek kanıtlar sunduğunu göstermektedir: büyük bir kısmı sazlıkların arasında gizlenmiş, su kuşları ve balıklarla dolu akarsularla kaplıydı ve vahşi kedilerin, Girit'te olduğu gibi, çok erken bir dönemden itibaren, muhtemelen kemirgen popülasyonlarını kontrol etmek amacıyla oraya getirilmiş olabilir[263].

Miken'deki Mezar III'ten ele geçen olasılkla bir broşta birbirinin aynısı 2 kedi palmiye ağacının üzerinde oturur şekilde görülür (Katalog 26 – Görsel 32). Ayrıca Samos adasında MÖ 8. yüzyıla tarihlenen bir dizi küçük bronz kedi bulunur. Bu kedilerinde evcil kedileri temsil edip etmediğini söylemek mümkün değildir. Broz kedi başlarının Mısır atölyesinden çıkmış olduğu iddia edilse de, Mısır'da yapılmayacak kadar kabadır. Yunanistan veya Levant üretimi olabilir[264].

4.5. Etrüsk

MÖ 640-510'a tarihlenen çatını sima bölümünde kullanılan bir dekor parçası[265] (Katalog 27 – Görsel 33) ve yine aynı döneme tarihlenen kedi yüzü çörten[266] (Katalog 28 – Görsel 34) İtalya bağlamındaki bilinen en eski temsillerdir. Boyalı bir antefiks parçası olduğu düşünülen pişmiş toprak parçası[267] (Katalog 29 – Görsel 35) üzerinde ise kedinin patisini tutan bir kadın eli görülür.

MÖ 6. yüzyıldan kalma muhtemelen Chiusi'den gelen Etrüsk Bucchero Ware yükseltilmiş kâsesinin[268] ağız kısmından (Katalog 30 – Görsel 37), yukarıya taşar şekilde 4 kedi kafası yer alır.

MÖ 490 civarına tarihlenen seramikte (Katalog 31 – Görsel 38), çıplak bir genç, uzun kuyruklu bir kedi için bir parça yiyecek tutar. Etrüsk sanatında çitaların ve kedilerin evcil hayvan olarak tasvirleri nispeten sık görülür, ancak kediyle bu şekilde zıplatarak

[263] namuseum.gr/en/monthly_artefact/once-upon-a-time-in-the-aegean/ (20.06.2024)
[264] Engels 1999 : 56.
[265].beazley.ox.ac.uk/record/2811425D-6C33-41EE-BC85-2692403DAC2D (08.06.2024)
[266] beazley.ox.ac.uk/record/BD425072-DB3E-43A9-BF98-82D7A65BF779 (21.01.2024)
[267] beazley.ox.ac.uk/record/4F9EEEC1-B0B5-46E4-8F6F-8634EA9BC6C4 (08.06.2024)
[268] Engels 1999 : 89.

alay etme sahneleri nadirdir[269]. Yiyeceği kediye vermekten çok onu zıplataya yönelik gibi görünür. Seramikler üzerinde genellikle profilden çizilen kedi burada sırtından gösterilmiştir.

Tarquinia'daki Etrüsk mezar fresklerinde evcil sahnelerde temsil edilen kediler, en azından MÖ 5. yüzyılda İtalya'ya iyice yerleşir. İtalyan kedilerine ilişkin ilk osteolojik kanıt da aynı yüzyıldan kalmadır[270]. Corneto ve Caere'deki Etrüsk duvar fresklerinde kedi açıkça görülür[271]. Tarquinia'daki Triclinium'un Etrüsk Mezarı'nda bulunan ve yaklaşık MÖ 470 yılına tarihlenen freskte[272] (Görsel 39), sempozyum sahnesi yer alır. Libyca tipi kürk rengi ve işaretleri olan büyük, açıkça evcilleştirilmiş bir kedi, sedirlerin arasından sağa doğru kasıtlı bir şekilde ilerler.

Etruria'daki Cervetri'de (antik Agylla) Grotta dei Rilievi adlı mezarda MÖ 350 ila 200 yılları arasına tarihlenen mezarda[273] (Görsel 40) çok sayıda mimari ve heykel mezar bulunur. Mezarın içerisinde yer alan sütunun alt bölümünde fareyle oynayan ya da yakalamaya çalışan bir kedi benzeri kabartmanın Mısır kedisi olabilir.

Başka bir mezarda ise bir kedi ağaca tırmanırken tasvir edilmiştir. Bir diğer mezar olan Letfo funebre'nin tonozunda ise başının üzerinde güvercin olan bir kedi resmedilir[274].

Orjinalliğinden emin olunmazsa da da MÖ 300 - 1 aralığına tarihlenen İtalya'da ele geçen[275], üç ayaklı bronz bir şamdan (Katalog 32 – Görsel 36) üzerinde yukarıda yer alan kuşu yakalamak için tırmanan kedi görülür.

4.6. Yunan ve Roma

Yunan ve Roma'nın günlük yaşamı ve inançlarında görülen hayvan ikonografisi, sembolizmi ve folklorunun kökenleri Mısır kültürüne dayanır[276].

[269] getty.edu/art/collection/object/103SPT#full-artwork-details (07.12.2023)
[270] Engels 1999 : 82.
[271] Engelmann 1989 : 140.
[272] Hamilton 1896 : 83 vd.
[273] Hamilton 1896 : 83 vd.
[274] Hamilton 1896 : 83 vd.
[275] britishmuseum.org/collection/object/G_1756-0101-530 (07.12.2023)
[276] Engels 1999 : 17.

Sanat eserlerinde tasvir edilen çeşitli hayvanları, temel anatomik özellikleri tartışılmadıkça birbirinden ayırmak bazen zordur. Kedilerin ve onların büyük kuzenleri olan panterinler ve çitaların anatomisinde önemli farklılıklar vardır. İkincisinin küçük, yuvarlak kulakları, uzun, dar, yüksek köprülü bir burnu, gür boğazı (panterinler için), püsküllü kuyruğu ve kasları belirgin gövdesi, özellikle de kaburgaları ve omurgası derinin altında görülebilmektedir. Aslanların postu da genellikle tek renkli, sarımsı tonlardadır, lekesiz veya çizgili değildir. Çitalar ve leoparlar ise benekli postlara ve kuyruk desenlerine sahiptir. Dahası, kediler bazen kuyruklarını dikey olarak tutarak, ucunda hafif bir kanca olacak şekilde ayakta durur ve yürürler; oysa panterler bunu nadiren yapar. Çoğu zaman, panterlerin ve kedilerin kuyrukları ayakta dururken arkalarından aşağı doğru sarkarak zarif bir "J" harfi gibi şekil oluşturur. Her iki hayvan türü de bazen yürürken veya koşarken kuyruklarını dik tutarak "C" harfini oluşturur. Dolayısıyla, bilinmeyen hayvan türlerinin tanımlanmasında dikey kuyruk açısının yararlı bir ipucu olabileceği söylenebilir. Antik sanatta tasvir edilen ve çeşitleri ayırt edilebilen kedilerin neredeyse tamamı ya Libya yaban kedileridir ya da libyca soyundan gelen Mısır evcil kedileridir. Ev bağlamında tasvir edilen kediler genellikle ikincisi, yani Mısır evcil kedileri olacaktır. Bu kediler, büyük üçgen sivri kulakları, kısa ve geniş bir yüz yapısı, büyük gözleri, belirgin boğazları, püsküllü kuyrukları ve daha tıknaz, tüylü gövde görünümüne sahiptir. Ancak kürkleri genellikle kısadır ve kemik yapıları derinin altında pek belirgin değildir[277].

Seramikler üzerinde erken dönemlerden itibaren genellikle büyük kedilerin gösterilmesi, muhtemelen kültüre sonradan dâhil olan küçük kedinin yanlış veya beceriksizce tasvir edilmesine neden olur. Yanlış anatomik unsurlar nedeniyle, bu dönem insanlarının kedileri evcil hayvan olarak yaygın şekilde beslemediğine ve ressamlar tarafından az bilinen bir hayvan olduğu sonucuna varılmasına neden olur.

Seramik ve kabartma tasvirlerde kedileri köpeklerden ayırmak genellikle daha kolaydır. Köpekler çoğunlukla uzun burunlu, uzun bedenli, ince gövdelere ve bacaklara sahiptir. Kuyrukları ise genellikle kedilerin kuyruklarından orantılı olarak daha kısadır; bu köpekkuyruklarının uzunluğu, genellikle kafası vücut uzunluğunun üçte biri

[277] Engels 1999 : 174 vd.

kadardır[278]. Köpekler ayakta durduğunda kuyrukları genellikle "C" harfi gibi dik bir eğri ile gösterilir. Ölçek olarak insan figürleri mevcut olduğunda köpekler her zaman kedilerden daha büyüktür[279].

MÖ 520 ile 485 yılları arasına tarihlenen, boyalı pentetik mermeri üzerine yapılan alçak kabartmalı rölyef bir kouros ya da heykel[280] (Katalog 33 – Görsel 41) kaidesi yapılmıştır. Kaidenin çevresi rölyeflerle süslüdür. Bunlardan biri bir kedi ile köpeğin kavgası sahnelenmektedir. Büyük vücudu yere yakın olarak resmedilen köpeğin karşısında küçük ve sırtı kabarmış bir kedi yer alır. Sahibinden daha uzakta yer alan kedi, sahibine doğru yaklaşan köpeğin üstesinden geliyor gibidir.

Yunan anakarasında Arkaik dönemden itibaren kediler beslenir. Ancak arazilerde fayda sağlamak amacıyla değil, merak uyandırmaları nedeniyle beslenir[281].

Yaklaşık MÖ 530'lara tarihlenen Perinthos antik kentinden ele geçen "Oturan Tanrıça Betimli Naiskos Tipli Adak Steli"nde[282] (Katalog 34 – Görsel 42), alçak kabartma tekniği ile yapılan stelde kadının kucağında yer alan hayvan, her ne kadar aslan olarak tanımlanmış olsa da, Mısır'da görülen öncüllerine benzerlik göstermesi nedeniyle, kedi olması daha muhtemeldir.

MÖ 430-420'lara tarihlenen ve Atina'da ele geçen mezar steli (Katalog 35 – Görsel 43) Parthenon Frizinin ustalarından biri (heykeltıraş Agoracritus'a ait olduğu düşünülüyor[283]) tarafından yapılmıştır. Olasılıkla askeri çatışmalar sırasında ölen genç bir adamın cenaze steldir[284]. Mezar stelinde, mezar sahibinin dirseğinin seviyesinde, yükselti üzerinde yer alan kedinin kafası kopmuş haldedir. Ancak gerek bedeninin gerekse kuyruğunun duruşu sayesinde kedi olduğu konusunda kuşkuya yer bırakmaz.

Roma'dan 2. yüzyıla ait Latince yazılmış bir mezar taşı özel bir öneme sahiptir. Calpurnia Felicla tarafından kocası Germullus ve kendi adına diktirdiği (Katalog 36 – Görsel 44) yazıtın altında sağa doğru küçük bir kedi durur ve bu açıkça kadının ismine

[278] Engels 1999 : 174.
[279] Lonsdale 1979: 155.
[280] Engels 1999 : 71.
[281] Zeuner 1963 : 392.
[282] Bülbül 2019 : 121 vd.
[283] namuseum.gr/collection/klasiki-periodos-2/# (07.12.2023)
[284] Engels 1999 : 79 vd.

bir göndermedir. Felicia ve Felicula, "Kedi Yavrusu" isimleri Batı İmparatorluğu'nda kadınlar için en yaygın soyadları arasındadır[285].

MÖ 27'den sonraya tarihlenen mezar stelinde (Katalog 37 – Görsel 45) erken yaşta öldüğü düşünülen, saçları dönem tarzına göre tasvir edilmiş bir kız çocuğu yer alır. Başının sol üst bölümünde, niş üzerinde "D. M. LAFIVS. PAT" metni görülür. Nişin diğer bölümü tahrip olduğundan çocuğun adı görülmez. Babasının adının Lapitus ya da Lafitus olduğu anlaşılır. Çocuklar bu dönemde evcil hayvanları ile gömülür[286]. Bu mezar steli üzerinde de elinde karnından tutarak kendisine yasladığı kedisi, ayağının dibinde horozu yer alır. Ancak fazla tahrip olduğundan kedinin yalnızca belli belirsiz formu kalmıştır.

Mezar stellerinde yer alan kedilerin dini içeriğinin olup olmadığı belirsizdir. Çocuklar için konu biraz daha açıklayıcı olmuş olsa da, kediye sahip olan erkek fikri çokta uzak sayılmaz. Mısır inancında Bastet ile diğer dünya ilişkisi olasılıkla bu mezar stellerinde kendine yer bulması zordur. Ölüleri anma törenlerinde ve diğer vesilelerle ziyarete giden aileler, tıpkı hayattayken birlikte görüldükleri gibi, sevdikleri hayvanlarla birlikte sevdiklerini hatırlar.

İtalya'nın Güney bölümündeki Yunan kolonileri Rhegion (Rhegium, Reggio di Calabria) ve Taras'ta Antik Yunan dünyasına ait en eski evcil kedi tasvirleri görülür. MÖ 5. yüzyılın ortalarına tarihlenen sikkeler, yaklaşık MÖ 720 civarında kurulan kentin hikâyesine atıftır. Rhegion'un sikkelerinde, kentin kurucusu Lokastos ile özdeşleştirilen[287] sahneler 3 farklı kompozisyonda görülür. İlk örnekte oturur vaziyetteki erkek figürünün yanında, evcilleştirilmiş olduğu belli olan bir kedi karakteristik olarak arka ayakları üzerinde durmakta ve adamın elinde görülen bir şeyle, belki de bir yemekle oynar (Katalog 38 – Görsel 46a). Diğer sahnede kedi adamın arkasında yer alır ve adamın önünde tuttuğu nesneye doğru hamle yapar (Katalog 39 – Görsel 46b). Üçüncü kompozisyonda Mısır'dan itibaren görmeye alışık olduğumuz sandalye altında yerini alır ancak bu sefer kadının değil erkeğin sandalyesinin (Katalog 40 – Görsel 46c) altında yer alır.

[285] Toynbee 1996 : 89.
[286] Champfleury 1885 : 20.
[287] Engels 1999 : 56 vd.

Romalıların gelişiyle Taras'ın adı Tarentum olarak değişir ve MÖ 500-400 yılları arasında en parlak dönemini yaşar. Sikkelerin üzerindeki yunus ve kedi şehir için önemli sembol haline gelir[288].

Ayrıca ilerleyen dönemlerde sikke bağlamında kedili tasvirler Anatanrıça Kyble ile MS 253-268[289] (Katalog 41 – Görsel 46d) tarihleri arasında yine sandalyenin altına yerleşmiş olarak görülür.

Güney İtalya'nın Yunan koloni kentlerinde 5. yüzyılın sonları ile 4. yüzyılın ortalarında tarihlenen Apulian ve Campanian vazolarında kedi tasvirleri görülür[290]. Kral, ihraç edilmek üzere silphion bitkisinin ölçümünü denetlemekte ve sahneyi çeşitli kuşlar ve bir maymun süslenen sahnede[291] seramik MÖ 560'lara tarihlenir. Kylixin tondosunda yer alan sahnede "Arcésilas" olarak bahsedilen (muhtemelen Kuzey Afrika kıyısındaki bir Yunan kolonisi olan Cyrene'de 560-550 yılları arasında hüküm sürmüş olan Arcésilas II)[292] (Katalog 42 – Görsel 47) ana figürün sandalyesinin altında kedi görülür. Kısa tüylü yetişkin bir kedinin tipik özelliği olarak ince, zarif kedi gövdesiyle görülür. Küçük patileri ve kulaklarının üst kenarları düz olması nedeniyle olasılıkla kedidir. Çünkü yavru panterlerde kulaklar yuvarlatılarak verilirken, patileri de yavru olmasına rağmen büyük görülür.

Kuyruk halkalıdır ve siyah, püskülsüz bir uca sahiptir, bu da sanat eserlerinde tanımlanması açısından önemli bir özelliktir. Örneğin leoparların (Panthera pardus) kuyrukları benekli, aslanların (Panthera leo) ise ucu püsküllü düz kuyrukları vardır[293].

MÖ 525 - 475'e tarihlenen[294] seramik üzerinde (Katalog 43 – Görsel 48) tabure üzerine oturan erkek figürü sol elinde sarmaşık, kucağında sol patisini sahibine doğru kaldırmış kedi betimlenmiştir. Sarmaşıkla ve başında yer alan tacı ile görülen adam

[288] Ross 1889 : 137.
[289] coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=2400371&AucID=5904&Lot=731&Val=f870d08c2d9f5f3035f168ed0e3a07e8 (15.06.2024)
[290] Engels 1999 : 90 vd.
[291] Engels 1999 : 57.
[292] medaillesetantiques.bnf.fr/ws/catalogue/app/collection/record/1205?vc=ePkH4LF7w1I9geonpBCEJmRDC0twlQrzAgAdhRJM (15.06.2024)
[293] Engels 1999 : 19.
[294] beazley.ox.ac.uk/record/32A26AB1-70AF-43BA-957B-0F908E28B2AC (05.01.2024)

Dionysos ise kucağındaki kedi atribülerinden olan leopar olabilir. Ancak seramikler üzerinde leoparlar benekli gösterilirken bu kedi üzerinde herhangi bir benek görülmez.

MÖ 480'e tarihlenen[295] bir pelike (Katalog 44 – Görsel 49) üzerinde ana sahnede yer alan figürün sağ elinde tuttuğu asa/bastona tırmanan bir kedi yer alır.

MÖ 475-425'e tarihlenen "Kilerde fare avı" olarak[296] adlandırılan, kylixde yer alan (Katalog 45 – Görsel 50) bezeme çok daha hareketlidir. Kilere dadanan fareleri kovalayan adamlar ve farelerle ilgilenmeyen, kâsenin içindekilerle ilglenen kediler resmedilmiştir. Burada görülen sahnede yer alan kedilerden kaçan fareler Etrüsk bölümünde yer alan Görsel 37'teki üçayaklı lamba ve betimlemesi ile neredeyse bire bir şekilde kendini gösterir.

MÖ 475-450'lere tarihlenen seramik kedi köpek ressamına atfedilir[297]. Tabure üzerinde, seramiğin ana sahnesinde yer alan kedi tasma ile solunda yer alan gencin yanında yer alır. Köpek ile karşı karşıya olmasına rağmen vücut duruşunda herhangi bir korku ya da saldırı ifadesi yoktur. Köpekte aynı şekilde kediden kaçmaz ve meraklı şekilde ona bakar (Katalog 46 – Görsel 51).

MÖ 470-460 tarihlenen hydria[298] (Katalog 47 – Görsel 52) müzik dersinde bulunan bir kediyi tasvir eder. Eğitmenin arkasında kalan diphros üzerinde bir kedi (belki de panter) yer alır. Önünde, sağ elinde chelys tutan ve sol elini kediye doğru uzatılan bir ephebo yer görülür.

Yine aynı döneme tarihlenen bir oinochoe[299] (Katalog 48 – Görsel 53) üzerinde, yine müzik dersine dâhil olmuş tabure üzerine yerleşmiş kedi görülür. Bu sefer sınıf kalabalık değil sadece lir çalan bir genç ve kedi vardır.

MÖ 470-400 Kırmızı figürlü bu ıstakoz pençesi formundaki askos üzerinde[300] (Katalog 49 – Görsel 54) kedi, köpek ve horoz betimleri yer almaktadır. Kedi horozu

[295] penn.museum/collections/object/299541 (05.01.2024)
[296] id.smb.museum/object/686811/deckel-einer-attischen-b%C3%BCchse (20.06.2024)
[297] Engels 1999 : 71.
[298] Lazenby 1949b : 301.
[299] Lazenby 1949b : 303.
[300] britishmuseum.org/collection/object/G_1905-0710-9 (05.01.2024)

pençelerinin arasına almış, yemeğe hazırlanmaktadır. Ancak her ne kadar bu figür kedi olarak tanımlanmış olsa da leopar olma olasılığı da vardır.

MÖ 450-400 lere ait başka bir oinochoe[301] de ise (Katalog 50 – Görsel 55) sahnenin ortasında yer alan çıplak bir çocuğun kolunda küçük bir kedi görülür.

Yine aynı döneme tarihlenen Ruvo'daki[302] iki vazoda genç kadınların uzatılmış elleri üzerinde yürütülen kediler görülür (Katalog 51 – Görsel 56), (Katalog 52 – Görsel 57).

MÖ 400-300'lere tarihlenen[303] başka bir seramik üzerinde (Katalog 53 – Görsel 58) mitolojik figürler yer alır. Yılanlar tarafından sürülen bir araba içinde Triptolemos ana sahnede yer alır. Hemen sağ alt bölümünde neredeyse Nebamun mezarında ve Miken hançerinde yer alan kedi ile bire bir aynı şekildedir. Hatta kedinin sol bacağının hemen altında "ΝΕΙΛΟΣ" yazar. Latincede "Nil" anlamına gelen bu kelime ile bataklıkta yer alan kedinin açıkça Mısır ilişkisi gösterilir. Yunan Panteonu belli ki bir sebepten Mısır topraklarında toplanır.

Triptolemos arabası ile tüm dünyayı baştanbaşa dolaşarak buğday tohumu eker. Ayrıca Ölüler Diyarı'nın yargıcıdır[304]. Bereket, yer altı dünyası, Mısır Dünyası'nda olmaları ve kedi beklenmedik birşekilde hepsi bir aradadır. Belkide bu görevler Triptolemos'a Nil topraklarında verilir.

MÖ 400'lere tarihlenen bir seramikte, sağ elinde küçük bir kuş tutan çıplak bir gencin omzunda pençesini kuşa vurmak için kaldırmış bir kedi yer alır. İkinci kedi sahnesi Apulia'dan (Güney İtalya) bir pelike'nin alt yüzünde yer alır ve yaklaşık MÖ 350 yılına tarihlenir. Burada beyaz bir kaz ve bir kedi karşı karşıyadır[305]. Lazenby'in yazmış olduğu makalede seramiklere ait görseller bulunmamaktadır.

MÖ 330 yılına tarihlenen ünlü Campanian labes gamikos üzerinde[306] (Katalog 54 – Görsel 59) sağda çıplak hale oturan, karşısında ise giysiler arasında bulunan iki kadının

[301] beazley.ox.ac.uk/record/5AB5871A-802B-429E-A72F-16F82B1E72BC (27.02.2024)
[302] Engelmann 1899 : 136.
[303] beazley.ox.ac.uk/record/B42255C8-8951-4735-BA57-67922FC6E46B (19.01.2024)
[304] Grimal 2012 : 784.
[305] Lazenby 1949 : 304.
[306] britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0508-1284 (05.01.2024)

arasında kedi yer alır. Kedi, çıplak kadının elinde yer alan beyaz güvercine doğru hareket eder halde, iki ayağının üzerine kalkmıştır.

Kadınlar tanrıçaları temsil ediyor olabilir, oturan kişi belki de Aphrodite ve yoldaşı Peitho'dur. Eğer öyleyse, bu kedi ile aşk ve bereket tanrıçası arasında önemli bir bağlantı olur[307].

Başka bir kedi ise MS 30-70'e tarihlenen kandil[308] üzerinde performans sergilerken (Katalog 55 – Görsel 60) görülür. Burada eğitmen olabilecek kişi solda bir maymunla birlikte görülürken, kedi sağda merdivene tırmanır. Merdivenin üzerinde kedinin belki de içinden atlaması için konulmuş iki çember yer alır.

Badem formu şeklinde hazırlanan ince halkalı bir yüzük üzerinde[309] (Katalog 56 – Görsel 61) çizgili bir kedi ve karşısında horoz betimi yer görülür.

MS 117-38'lere tarihlenen mermer kabartma üzerinde[310] (Katalog 57 – Görsel 63) ağaç dalına asılmış iki ördeğe (kuş?) ulaşmaya çalışan arka ayakları üzerinde yükselmiş kedi görülür. Bu betimleme Görsel 38'deki gibi benzerlik gösterir.

Yaklaşık MÖ 420 yılında ölen Salamine'nin mezar stelinde genç bir kız ve bir kedi görülmektedir. Bu, hayvan ve genç kızlar arasındaki bağlantıyı gösteren en eski anıtlardan biridir[311]. Ancak bu mezar stelini paylaşmaz.

Roma Alesia'sında (doğu-orta Fransa), 2. ya da 3. yüzyıla tarihlenen yüksek kabartma olarak yontulmuş adak masasının kaidesinde (Katalog 58 – Görsel 62) yer alan[312] çocuk, yukarı kaldırmış tuniğin üzerinde kedi yer alır. Tuniğini kaldırarak erkeklik cinsel organını gösteren ve saç kesimi ile kıza ait olduğu görülen kabartma akla Herme'yi getirmiş olsa da kedi ile Herma ilişkisine dair henüz ilişki bilinmemektedir.

[307] Engels 1999 : 90 vd.
[308] britishmuseum.org/collection/object/G_1814-0704-79 (25.01.2024)
[309] collections.mfa.org/objects/180734/finger-ring-with-cat-and-cock?ctx=84d9fe59-d549-4fe4-8214-53a6e4f4717f&idx=61 (21.01.2024)
[310] Engels 1999 : 99.
[311] Engels 1999 : 79.
[312] Engels 1999 : 99.

Bu figürün kesin kimliği hiçbir zaman bilinemeyebilir ancak kedi onu İsis ya da Diana'ya bağlamaktadır, zira bölgeden başka hiçbir tanrısal varlığın Galya'ya nispeten yeni göç etmiş olan bu hayvanla ilişkilendirildiği bilinmemektedir[313].

MÖ 133'de Romalı Tiberius Gracchus tarafından Aventine Dağı'a inşa edilen, özgürlük ve bağımsızlık tanrıçası Libertas'a adanan bir tapınak bulunur. Beyaz bir elbiseler içerisinde, Frig başlığı ile elinde asa tutan tanrıçanın ayaklarının dibine bir kedi yer alır[314]. Azat edilmiş Romalı kölelerin giydiği kadife Frig şapkası özgürlüğü ve kedi de elbette bağımsızlığı simgeler[315]. Yunanlıların ve Romalıların tanrıçası olan Libertas'ı Yunanlılar "Eleutheria" adı altında çağırırlardı ve bazen Theoi Eleuteroi, özgürlük tanrısı derler. Libertas adını veren Romalılar ise tanrıçaya büyük bir saygı göstermiş; çok sayıda tapınak, sunak inşa etmiş ve çok sayıda heykelini dikmiştir[316].

İtalya'nın Antik kentlerinden Ostia'da MS 130'lara tarihlenen Musalar / İlham Perileri[317] insulasının içerisinde[318] bir duvarda kedi çizimi (Görsel 64) yer alır. Görsel olasılıkla tamamlanmamış halededir. Ayrıca dışında İtalya Pompei'de ise yer mozaiklerinde görülen kediler, oldukça popülerdir.

Faun Evi'nde bulunan ve MS 1. yüzyıla ait[319] iki farklı mozaikte kuş avlayan kediler yer alır. Mozaiklerden birinde kedi, bir horozu ve ya tavuğu boynundan tutarken aşağıda iki ördek, diğer dört kuş, birkaç deniz kabuğu ve birkaç balık yer alır (Katalog 59 – Görsel 65). Diğer mozaikte ise (Katalog 60 – Görsel 66) saldırmaya hazır bekleyen bir kedi, kaide üzerinde iki kulplu büyük bir kâsede banyo yapan kuşların etrafına tünemiş, dişleri açık ve patileri uygun bir anda saldırmaya hazır şekilde görülür.

İlk kez MÖ ikinci bin yılda Mısır'da karşılaşılan bataklıklarda kuş avlayan kedi teması bu dönemde Roma İtalyasında popüler olduğu açıktır. Çünkü aynı sahne Roma şehirlerinde kendi tekrarlar (Katalog 61 – Görsel 67), (Katalog 62 – Görsel 68).

---

[313] Engels 1999 : 120.
[314] Repplier 1901 : 17.
[315] Vocelle 2017 : 63.
[316] oll-resources.s3.us-east-2.amazonaws.com/oll3/store/titles/2732/Diderot_1642.html (07.06.2024) (27.12.2023)
[317] www.ostiaantica.beniculturali.it/it/pannelli-didattici/i-quartieri-residenziali-della-classe-medio-alta/insula-delle-muse/ (20.06.2024)
[318] romanoimpero.com/2017/11/il-gatto-romano.html?m=0 (27.12.2023)
[319] Vocelle 2017 : 64.

Başka bir Roma mozaiği üzerinde, sanatçı için mağrur bir şekilde poz veren kahverengi bir kedi dimdik ayakta durur (Katalog 63 – Görsel 69); Fas, Volubilis'ten bir mozaikte yer alan ise kedi, Vincentius (fatih), Luxurius adında bir fareyi öldürür[320]. Ancak görseli bulunmamaktadır.

Arausio'da (Orange, Güney Fransa) kaybolan bir başka mozaikte, sağa doğru çömelmiş, başı izleyiciye dönük, ağzında ölü bir fare olan bir kara kedi tasvir edilmiştir. Üslup açısından erken İmparatorluk dönemine tarihlenen mozaik, kara kedinin en erken tasviridir. Resmin, kemirgenlerin yanı sıra kötülük ve talihsizliği ev halkından uzaklaştırmaya yardımcı olan apotropik bir önemi olabilir. Eğer öyleyse, bu kara kedinin "iyi şans" sembolü olarak bilinen en eski kullanımı olacaktır[321].

Fenikelilerle birlikte gemiye binip dünyayı dolaşan, ancak zaten mevcutta Mısır topraklarına ve Nil nehrinde rahatça dolaşan, gemilerin bir anlamda güvenliğini sağlayan kediler, ilerleyen dönemlerde fiili olarak gemilerde yer almasa da (belki bu uygulama da hala devam ediyordu) İsis sembolizmi altında hala gemilerin güvenliğinden sorumluydu.

Bu uygulamaya en güzel örnek Roma'da yer alan bir mezar odasında görülür. Teknenin sağında okunabildiği gibi Isis Geminiana adlı ve bir Geminus ya da Geminius'a ait nehir taşımacılığı teknesine (navis caudiacaria) gıda maddelerinin yüklenmesini tasvir etmektedir[322] (Katalog 64 – Görsel 70).

Ayrıca her ne kadar su ile arası iyi olmasa da gemilere aşina ola kediler 1700'lerde kolonistlerle birlikte Amerika'ya gitmiş ve mürettebatın önemli "gemi arkadaşları" olurlar. Kediler, denizcileri tehlikeye atan hastalık taşıyan fareleri yakalar. O zamandan günümüze kedi, insanların en sevdiği evcil hayvanlardan biri olmaya devam eder[323].

[320] Vocelle 2017 : 68.
[321] Engels 1999 : 99.
[322] www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/sala-delle-nozze-aldobrandine/affresco-raffigurante-limbarcazione-isis-geminiana.html#&gid=1&pid=1
[323] Telesco 1999b: 11.

SONUÇ

Neolitik dönemden itibaren kolay yiyecek elde etme amacıyla insana yaklaşan kedi ile insan arasında ortak yaşam yoluyla ilişki kurulur ve insanoğlu ile kedinin birlikteliği başlar. İlk temasın ardından gelişerek devam eden birliktelik günümüzde ayrılmaz şekilde birbirine bağlıdır.

Yırtıcılığı nedeniyle kediler olasılıkla insanlar tarafından belki ilk etapta kabul görmez. Ancak zamanla diğer hayvanlardan farklı olarak yaptıkları pislikleri örtmesi, kendilerini temizlemeleri, bebeklerini korumak için geri adım atmayan yüksek annelik içgüdüleri insanlara cazip gelir. Ayrıca insanların erken dönemlerdeki kısa yaşam süreleri ve yeni doğan sayılarının az olması, kedilerin ise tam tersi bir seferde çok yavruya sahip olması, kedileri bir çeşit bereket sembolü haline getirir.

Çoklu doğumunun yanı sıra kedinin bulunduğu ortamdaki çeşitli kemirgenleri avlaması sayesinde tarladaki mahsulleri; toplanan mahsulleri ise depolarda korunmasıyla ürün kayıpları oldukça azalır. Böylelikle kedinin bereket getirdiği inancı pekişir.

Suların yükselip taştığı ve azalarak çekildiği, toprağın doğal yollarla sulandığı "Bereketli Hilal"in tam kalbinde yer alan Nil coğrafyasına kedinin çekilmesi oldukça olağandır. Avladığı haşeratların burada çokça yer alması ve balık çeşitliliğin fazlalığı kedinin bu alanları sahiplenmesine neden olur. Nil'in cazibesine kapılan kedi ile bu topraklarda tarım yapan insanların sürekli bir araya gelmesi, kedilerle gerçek anlamda insanların ilk temasını sağlar ve ardından evcilleşme sürecini başlamasına olanak tanıdığı düşünülür. Ve elbette kedilerin evlere davet edilmesine. Bu dönemden itibaren insan hayatında bilfiil yer alan kediler, bu coğrafyada insan elinden çıkma malzemelerde yerini alır ve binlerce yıl sürecek hâkimiyet dönemi başlar.

Antik Mısır dünyası ile bütünleşmiş kedinin ilk betimlemeleri de yine bu coğrafyada görülür. Anadolu'da tarihöncesi çağlarda bulunan betimlemelerde de kedigillere ait figürler ele geçmiş olsa da, bunların kedi olup olmadığı net değildir. Ancak Nil coğrafyasındaki kediler olasılığa yer bırakmayacak şekilde "kedi"dir ve düzenli olarak her türlü eser üzerinde görülür. İlk olarak bir mezarın duvar freskinde yer alan kedi daha sonra çok çeşitli alanlarda bazen bir malzeme üzerinde, bazense figürün kendisi olarak yer alır.

Kedi figürleri antik mezar duvarlarını süsledikleri zaman çoğunlukla iki kompozisyon şeklinde görülür. Birincisi avlanma sahneleridir. Bu sahnede ya

kuşlara/ördeklere saldırır pozisyonda ya da avlayacağı hayvanları izlerken durağan pozisyonda, çalılıkların arasındadır. İkinci sahne ise mezar sahiplerinin betimlemeleridir. Kedi bu sahnelerde yalnızca kadının sandalyesinin altında otururken görülür ve oldukça sık tekrarlanan bir sahnedir. Kedi erkeklerin sandalyesinin altında görülmezken, yalnızca bir freskte erkeğin kucağında görülür. Bu betimlemeler dışında mitolojik sahne olan yılanı bıçakla öldürme sahnesi de yine kendini tekrar eden sahnelerdendir. Duvar resimleri dışında kedi her türlü duruş pozisyonunda, çok farklı eserler üzerinde, bazen tek başına, bazen yavru kedilerle ya da temsil ettiği tanrıçanın özelliği ile elinde sistrum ile görülür.

Dünyanın dört bir köşesine yayılmış olarak müzelerin vitrinlerinde bu topraklardan çıkma binlerce kedili eser sergilenmektedir. Bu nedenle sayısal olarak bir çıkarıma varmak ve genelleme yapmak mümkün değildir. Yine de söylenebilir ki bu coğrafyadan çıkan betimlemeler diğer uygarlıklara öncülük yapmıştır.

Antik Mısır'dan sonra en yakın coğrafyada, Girit'te görülen kedi öncülleri olmaksızın ilk olarak mühürler üzerinde kendini gösterir. Genellikle yalnızca stilize olarak kedinin başı görülür, yine de vücudunun tamamının nadir olarak görüldüğü mühürlerde vardır. Duvar resmi olarak saraylar içerisinde avlanırken betimlenmiştir. Durağan avlanma sahnesi ise bir fincan üzerinde kabartma ile verilmiştir. Antik Mısır'da görüldüğü gibi sandalye altında veya mezar içerisinde yer alan betimlemeler henüz bulunmamıştır. Eğer bir kedi betimlemesi bir kompozisyon içerisinde yer alıyorsa bu mutlaka avlanma sahnesidir. Yunan anakarasında ele geçen ancak Girit'ten geldiği düşünülen hançer üzerindeki betimlemede yine aynı şekilde görülür.

Girit'ten sonra İtalya'nın Güney kıyılarına uğrayan kedi farklı alanlarda, mimari yapı süslemelerinde de görülür. Ayrıca mezarların içerisinde Etrüsklerin tipik klinelerinin altında koşarken ve diğer tüm mezarlardan farklı olarak kabartma şeklinde bir sütun üzerinde görülür. Girit'teki kabartmalı fincandan farklı olarak seramik üzerinde ilk kez (bilinen) kedi çizimi görülür. Ayrıca bu betimlemede insan ile birliktedir.

Antik Yunan ve Roma'ya bakıldığında ise seramikler üzerinde yer alan kedi sayısı ve betimleme sahneleri oldukça çeşitlilik göstermeye başlar. Gündelik hayat kompozisyonlarda da kedi kendine yer bulur. Eldeki verilere göre kedi en çok Antik Yunan ve Roma'da avlanma sahnesi işlenir. Doğadaki kuş, ördek avlama sahnelerinin yanı sıra çok çiftlik hayatında yer alan tavuk ve horozu da avlarlar. Kedi betimlemeleri

en çok seramikler üzerinde görülür. Genel olarak kedi betimlemeleri ise MÖ 4 yüzyılda ve MS 1 yüzyıllarda kullanılır. Diğer uygarlıklara göre Yunan ve Roma uygarlıklarının kedili verileri diğer uygarlıklara göre daha fazladır. Elbette Antik Mısır'dan değil.

Yaratıcı tanrının, doğadaki tezahürlerinin varlığı kabul edildiği dönemlerde kedi inanç sisteminde de kendine önemli yer edinir. Bu çerçevede kedi dini bağlamda özellikle tanrıçalar ile ilişkilendirilir. Bu tanrıçalar Antik Mısır'da Bastet ve İsis, Antik Yunan'da Artemis ve Roma'da Diana olarak kendini gösterir. Gerçek hayatta kedinin özelliklerine bağlı olarak tanrıçaların kişisel özellikleri de şekillenir; annelik ve bereket gibi. Elbette kediler gibi kadınların da tam olarak nasıl davranacağının kestirilememesi de bu sebeplerden biri olur. Bazen "kedi gibi vahşi" bazen de "kedi gibi uysal" deyimleri erkeklerden çok kadınlar için kullanılır. Ayrıca kedilerin genel olarak insanın istediği şekilde davranmaması, özgürlüklerine düşkün ve zeki yaratıklar olması; kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen ataerkil toplumların istemediği özelliklerle de özdeşleşir.

Yırtıcılar familyasında yer alan kedinin gece avlanması ve dolunay zamanında bu başarısının artması nedeniyle kedi karanlık ve ay ile ilişkilendirilir. Ay ile direkt olarak ilişkisi olan yalnızca kedi de değildir. Kadınlarında özellikle dolunay zamanlarında farklı ruh hallerine girmeleri ve menstrual dönemlerinin dolunaya göre şekillenmesi kadını direkt aya bağlar. Kadın, kedi ve ay birlikteliği böylelikle bir daha hiç ayrılmayacak şekilde biçimlenir.

Tanrıçaların bireysel özelliklerine de yansıyan bu sürece daha sonra yeraltı karanlığı ile ilişkilendirilip, büyüyle bütünleşir. Kedinin sonunu getiren başlangıçta bu unsurların hepsinin bir araya gelmesidir.

Pagan döneminin sona ermesi, kadının sosyal ve özellikle dini hayattan koparılmasıyla başlayan süreç, kedilerin katledilmesine kadar devam eder. Hristiyanlığa geçişte ve devamında kadınların anaerkil inanç sisteminden vazgeçmek istememeleri; bu doğrultuda özellikle dolunay zamanı yaptıkları ritüeller neticesinde "cadı statüsü"ne getirilerek, her daim yanında yer alan kedi ile birlikte işkence görerek katledilir.

Ortaçağ Avrupa'sında da aynı şekilde devam eden kedi ölümleriyle; salgınlar artmış (veba salgını gibi), kıtlık meydana gelmiş ve nüfus azalmasına neden olmuştur. Kim bilir belki de gerçekten kedilerin laneti tutmuştur?

Dünya üzerinde bu kadar çok kavram karmaşasını bünyesinde taşıyan başka bir hayvan görülmez. Evcilleştirilip evlere alınan, ardından tanrı statüsüne çıkarılan,

kadınları ve çocukları korurken adı şeytanla bir arada anılmaya başlayan başka bir hayvan yoktur. Ve hatta ardından yeniden insan hayatının merkezine alınıp, yataklara bile davet edilen.

Her uygarlıkta kedinin yeri farklı olsa da, bir şekilde hep insan hayatının içindedir. Erken dönemlerde tanrılar mertebesinde yerini alan kedi modernleşme yolunda yalnızca evcil hayvan, arkadaş olarak insanın yanında yer alır. Ancak kabul edilmelidir ki kedinin evcilleşmesi diğer hayvanlardaki gibi seyreden bir süreç değildir. Çünkü günümüzde her ne kadar evlerde yaşasalar da evcilleşip evcilleşmedikleri hala bir muammadır.

KATALOG

Katalog No **:** 1

Müze ve Envanter No **:** The Cyprus Museum / 5038-97

Buluntu Yeri **:** Kıbrıs / Shillourokambos

Ölçüler **:** 10,3 cm

Tanım **:** Siyah taştan oyulma, kulakları, kaşları, gözleri ve burnu şekillendirilmiş, stilize baş.

Tarihleme **:** MÖ 8400 - 7000

Referans **:**

https://museu.ms/collection/object/260436/aceramic-neolithic-figurine?pUnitId=17890 (20.05.2024)

Katalog No **:** 2

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** Konya / Çatalhöyük

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Gözler obsidyen, yüzü kırmızıçizgili, tahrip olmuş, stilize baş.

Tarihleme **:** MÖ 6500

Referans **:**

https://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/media/pdf/Archive_Report_2015.pdf (05.06.2024)

Katalog No **:** 3

Müze ve Envanter No **:** Anadolu Medeniyetler Müzesi / -

Buluntu Yeri **:** Konya / Hacılar

Ölçüler **:** -

Tanım **:** İri göğüslü, geniş kalçalı kadın. Kedi olduğu düşünülen hayvanı bağrına basar, elleriyle kedinin kollarını kavrar. Kucakta yer alan kedi kadının boynuna sarılır. Kadın arkalıksız bir sandalye oturuyor, sandalye kediden oluşur. Kuyruğu ile kadını sırtından destekler.

Tarihleme **:** MÖ 6000

Referans **:** O'Conner 2007: 30. - Johansson 2012: 30 vd. - Roller 2004: 53 vd.

Katalog No **:** 4

Müze ve Envanter No **:** Anadolu Medeniyetler Müzesi / -

Buluntu Yeri **:** Kayseri / Kültepe

Ölçüler **:** Y. 14.5 cm

Tanım **:** Kulakları, gözleri, burnu ve ağzı detaylı, şekilde yuvarlak hatlı ryton.

Tarihleme **:** MÖ 19 yy.

Referans **:** Maner 2004 : 87.

Katalog No **:** 5

Müze ve Envanter No **:** British Museum / 116790

Buluntu Yeri **:** Irak, Ur

Ölçüler **:** Y. 10,90 x U. 20,12 x G. 14,12 mm - A. 3,50 gr.

Tanım **:** Gözleri oyulmuş, yatar pozisyonda, sırtından göbeğine doğru delikli, öne doğru uzanan patisi görülen muska.

Tarihleme **:** MÖ 3000-2900

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1924-0920-51 (06.06.2024)

Katalog No **:** 6

Müze ve Envanter No **:** Museum of Archaeology and Anthropology / 1956.5

Buluntu Yeri **:** Irak, Kalah, Nimrud

Ölçüler **:** 45,0 mm

Tanım **:** Yatay bir zemin üzerinde yerleştirilmiş, ayakları üzerinde duran figürin.

Tarihleme **:** Asur

Referans **:**

https://collections.maa.cam.ac.uk/objects/539840 (05.06.2024)

Katalog No **:** 7

Müze ve Envanter No **:** Metropolitan Museum / 22.1.154b

Buluntu Yeri **:** Mısır, Memfis

Ölçüler **:** U. 26,9 × G. 4,9 × Y. 9,6 × D. 1,1 cm

Tanım **:** Soldan sağa doğru; aslan, kırık olması nedeniyle yarısı görülen yılan ve timsah, yılan yakalamış kedi, farklı yönlere bakan 2 sfenks (tek vücut?), sepet gibi bir obje üzerinde kurbağa, en sağda kaplumbağa.

Tarihleme **:** MÖ 1900–1640

Referans **:** (Çizim: Fischer 1966: 197.)

https://www.metmuseum.org/art/collection/search/544244 (20.06.2024)

Katalog No **:** 8

Müze ve Envanter No **:** The Israel Museum, Jerusalem / 1934-7734

Buluntu Yeri **:** Filistin, Lachish

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Kendi soluna dönmüş baş, kırık sol kulak, ağzı açık, burnu ve gözleri nokta biçiminde, sfenks biçimine oturan figürin.

Tarihleme **:** MÖ 1700

Referans **:** Engels 1999: 46.

https://www.imj.org.il/en/collections/394784-0 (15.01.2024)

Katalog No **:** 9

Müze ve Envanter No **:** British Museum / EA9901.8

Buluntu Yeri **:** Mısır

Ölçüler **:** Y. 70 x G. 46,30 cm

Tanım **:** 'Ölülerin Kitabı' papirüsü. Kedi papirüsün sağ üst bölümünde; sola doğru dönük, sol elinde bıçakla karşısında yer alan yılanın boğazını keser. M biçimini almış yılanın gözleri iri, dili dışarda.

Tarihleme **:** MÖ 19 yy

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA9901-8 (04.06.2024)

Katalog No **:** 10

Müze ve Envanter No **:** British Museum / EA15671

Buluntu Yeri **:** Mısır, Teb

Ölçüler **:** Y. 53 x U. 117 x G. 30 mm.

Tanım **:** Yatay bir tabana entegre, sağ ön bacağı kırık, yalnızca patisi kalmış, kuyruğu tabla ile bütünleşmiş, başından çenesine doğru delik, hareketli çene, sırtı delik (alt karna devam edip etmediği bilinmiyor), ağzı hafif aralık, dişleri bronzdan, göz çukurlarında kaya kristali yerleştirilmiş ve ayrıntılı işli burun.

Tarihleme **:** Yeni Krallık (?) (Öyleyse: MÖ 1550-1069)

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA15671 (25.01.2024)

Katalog No **:** 11

Müze ve Envanter No **:** Mısır Kahire Müzesi / -

Buluntu Yeri **:** Mısır

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Ana sahnede lahit sahibi kedi, sola dönük, boynuna bağlı bez parçası (tasma?), sağ bölümünde Mısır panteonundan bir tanrı.

Tarihleme **:** MÖ 1386-1348

Referans **:**

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ta-miut_sarcophagus_01.jpg (15.05.2024)

Katalog No **:** 12

Müze ve Envanter No **:** Brithis Museum / EA37348

Buluntu Yeri **:** Mısır, Sohag, Abydos

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Keten ile farklı desenlerde sarılmış, farklı boylarda mumyalar.

Tarihleme **:** MÖ 1386-1348

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA37348 (15.05.2024)

Katalog No **:** 13

Müze ve Envanter No **:** Brooklyn Museum / 37.51E

Buluntu Yeri **:** Mısır, Teb (Olasılıkla)

Ölçüler **:** Y. 8,9 x G. 17,3 x D. 1,1 cm

Tanım **:** Solda yer alan kedi, arka 2 bacağının üzerinde, kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırmış, sol elinde keten parçası ve ördek, sağ elinde yelpaze. Fareye hizmet eder. Karşısında yer alan fare sağ elinde ileriye doğru uzattığı bir kâse, sol elinde ve alnında da birer çiçek.

Tarihleme **:** MÖ 1295–1075

Referans **:**

https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/3952 (20.06.2024)

Katalog No **:** 14

Müze ve Envanter No **:** Metropolitan Museum / 17.194.2399

Buluntu Yeri **:** Mısır

Ölçüler **:** Y. 16,5 x G. 23,3 x D. 2,1 cm

Tanım **:** Tef parçası üzerinde Ra'nin kızını sürgünden geri gelmesi mitolojisi. Bastet'e adanan festival sunusu. Naoslu geminin pruva bölümünde yükselti üzerinde 4 ayağı üzerinde duran ve hemen yanına yer alan yine yükselti üzerinde bu sefer yatar şekilde kedi.

Tarihleme **:** MÖ 1070-712

Referans **:**

https://www.metmuseum.org/art/collection/search/549303 (19.06.2024)

Katalog No **:** 15

Müze ve Envanter No **:** British Museum / EA25565

Buluntu Yeri **:** Mısır, Sharqiya, Tell Basta (Bubastis)

Ölçüler **:** Y. 27 x G. 8,26 x D. 10,80 cm

Tanım **:** Ayakta duran, bileklerine kadar uzanan elbise içinde, gözleri oyuk, gözleri altın kakmalı, sağ elinde sistrum (sistrumun iç orta bölümünde başka bir kedi), sol elinde göğsünün karşısında, Bastet'in orijinal tezahüründe temsil eden, güneş diski takan bir aslan tanrıçasının başı, ayaklarının dibinde 2 önde, 2 arkada duran yavru kediler. Kaidenin kenarlarında büyük ölçüde aşınmış veya silinmiş bir hiyeroglif metini.

Tarihleme **:** MÖ 900-600

Referans **:** Engels 1999: 30.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA25565 (10.06.2024)

Katalog No **:** 16

Müze ve Envanter No **:** Brooklyn Museum / 37.406Ea-b

Buluntu Yeri **:** Mısır, Sakkara

Ölçüler **:** Y.6,1 x G. 8,8 x D. 5 cm – Taban: Y. 2,6 x G. 8,1 x D. 10,3 cm

Tanım **:** Ahşap bir tabana oturtulmuş bronz heykel, anne kedi bacaklarını uzatarak sol tarafına yatar, önünde 4 yavru, 3 tanesini annesini emer, 1 tanesi annesinin boynuna doğru duru ve anneye bakar, annenin boynunda kazıma tekniği ile yapılan tasma, kolye görülür. Kolyenin ön kısmına bir wadjet (?) kazılı, kedinin sol patisinin altında "Bastet, hayat verilmiş" yazısı mevcut. Tek parça döküm.

Tarihleme **:** MÖ 664-30 veya sonrası

Referans **:** Adams 2021 : 21.

https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/4036 (18.01.2024)

Katalog No **:** 17

Müze ve Envanter No **:** Louvre Museum / E 2430

Buluntu Yeri **:** Mısır

Ölçüler **:** Y. 13,3 x G. 13,3

Tanım **:** Papirüs sütun başlığı üzerinde yer alan tekne, teknenin üzerinde arka bacakları üzerine oturan kedi.

Tarihleme **:** MÖ 664-332

Referans **:**

https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010006798 (19.06.2024)

Katalog No **:** 18

Müze ve Envanter No **:** British Museum / EA30735

Buluntu Yeri **:** Mısır

Ölçüler **:** Y.29,30 x G. 7,60 x D. 4,10 cm. - A. 0,336 kilogram

Tanım **:** Sistrumun üst bölümüne uzanmış bir kedi ve sağında kuş, aletin sap kısmının hemen üstünde başka bir kedi oturu vaziyette, kemer ile kulp arasında çift Hathor başı.

Tarihleme **:** MÖ 310-30

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA30735 (27.12.2023)

Katalog No **:** 19

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** Girit

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Yeşil Jasperdan yapılan mühür(?). Sivri kulaklar, kulakların arasından başın bir bölümü, iri gözler, gözlerin arasında yer alan çene ya da büyükçe bir burundan kabataslak bıyıklar, üstünde göz, onun da üzerinde bir nesne (balta?).

Tarihleme **:** MÖ 1800

Referans **:**

https://en.wikipedia.org/wiki/Cretan_hieroglyphs (08.06.2024)

Katalog No **:** 20

Müze ve Envanter No **:** Ashmolean Museum / AN1938.791

Buluntu Yeri **:** Girit, Laşid

Ölçüler **:** U. 1,8 cm x G. 0,9 cm – A. 25 gr.

Tanım **:** Karnelyan taşından yapılan mühür(?). Kulakları dik, gözleri iri, burun uzun, vücut sol profilden, baş ön cepheden işli. Başının üzerinde çiçek (?), solda yılan, sağda insan bacağı.

Tarihleme **:** MÖ 1800-1600

Referans **:**

https://www.ashmolean.org/collections-online#/item/ash-object-477320 (01.06.2024)

Katalog No **:** 21

Müze ve Envanter No **:** Heraklion Museum / Π19816

Buluntu Yeri **:** Girit, Malia

Ölçüler **:** Y.: 6,9 cm. - Ağız çapı: 7 cm. Taban çapı: 3,3 cm.

Tanım **:** Alçak kabartma, soluna doğru yönelmiş kedi, arka sahnesinde bitkiler ve ağaçlar.

Tarihleme : MÖ 1750 - 1700

Referans **:** Engels 1999: 50.

https://ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/165 (04.06.2024)

Katalog No **:** 22

Müze ve Envanter No **:** Heraklion Museum / Π3680

Buluntu Yeri **:** Girit, Lasithi, Gournia

Ölçüler **:** Y. 4.8 x G. 4.5 cm.

Tanım **:** Kalıp yapımı, kulakları öne doğru, kaş, göz yanak çizgileri, burun delikleri ve bıyıkları kazıma çizgili. Burun ve ağzın olduğu bölüm öne doğru çıkı. Arka tarafın içi boş, mask?

Tarihleme **:** MÖ 1700-1450

Referans **:**

https://ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/253 (04.06.2024)

Katalog No **:** 23

Müze ve Envanter No **:** Heraklion Museum / Y65

Buluntu Yeri **:** Girit, Kandiye, Knossos Sarayı

Ölçüler **:** Y. 33.8 x G. 29 cm.

Tanım **:** Fayanstan yapılma "Yılan Tanrıça" heykelcik. Kültürün stiline göre giyinmiş; uzun, volanlı etek, dokuma ya da işlemeli önlük ve göğüsleri açıkta bırakan korseli, sağ ve sol elinde yılan, başının üzerinde kedi. Parçaları kalıplarda ayrı ayrı yapılmış ve telle birbirine bağlı.

Tarihleme **:** MÖ 1650 - 1550

Referans **:**

https://ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/408 (04.06.2024)

Katalog No **:** 24

Müze ve Envanter No **:** Heraklion Museum / -

Buluntu Yeri **:** Girit, Palaikastro

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Göz, burun ve bıyıklar kazıma çizgileri ile yapılmış, oldukça tahrip halde kedi başı, mask?

Tarihleme **:** MÖ 1100

Referans **:** Zeuner 1963 : 392., Engels 1999: 50.

https://franks-travelbox.com/europa/griechenland/archaeologisches-nationalmuseum-in-heraklion-auf-kreta-griechenland/ (15.06.2024)

Katalog No **:** 25

Müze ve Envanter No **:** National Archaeological Museum Athens / 765

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Mora, Miken, Mezar V

Ölçüler **:** U. 16 x G. 4,7 cm

Tanım **:** Bronzdan yapılan, gümüş ve altınla süslenen hançer üzerinde, az sahnesi. Geleneksel "Nil manzara"sında, nehir kenarında, kuşları kovalayan kediler. Sağda yer alan kedinin altın kakması düşmüş.

Tarihleme **:** MÖ 1600-1500

Referans **:** Engels 1999: 52.

https://www.namuseum.gr/en/monthly_artefact/once-upon-a-time-in-the-aegean/ (20.06.2024)

Katalog No **:** 26

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Mora, Miken, Mezar A

Ölçüler **:** 3,5 x 3,6 cm

Tanım **:** Altından yapılan broş (?) üzerinde, birbirine dönük, kuyrukları S kıvrımlı, bitki (palmiye ağacı ?) üzerinde yer alan 2 kedi.

Tarihleme **:** MÖ 1600

Referans **:** Engels 1999: 54.

https://hvrd.art/o/59554 (reprodüksiyon) (20.06.2024)

Katalog No **:** 27

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Siena, Poggio Civitate

Ölçüler **:** Y. 12,6 x G. 12,1 cm.

Tanım **:** Pişmiş topraktan mimari dekorasyon parçası. Kulakları çıkıntılı, gözleri kazıma çizgili, burnu ve çenesi hafif yükseltilmiş kedi başı.

Tarihleme **:** MÖ 640-510

Referans **:**

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/2811425D-6C33-41EE-BC85-2692403DAC2D (08.06.2024)

Katalog No **:** 28

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Firenze, Sesto Fiorentino

Ölçüler **:** Y. 18,5 cm.

Tanım **:** Pişmiş toprak, mimari yapı elemanı, çörten. Büyük kulaklı, gözleri derin kazıma çizgili, göz bebekleri ve bıyıkları alçak kabartma, ağız içi kullanım amacına uygun olarak boş.

Tarihleme **:** MÖ 640-510

Referans **:**

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/BD425072-DB3E-43A9-BF98-82D7A65BF779 (21.01.2024)

Katalog No **:** 29

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Caere (?)

Ölçüler **:** Y. 12,4 x G. 9,8 x D. 3,4

Tanım **:** Pişmiş topraktan mimari dekorasyon parçası.

Tarihleme **:** MÖ 625-200

Referans **:** Bir kadının sol eli tarafından tutulan kedi.

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/4F9EEEC1-B0B5-46E4-8F6F-8634EA9BC6C4 (08.06.2024)

Katalog No **:** 30

Müze ve Envanter No **:** Museum of Fine Arts Boston / 80.534

Buluntu Yeri **:** İtalya

Ölçüler **:** Y. 20.2 cm

Tanım **:** Kenarında zikzak desenli, 4 kedi kâsenin ağzı boyunca üst bölüme doğru çıkıntılı üçgen yapılı kulak, kendine özgü kedi gözler ve yuvarlak yüz. Alt kısımda pervazlı yüksek gövde.

Tarihleme **:** MÖ 6 yy'ın ikinci yarısı

Referans **:** Engels 1999: 90.

https://collections.mfa.org/objects/154303/stemmed-dish-or-incense-burner-thymiaterion-with-lion-prot?ctx=e59896fe-67a4-42a8-a4f3-6e043ce3506f&idx=122 (15.06.2024)

Katalog No **:** 31

Müze ve Envanter No **:** Getty Museum / 68.AE.17

Buluntu Yeri **:** İtalya, Cerveteri, Etruria

Ölçüler **:** Y. 34,6 × G.21,5 cm

Tanım **:** Omuzlarına klamys atmış çıplak bir genç, uzun kuyruklu bir kedi için bir parça yiyecek tutarar. Kedi ön patilerini uzatarak yiyeceği kapmak için zıplar.

Tarihleme **:** MÖ 490 civarı

Referans **:**

https://www.getty.edu/art/collection/object/103SPT#full-artwork-details (07.12.2023)

Katalog No **:** 32

Müze ve Envanter No **:** British Museum / 1756.0101.530

Buluntu Yeri **:** İtalya

Ölçüler **:** Y. 28,50 cm

Tanım **:** Üçayaklı, bronz şamdan. Alt bölümde yukarıdaki kuşa doğru yönelmiş kedi. Üst bölüm bombeli.

Tarihleme **:** MÖ 300 - 1 (orijinal ise)

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1756-0101-530 (07.12.2023)

Katalog No **:** 33

Müze Envanter No **:** Atina Ulusal Arkeoloji Müzesi / 3476

Buluntu Yeri **:** Yunanistan / Atina çevresi

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Pentetik mermer heykel kaidesi. Alçak kabartmalı rölyef, kedi ve köpeğin tasmasını tutan iki kişi tabure üzerinde oturur. Her ikisinin arkasında ise asalarına dayanmış, dövüşü izler gibi görünen iki kişi. Kedi ve köpek birbirlerine karşı karşıyadır.

Tarihleme **:** MÖ 510

Referans **:** Engels 1999: 71.

Katalog No **:** 34

Müze ve Envanter No **:** Tekirdağ Arkeoloji Müzesi / 2573

Buluntu Yeri **:** Tekirdağ, Marmara Ereğlisi, Perintos

Ölçüler **:** Y. 38 x.G. 21 x D. 9 cm - Çerçeve: 22 x 17 cm

Tanım **:** Prokonnessos mermerinden (?) adak steli. Uzun elbise içerisinde oturan kadın, basit üçgen alınlıklı, tepe akroteri kabaca gösterilen, belli edilmiş olan bir naiskos içerisinde, kucağında kedi.

Tarihleme **:** MÖ 530

Referans **:** Bülbül 2019 : 121.

Katalog No **:** 35

Müze Envanter No **:** Ethnikon Arkhaiologikon Museion / 715

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Aegina veya Salamis'ten

Ölçüler **:** Y. 1,05 x G. 0,85 m.

Tanım **:** Penteli mermerinden mezar steli. Vücudunun yarısını açık bırakacak şekilde giymiş bir genç, sol elinde bir kuş, sağ el köşede yer alan kafese doğru uzanmış. Sol bölümde, boyut olarak daha küçük betimlenen dolayısıyla hizmetçisi olduğu düşünülen bir genç, onun üstünde, sütuna tünemiş kedi.

Tarihleme **:** MÖ 430-420

Referans **:** Engels 1999: 81

https://www.namuseum.gr/collection/klasiki-periodos-2/# (07.12.2023)

Katalog No **:** 36

Müze Envanter No **:** Musei Capitolini / -

Buluntu Yeri **:** -

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Mermer mezar steli. Calpurnia Felicla "Küçük Kedi" ya da "Yavru Kedi" tarafından kocası Germullus ve kendisi için dikilmiştir, yazıtın altında sağa doğru küçük bir kedi.

Tarihleme **:** MS 27'den sonra

Referans **:** Engels 1999: 100.

Katalog No **:** 37

Müze Envanter No **:** Musee Aquitaine Bordeaux / 60.1.268

Buluntu Yeri **:** Fransa, Bordeaux

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Kireçtaşı mezar steli. Dönem tarzına göre tasvir edilmiş saçlarıyla kız çocuğu, uzun tunikli. Kucağında kediyi iki eliyle karnından tutar, sol tarafta yerde horoz/tavuk, kedinin kuyruğunu gagalar. LAETVS, büyük ihtimalle babanın ilk ismidir.

Tarihleme **:** MS 2. yüzyıl

Referans **:**

https://www.musee-aquitaine-bordeaux.fr/en/article/funerary-stele-little-girl (07.12.2023)

Katalog No **:** 38

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** -

Ölçüler **:** 122,9 gr.

Tanım **:** Gümüş sikke. Ön yüzde sola doğru dönük çıplak yunusa binen bir Taras figürü, sol elinde kalkan, sağ eli ileri doğru uzatmış, altında balık (orkinos?), arka yüzde taburede oturan bir gencin sağ elinde aşağı doğru uzattığı şeye doğru uzanan kedi.

Tarihleme **:** MÖ 450

Referans **:**

https://snible.org/coins/hn/calabria.html (07.12.2023)

Katalog No **:** 39

Müze ve Envanter No **: -**

Buluntu Yeri **:** İtalya, Calabria

Ölçüler **:** 21 mm, 7,94 gr.

Tanım **:** Ön yüzde sola doğru dönük çıplak yunusa binen bir Taras figürü, arka yüzünde sağ elinde olasılıkla bir hayvana (kerevit?), doğru koşar şekilde yaklaşan kedi.

Tarihleme **:** MÖ 440-425

Referans **:**

https://www.forumancientcoins.com/board/index.php?topic=130757.0 (07.12.2023)

www.acsearch.info/search.html?id=3594085 (23.12.2023)

Katalog No **:** 40

Müze ve Envanter No **:** -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Taras

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Ön yüzde aslan başı, arka yüzde arkasına yaslanmış şehrin kurucusu Rhegion altında yer alan kedi.

Tarihleme **:** MÖ 5 yy.

Referans **:**

https://talesoftimesforgotten.com/2017/01/29/cats-and-weasels/ (08.12.2023)

Katalog No **:** 41

Müze ve Envanter No **:** -

Buluntu Yeri **:** Ankara

Ölçüler **:** 10,01 gr.

Tanım **:** Ön yüzde ana tanrıça Kybelemi, arka yüzde tahtta oturan Kybele, tahtın altında kedi.

Tarihleme **:** MÖ 253 - 268

Referans **:**

https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=cybele&s=0 (23.12.2023)

Katalog No **:** 42

Müze ve Envanter No **:** Bibliothèque Nationale De France / De Ridder.189

Buluntu Yeri : İtalya, Lazio, Vulci

Ölçüler **:** Y. 20 x G. 38 x D. 29,3 cm

Tanım **:** Elinde bir asa tutan tahtında oturan bir figür önündeki kişi ile konuşur ve altında siyah, benekli, ince yapılı bir kedi. Yazıtta kendisinden Arcésilas olarak bahsedilir.

Tarihleme **:** MÖ 560

Referans **:**

https://medaillesetantiques.bnf.fr/ws/catalogue/app/collection/record/1205?vc=ePkH4LF7w1I9geonpBCEJmRDC0twlQrzAgAdhRJM (15.06.2024)

Katalog No **:** 43

Müze Envanter No **:** Frankfurt Private Deppert / -

Buluntu Yeri **:** -

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Ana sahnede sağda tabure üzerine oturan erkek (Dionysos?) figür, sol elinde sarmaşık, kucağında kedi.

Tarihleme **:** MÖ 525 - 475

Referans **:**

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/32A26AB1-70AF-43BA-957B-0F908E28B2AC (05.01.2024)

Katalog No **:** 44

Müze Envanter No **:** Penn Museum / MS399

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Attika

Ölçüler **:** Y. 28,5 x Ç. 13,8 cm

Tanım **:** Merkezdeki genç, sağ omzunu açık bırakacak şekildedir. Bastona/asaya yaslanır, bastonun üzerine kedi tırmanır.

Tarihleme **:** MÖ 480

Referans **:**

https://www.penn.museum/collections/object/299541 (05.01.2024)

Katalog No **:** 45

Müze Envanter No **:** Sammlungen der Staatlichen Museen zu Berlin (Sabouroff Collection) / F2517

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Attika

Ölçüler **:** Y. 7 x Ç. 14,5 cm

Tanım **:** Ellerinde sopa ile edilen gençler fare kovalar. Kediler kapta yer alan yemekleri yer, fare ile ilgilenilmez. Fareler lambalar üzerine tırmanır.

Tarihleme **:** MÖ 475-425

Referans **:**

https://id.smb.museum/object/686811/deckel-einer-attischen-b%C3%BCchse (20.06.2024)

Katalog No **:** 46

Müze Envanter No **:** Switzerland Special Collection (Panckoucke Collection) / -

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Attika

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Merkez sahnede ortada çıplak bir çocuk, önünde tabure üzerinde kedi, kedinin boynundan çocuğun eline doğru uzanan tasma. Duruşunda korku ya da endişe yok, köpek kedinin karşısında duruyor ve kulakları dikilmiş ve kuyruğu yukarı kıvrılmış bir şekilde ona ilgili.

Tarihleme **:** MÖ 475 - 450

Referans **:** Engels 1999 : 71.

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/410CF274-6B1C-4A31-BE74-A2F5DCDA39C3 (09.06.2024)

Katalog No **:** 47

Müze Envanter No **:** British Museum / 1864,1007.84

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Attika

Ölçüler **:** Y. 29,50 x G. 30 x D. 24,50 m.

Tanım **:** Ortada sakallı eğitmen (?) sandalyede üzerinde müzik çalar. Eğitmenin arkasında tabure üzerinde bir kedi, kedinin diğer tarafında sol elini kediye doğru uzatan bir delikanlı.

Tarihleme **:** MÖ 470-460

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1864-1007-84 (05.01.2024)

Katalog No **:** 48

Müze Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** -

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Müzik dersine dâhil olmuş, tabure üzerine yerleşmiş kedi, karşısında mzik çalan genç.

Tarihleme **:** MÖ 470-460

Referans **:** Lazenby 1949: 303.

Katalog No **:** 49

Müze Envanter No **:** British Museum / 1905,0710.9

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Attika

Ölçüler **:** G. 16,51 cm.

Tanım **:** Horoza saldıran kedi. Arka alanda köpek.

Tarihleme **:** MÖ 470-400

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1905-0710-9 (05.01.2024)

Katalog No **:** 50

Müze ve Envanter No **:** Altenburg, State Lındenau Museum / -

Buluntu Yeri **:** Yunanistan, Atina

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Çıplak erkek çocuğun sağ kolundan omzuna doğru tırmanan küçük kedi.

Tarihleme **:** MÖ 450-400

Referans **:**

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/5AB5871A-802B-429E-A72F-16F82B1E72BC (27.02.2024)

Katalog No **:** 51

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Apulian

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Solda çıplak erkek, sağ elinde yukarı doğru attığı top; sağ bölümde elbisesi ile betimlenen kadının sağ kolunu üzerinde kedi. Kedi adamın attığı topa bakar.

Tarihleme **:** MÖ 400 - 300

Referans **:** Engelmann 1899: 136.

Görseller **:**

Katalog No **:** 52

Müze ve Envanter No **:** - / -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Apulian

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Ortada yer alan ve oturan kadının sol elinin üzerinde kedi. Sağ tarafta asasına dayalı çıplak erkek kediye bakar.

Tarihleme **:** MÖ 400 - 300.

Referans **:** Engelmann 1899: 137.

Görseller **:**

Katalog No **:** 53

Müze ve Envanter No **:** State Hermitage Museum / -

Buluntu Yeri **:** İtalya, Apulian

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Yılanlar tarafından sürülen bir araba içinde Triptolemos, yanında Demeter. Ayrıca Etraf Satyr, Syrinx, Eros ve Afrodit. Mitolojik karakterler dışında bitkiler, kuşlar ve kedi. Otlar içerisinde yer alan kedinin sol altında "ΝΕΙΛΟΣ" (Nil) yazısı.

Tarihleme **:** MÖ 400 - 300

Referans **:**

https://www.beazley.ox.ac.uk/record/B42255C8-8951-4735-BA57-67922FC6E46B (19.01.2024)

Katalog No **:** 54

Müze Envanter No **:** British Museum / 1867,0508.1284

Buluntu Yeri **:** İtalya, Campania

Ölçüler **:** Y. 45,72 cm

Tanım **:** Sağda tahtta oturmuş, çıplak şekilde betimlenen figür sağ kolu ileride, elindeki güvercini aşağı doğru tutar. Ortada kedi arka patileri üzerinde yükselmiş güvercine uzanır. Solda kadın elinde bir oyuncak tutar.

Tarihleme **:** MÖ 340 - 320

Referans **:**

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0508-1284 (05.01.2024)

Katalog No **:** 55

Müze Envanter No **:** Museum of Fine Arts Boston / 01.8185

Buluntu Yeri **:** Avrupa

Ölçüler **:** 0,015 L.

Tanım **:** Kedinin sağ patisi karşısındaki horoz/tavuğa doğru kalkar.

Tarihleme **:** MÖ 5. yüzyıl

Referans **:**

https://collections.mfa.org/objects/180734/finger-ring-with-cat-and-cock?ctx=84d9fe59-d549-4fe4-8214-53a6e4f4717f&idx=61 (21.01.2024)

Katalog No **:** 56

Müze Envanter No **:** British Museum / 1814,0704.79

Buluntu Yeri **:** İtalya

Ölçüler **:** U. 12,60 x G. 8,80 cm

Tanım **:** Hokkabaz (?) solunda bir maymunla birlikte. Sağda merdiven üzerine tırmanan bir kedi, yukarıda yer alan çemberlerine doğru tırmanır.

Tarihleme **:** MS 30-70

Referans **:** Engels 1999 : 99.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1814-0704-79 (25.01.2024)

Katalog No **:** 57

Müze Envanter No **:** Museo Capitolino / -

Buluntu Yeri **:** -

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Solda oturarak müzik aleti çalan kız. Ortada, sağdan bölümden ortaya doğru gelen ağaç dalına asılı kuş/ördeklere uzanmak için ayakları üzerine kalkan kedi.

Tarihleme **:** MS 117-38

Referans **:** Engels 1999: 99.

Görseller **:**

Katalog No **:** 58

Müze Envanter No **: -** / -

Buluntu Yeri **:** Merkez Fransa'nın doğusu / Roman Alesia

Ölçüler **: -**

Tanım **:** Tuniğini yukarı kaldırarak cinsel organını gösteren çocuk, tuniğin üstünde, göbeğine gelen yerde kedi. Kedi öne karşıya bakar, çanlı bir tasmalı.

Tarihleme **:** MS 2-3 yüzyıl

Referans **:** Engels 1999: 99.

Görseller **:**

Katalog No **:** 59

Müze Envanter No **:** Museo Archeologico Nazionale di Napoli / 9992

Buluntu Yeri **:** İtalya, Pompeii, Faun Evi

Ölçüler **:** 58 x 50 cm

Tanım **:** Bir yükselti üzerine konulmuş kâsenin üzerinde su içmek için konmuş kuşlar (2 papağan, 1 güvercin), aşağıda onlara saldırmak için harekete geçen ve yukarı bakan kedi.

Tarihleme **:** MS 1. yüzyıl

Referans **:** Engels 1999: 98.

https://it.m.wikipedia.org/wiki/File:Cat_mosaic.JPG (28.02.2024)

Katalog No **:** 60

Müze Envanter No **:** Museo Archeologico Nazionale di Napoli / 9993

Buluntu Yeri **:** İtalya, Pompeii, Faun Evi

Ölçüler **:** 58 x 50 cm.

Tanım **:** Yakaladığı horoz/tavuğu yerde tutan kedi. Altta 2 ördek, dört küçük kuş, birkaç balık ve deniz kabukları. Arka planınkoyu renk verilmesi gece olduğuna işaret (?). Çerçeve ile sınırlandırılmış alan.

Tarihleme **:** MS 1. yüzyıl

Referans **:** Engels 1999: 97.

https://it.m.wikipedia.org/wiki/File:Cat_mosaic.JPG (28.02.2024)

Katalog No **:** 61

Müze Envanter No **:** Museo Nazionale Romano Di Palazzo Massimo / 124137

Buluntu Yeri **:** İtalya, Cecchignola Bölgesi, Villa, Triclinium

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Yakaladığı güvercini yerde tutan kedi. Altta 2 ördek. Çerçeve ile sınırlandırılmış alan.

Tarihleme **:** MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreği

Referans **:**

https://it.m.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_cat_ducks_Massimo_Inv124137.jpg (28.02.2024)

Katalog No **:** 62

Müze Envanter No **:** Musei Vaticani, Museo Pio Clementino, Sala degli Animali / 420

Buluntu Yeri **:** İtalya, Cecchignola Bölgesi, Villa, Triclinium

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Yakaladığı horoz/tavuğu yerde tutan kedi. Altta 2 ördek, zeytin dalı ve meyve (şeftali ?). Çerçeve ile sınırlandırılmış alan.

Tarihleme **:** MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreği

Referans **:**

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vatican_Museum_mosaic_4.jpg (28.02.2024)

Katalog No **:** 63

Müze Envanter No **:** National Museum of Bardo / -

Buluntu Yeri **:** Ürdün, Madaba, Havariler Kilisesi

Ölçüler **:** -

Tanım **:** Ön bacakları çapraz şekilde görülen, sarı-kahverengi kedi. Çerçeve ile sınırlandırılmış alan.

Tarihleme **:** Roma

Referans **:**

https://www.thegreatcat.org/the-roman-cat-part-2/ (12.05.2024)

Katalog No **:** 64

Müze Envanter No **:** Mvsi Vaticani / 79638

Buluntu Yeri **:** Ostiense Nekropolü, 31 numaralı kolombaryum

Ölçüler **:** Y.47 x G 94 cm.

Tanım **:** Ticaret gemisine yüklenen malzemeler. Geminin pruvuna yakın bölümünde Tanrıça İsis Geminiana yazılı.

Tarihleme **:** MS 3. yüzyılın ilk yarısı

Referans **:**

https://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/sala-delle-nozze-aldobrandine/affresco-raffigurante-limbarcazione-isis-geminiana.html#&gid=1&pid=1 (21.06.2024)

KAYNAKÇA

Kaynakçada Bursa Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nün önerdiği yazım kurallarına uyulmuş olup, metinde Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Amerikan Arkeoloji Enstitüsü tarafından önerilenler dışında aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır. Türkçe kısaltmalarda Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu kullanılmıştır.

Adams 2021 — A. L. Adams, "For the Love of Bastet: A History of Cats in Ancient Egypt", Veterinary Heritage 44, 1, 27-33.

Aesop 1964 — Aesop, Fables of Aesop, S. A. Hanford (çev.) (Harmondsworth). Penguin

Ail.nat. I — Aailianos, Aelian on the Characteristics Of Animals I: 1 - 5 (London-Cambridge). Harvard University Press-Willam Heinemann LTD. 1958

Ail.nat. II — Aailianos, Aelian on the Characteristics Of Animals II: 6 - 11 (London-Cambridge). Harvard University Press-Willam Heinemann LTD. 1959

Amerikan Genetik Birliği 1917 — Amerikan Genetik Birliği, "Ancestry of the Cat: Tabby an Animal of Mixed Blood—Egyptian Wild Cat Probably First Domesticated and Has Crossed with Other Cats in Many Lands to Which It Was Taken by the Phoenicians", Journal of Heredity, 8, 9, 397–399.

Aristo.his.an. — Aristotles, Historia Animalium (Oxford). The Clarendon Press. 1910

Austin 1981 — M. M. Austin, The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest (Cambridge). Cambridge University Press

Aziz 2018 — S. Aziz, "Sekhmet Patron Goddess of Healers and Physicians", Nile, 11, 35-41.

Barbash 2016 — Y. Barbash, Divine Felines: Cats of Ancient Egypt (New York). Brooklyn Museum

Betz 1992 — H. D. Betz, The Greek Magical Papyri in Translation (Chicago). University of Chicago Press

Briffault 1927 — R. Briffault, The mothers; a study of the origins of sentiments and institutions Vol. ii (London). George Allen and Unwin Ltd.

Bülbül 2019 — H. A. Bülbül, Perinthos'tan "Oturan Tanrıça": Arkaik Dönem Propontis Çevresi Atölye Sorunsalı Üzerine Düşünceler 1, MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 19, 120-128.

Cameron 1909 — M. L. Cameron, Old Etruria and modern Tuscany (London). Methuen & C

Cameron-Beaumont vd. 2002 C. Cameron-Beaumont – S. E. Lowe – J. W. S. Bradshaw, “Evidence suggesting preadaptation to domestication throughout the small Felidae”, Biological Journal of the Linnean Society, 75, 3, 361-366.

Casson 1959 L. Casson, The Ancient Mariners (New York). Minerva Press

Castleden 1993 R. Castleden, Minoans: Life in Bronze Age Crete (New York). Routledge

Champfleury 1885 M. Champfleury, The Cat: Past and Present (London). George Bell and Sons

Clutton-Brock 1988 J. Clutton-Brock, The British Museum Book of Cats: Ancient and Modern (London). The British Museum Press

Davis 1987 S. J. Davis, The Archaeology of Animals. (London, New Haven). Batsford Limited, Yale University Press

Diod. Diodorus Siculus, Diodoros of Sicily I (Cambridge). Harvard University Press. 1989

El Sabban 2000 S. El Sabban, “The Cat's coffin of Djehutymes in the Cairo Museum”, Discussions in Egyptology, 46, 65-78.

Engelmann 1989 R. Engelmann, “Die Katzen im Altertum”, JDI 14, 136-143.

Engels 1999 D. W. Engels, Classical Cats The Rise and Fall of the Sacred Cat (Londra). Routledge

Erman 1907 A. Erman, A Handbook of Egyptian Religion (London). Archibald Constable & CO. LTD.

Ersoy 2007 N. Ersoy, Semboller ve Yorumları (İstanbul). Dönence Basım

Evans 1894 A. J. Evans, “Primitive Pictographs and a Prae-Phoenician Script from Crete and the Peloponnese”, JHS 14, 270–372.

Fischer 1966 H. G. Fischer, “Egyption Turtles”, BMMA 24, 6, 193-200.

Forrest 2001 M. I. Forrest, Isis magic: cultivating a relationship with the goddess of 10,000 names (St. Paul). Llewellyn Publications

Geigl vd. 2019 E. M. Geigl – T. Grange, “Of Cats and Men: Ancient DNA Reveals How the Cat Conquered the Ancient World”, C. Lindqvist – O. P. Rajora (eds.), Paleogenomics: genome-scale analysis of ancient DNA (Cham). Springer, 307-324.

Gibbons 2023 E. Gibbons, Roma İmparatorluğu’nun Gerileyişi ve Çöküş Tarihi Cilt 1, A. Baltacıgil (çev.) (İstanbul). Liberus Kitap

Grimal 2012 P. Grimal, Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma, S. Tamgüç (çev.) (İstanbul). Kabalcı Yayınevi

Gunn vd. 1902 D. L. Gunn – P. M. Jenhin – A. L. Gunn, Menstrual Perğodicity”, Jornual of Obstetries and Gynaecology, 44, 872

Hall 2003 M. P. Hall, The secret teachings of all ages (New York). Penguin

Hamilton 1896 E. Hamilton, The wild cat of Europe: Felix catus (London). R. H. Porter

Harapallo	Harapallo, Hieroglyphics of Horapollo Nilous (London). William Pickering
Harnblower 1943	G. D. Harnblower, "The Divine Cat and Snake in Egypt", Man 43, 85-87.
Hdt.	Herodotos, Histories (Moscow). Roman Roads Media. 2013
Hodder 2015	I. Hodder, "2015 Season Review", S. D. Haddow (ed.), Çatalhöyük 2015 Archive Report by members of the Çatalhöyük Research Project, 8-12.
Hu vd. 2014	Y. Hu – S. Hu – W. Wang – X. Wu – F. B. Marshall – X. Chen – L. Hou – C. Wang, "Earliest Evidence for Commensal Processes of Cat Domestication", PNAS, 111/1, 116-120.
İkram 2015	S. İkram, "Bir debi Hayvanat Bahçesi Antik Mısır'ın Hayvan Mumyaları", Aktüel Arkeoloji 44, 80-87.
Immerwahr 1985	S. A. Immerwahr, "A possible influence of Egyptian art in the creation of Minoan wall painting", P. Darcque, J. - C. Poursat (eds.) L'iconographie minoenne: actes de la Table ronde d'Athènes (Atina - Paris). Ecole française d'Athènes; Dépositaire, Diffusion de Boccard, 41-50.
Johansson 2012	C. Johansson, Origin of the Egyptian Domestic Cat, Uppsala University Molecular Biotechnology Programme (Sweden).
Krzyszkowska 2015	O. Krzyszkowska, "Why Were Cats Different? Script And Imagery In Middle Minoan II Glyptıc", C.F. Macdonald – E. Hatzaki – S. Andreou (eds.), The Great Islands: Studies of Crete and Cyprus presented to Gerald Cadogan (Atina). Kapon Editions, 100-106.
Lane-Fox 1987	R. Lane-Fox, Pagans and Christians (New York). Knopf
Larrabee 1890	W. H. Larrabee, "Cats and their Friendships", Popular Science Monthly 37, 91-102.
Lazenby 1949	F. D. Lazenby, "Greek and Roman Household Pets", CJ 44, 5, 299-307.
Leland 1899	C. G. Leland, Aradia or The Gospel of the witches (London). D. Nutt
Little 2012	A. C. Little, "Manipulation of infant-like traits affects perceived cuteness of infant, adult and cat faces", Ethology 118, 8, 775-782.
Lonsdale 1979	S. H. Lonsdale, "Greece & Rome", Cambridge University Press on behalf of The Classical Association 26, 2, 146-159.
Lowe vd. 2002	S. E. Lowe – J. W. Bradshaw, "Responses of Pet Cats to Being Held by An Unfamiliar Person, From Weaning to Three Years of Age", Anthrozoös 15, 1, 69-79.
MacAdam 1995	H. I. MacAdam, "Cities, Villages and Veteran Settlements: Roman Administration in the Syrian Hawran", D. Panzac (ed.), Histoire

Économique Et Sociale De L'empire Ottoman Et De La Turquie (Paris). Peeters

MacMullen 1984 R. MacMullen, Christianizing the Roman Empire: AD 100-400 (New Haven). Yale University Press

MacMullen 1997 R. MacMullen, Christianity and Paganism in the Fourth to Eighth Centuries (New Haven). Yale University Press

Málek 2005 J. Málek, "Ambar Muhafızlığından Güneş Tanrılığına Mısır Kedisi", P Dünya Sanatı Dergisi 37, 30-45.

Maner 2004 Ç. Maner, "Küçük Kediler ve Büyük Kediler", Toplumsal Tarih Dergisi 123, 86-88.

Moody 2012 J. Moody, "Hinterlands and hinterseas: resources and production zones in Bronze Age and Iron Age Crete", G. Cadoganb – M. Iacovou – K. Kopaka – J. Whitley (eds.), Parallel Lives: Ancient Island Societies in Crete and Cyprus (London). BSA Studies 20, 233-271.

Morris 1987 D. Morris, Catlore (New York). Vintage Publishing

Naville vd.1913 É. Naville – T. E. Peet, The cemeteries of Abydos (London). Egypt Exploration Society

Nilsson 1920 M. P. Nilsson, Primitive Time Reckoning (Oxford). Oxford University Press

O'Connor 2007 T. P. O'Connor, "Wild or domestic? Biometric variation in the cat Felis silvestris Schreber", International Journal of Osteoarchaeology 17, 6, 581-595.

Oğuş 1999 B. Oğuş, Klasik Arkeolojide İkhnolojik Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (İstanbul).

Ottoni vd. 2017 C. Ottonia – W.V. Neerc – B.D. Cuperec – J. Daligaultb – S. Guimaraesb – J. Peterse – N. Spassovf – M. E. Prendergastg – N. Boivinh – A. Moralesi – A. Bălăşescuj – C. Beckerk – N. Beneckel – A. Boronenanț – H. Buitenhuisn – J. Chahoudo – A. Crowtherq – L. Llorentei – N. Manaseryanr – H. Monchots – V. Onar – M. Osypińskau – O. Putelatv – J. Studerw – U. Wiererx – R. Decortea – T. Grangeb – E.-M. Geigl, "The Paleogenetics of Cat Dispersal in the Ancient World", Nature Ecology & Evolution 139, 1, 1-7.

Öz 2022 C. Öz, "İkhnoarkeolojik Bir Bakış: Andriake'de Bulunan Roma Kiremitlerindeki Hayvan Ayak İzleri", TÜBA-KED 26, 157-166.

Plin.nat. Plinius,Natural History Vol. VIII, (London-Cambridge). Harvard University Press-Willam Heinemann LTD. 1963

Plut.mor. Plutarch, Morlia Vol. V. (London). Harvard University Press

Polyain. Polyaenus, Polyaenus's Stratagems of War (London). Pall Mall

Reford 2003 D. B. Reford, The Oxford essential guide to Egyptian mythology (New York). Berkley Books

Repplier 1901	A. Repplier, The Fireside Sphinx (Cambridge). The Riverside Press
Roller 2013	L. E. Roller, Ana Tanrıça'nın İzinde, Anadolu Kybele Kültü, B. Avunç (çev.) (İstanbul). Alfa Yayıncılık
Ross 1889	J. Ross, The land of Manfred Prince of Tarentum and King of Sicily (London). John Murray
Rugancı 1992	N. Rugancı, "Mısır'ın Kutsal Kedileri", Kedi 1, 33-34.
Russell 1995	N. Russell – L. Martin, "The Çatalhöyük mammal remains", I. Hodder (ed.) Inhabiting Çatalhöyük Reports From The 1999 Seasons (Cambridge). McDonald Institute for Archaeological Research, 33-98.
Sadıkoğlu 2007	P. Sadıkoğlu, Ancient Egyptian Art and Influences on Modern Time Through History (İstanbul). Boyut Yayın Grubu
Scott 1958	N. E. Scott, "The Cat of Bastet", BMMA 17, 1, 1-7.
Siddiq 2018	A. B. Siddiq, Orta Anadolu Bölgesi Akeramik Neolitik Dönem Faunası - Çevresel Özellikler mi, Kültürel Tercihler mi?, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (İstanbul).
Starkovich vd. 2009	B. M. Starkovich, M. C. Stiner , "Hallan Çemi Tepesi: High-ranked game exploitation alongside intensive seed processing at the Epipaleolithic-Neolithic transition in Southeastern Turkey", Anthropozoologica 44, 1, 41-61.
Şevketoğlu vd. 2024	M. Şevketoğlu – V. Şahoğlu, "Akdeniz'de Bir Laboratuvar", Arkeo Atlas 1, 44-59.
Tabor 1991	R. Tabor, Cats: The Rise of the Cat (London). BBC Books
Tatar 2018	E. Tatar, "Çağlar Boyunca Yaşamımızın Unsuru Oyun", Aktüel Arkeoloji 65, 28-35.
Tekin 2015	O. Tekin, "Bir Zamanlar Tanrıydılar", Aktüel Arkeoloji 44, 118-127.
Telesco 1999a	P. Telesco, Düşlerin Dili, F. Karagöz (çev.) (İstanbul). E Yayınları
Telesco 1999b	P. Telesco, Cat Magic Mews, Myths and Mystery (Rochester). Destiny Books
Te Velde 192	H. Te Velde, "The Cat as Sacred Animal of The Goddess Mut", C. J. Bleeker (ed.), Egyptian Festivals Enactment of Religious Renewal 13 (Leiden). Brill, 127-137.
Toynbee 1996	J. M. C. Toynbee, Animals in Roman Life and Art (Baltimore). Johns Hopkins University Press
Turcan 1996	R. Turcan, Cults of the Roman Empire (Hoboken). Wiley-Blackwell
Ünlüoğlu 2002	B. B. M. Ünlüoğlu, Anadolu'da İsis, İstanbul Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (İstanbul).

Van Vechten 1936	C. Van Vechten, The Tiger in the House (New York). Alfred A. Knopf
Vinge vd. 2004	J. D. Vinge – J. Guilaine – K. Debue – L. Haye – P. Gérard, "Early Taming of the Cat in Cyprus", Science 304, 5668, 259-263.
Vocelle 2017	L. A. Vocelle, Revered and Reviled: A Complete History of the Domestic Cat (Yayın yeri tanımlanmadı). Great Cat Publications
Voigt 2007	M. Voigt, "The splendour of women: late Neolithic images from Central Anatolia", C. Renfrew – I. Morley (eds.), Image and Imagination (Cambridge). McDonald Institute for Archaeological Research, 151-170.
Vowles vd. 2020	D. Vowles – J. Norbury, 21 Kedide Sanat Tarihi, E. B. Alpay (çev.) (İstanbul). Vakıf Bank Kültür Yayınları
Yurco 1990	F. J. Yurco, "The Cat and Ancient Egypt", Field Museum of Natural History Bulletin 61, 01.03, 15-23.
Wilcken 1957	U. Wilcken, Urkunden der Ptolemäerzeit (Ältere Funde) Berlin. Verlag Von Walter De Gruyter & Co.
Wilkonson 2021	K. Wilkonson, Semboller ve İşaretler (İstanbul). Alfa Yayınları
Witherington 1988	B. Witherington, Woman in the Earliest Churches (Cambridge). Cambridge University Press
Witt 1971	R. E. Witt, İsis in the ancient world (Baltimore). Johns Hopkins University Press
Zeuner 1963	F. E. Zeuner, A history of domesticated animals (New York). Harper & Row

E-KAYNAKLAR

britannica.com/animal/cat (03.12.2023)

en.wikipedia.org/wiki/Cat (03.12.2023)

arkeofili.com/avrupada-3000-yil-onceye-kadar-kopek-ve-porsuk-yeniyordu/ (03.12.2023)

getty.edu/art/collection/object/103SPT#full-artwork-details (07.12.2023)

britishmuseum.org/collection/object/G_1756-0101-530 (07.12.2023)

namuseum.gr/collection/klasiki-periodos-2/# (07.12.2023)

musee-aquitaine-bordeaux.fr/en/article/funerary-stele-little-girl (07.12.2023)

snible.org/coins/hn/calabria.html (07.12.2023)

forumancientcoins.com/board/index.php?topic=130757.0 (08.12.2023)

talesoftimesforgotten.com/2017/01/29/cats-and-weasels/ (08.12.2023)

coinarchives.com/a/results.php?search=cybele&s=0 (23.12.2023)

acsearch.info/search.html?id=3594085 (23.12.2023)

oll-resources.s3.us-east-2.amazonaws.com/oll3/store/titles/2732/Diderot_1642.html (27.12.2023)

romanoimpero.com/2017/11/il-gatto-romano.html?m=0 (27.12.2023)

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA30735(27.12.2023)

beazley.ox.ac.uk/record/32A26AB1-70AF-43BA-957B-0F908E28B2AC (05.01.2024)

penn.museum/collections/object/299541 (05.01.2024)

britishmuseum.org/collection/object/G_1864-1007-84 (05.01.2024)

britishmuseum.org/collection/object/G_1905-0710-9 (05.01.2024)

britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0508-1284 (05.01.2024)

imj.org.il/en/collections/394784-0 (15.01.2024)

brooklynmuseum.org/opencollection/objects/4036 (18.01.2024)

beazley.ox.ac.uk/record/B42255C8-8951-4735-BA57-67922FC6E46B (19.01.2024)

beazley.ox.ac.uk/record/BD425072-DB3E-43A9-BF98-82D7A65BF779 (21.01.2024)

collections.mfa.org/objects/180734/finger-ring-with-cat-and-cock?ctx=84d9fe59-d549-4fe4-8214- 53a6e4f4717f&idx=61 (21.01.2024)

britishmuseum.org/collection/object/G_1814-0704-79 (25.01.2024)

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA9901-8 (25.01.2024)

beazley.ox.ac.uk/record/5AB5871A-802B-429E-A72F-16F82B1E72BC (27.02.2024)

it.m.wikipedia.org/wiki/File:Cat_mosaic.JPG (28.02.2024)

it.m.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_cat_ducks_Massimo_Inv124137.jpg (28.02.2024)

commons.wikimedia.org/wiki/File:Vatican_Museum_mosaic_4.jpg (28.02.2024)

thegreatcat.org/the-roman-cat-part-2/ (12.05.2024)

science.org/content/article/ancient-egyptians-may-have-given-cats-personality-conquer-world (12.05.2024)

worldhistory.org/article/466/cats-in-the-ancient-world/ (12.05.2024)

commons.wikimedia.org/wiki/File:Ta-miut_sarcophagus_01.jpg (15.05.2024)

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA37348 (15.05.2024)

en.wikipedia.org/wiki/List_of_felids (17.05.2024)

museu.ms/collection/object/260436/aceramic-neolithic-figurine?pUnitId=17890 (20.05.2024)

worldhistory.org/Sistrum/ (21.05.2024)

egyptianmuseum.org/deities-Bastet (21.05.2024)

en.wikipedia.org/wiki/Bastet (21.05.2024)

carnegiemnh.org/cats-the-archeological-site/ (31.05.2024)

ashmolean.org/collections-online#/item/ash-object-477320 (01.06.2024)

erenow.org/ancient/ancient-greece-and-rome-an-encyclopedia-for-students-4-volume-set/24.php (02.06.2024)

arkeofili.com/catalhoyukte-bulunan-kil-kafa-bir-cesit-kedi-olabilir/ (02.06.2024)

britishmuseum.org/collection/object/W_1924-0920-51 (04.06.2024)

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA15671 (04.06.2024)

collections.maa.cam.ac.uk/objects/539840 (04.06.2024)

ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/253 (04.06.2024)

ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/408 (04.06.2024)

ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/165 (04.06.2024)

catalhoyuk.com/sites/default/files/media/pdf/Archive_Report_2015.pdf (05.06.2024)

collections.maa.cam.ac.uk/objects/539840 (05.06.2024)

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA15671 (06.06.2024)

britishmuseum.org/collection/object/W_1924-0920-51 (06.06.2024)

worldhistory.org/image/10600/minoan-snake-goddess-figurine/ (07.06.2024)

beazley.ox.ac.uk/record/2811425D-6C33-41EE-BC85-2692403DAC2D (08.06.2024)

en.wikipedia.org/wiki/Cretan_hieroglyphs (08.06.2024)

beazley.ox.ac.uk/record/4F9EEEC1-B0B5-46E4-8F6F-8634EA9BC6C4 (08.06.2024)

beazley.ox.ac.uk/record/410CF274-6B1C-4A31-BE74-A2F5DCDA39C3 (09.06.2024)

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA25565 (10.06.2024)

coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=2400371&AucID=5904&Lot=731&Val=f870d08c2d 9f5f3035f168ed0e3a07e8 (15.06.2024)

collections.mfa.org/objects/154303/stemmed-dish-or-incense-burner-thymiaterion-with-lion-prot?ctx=e59896fe-67a4-42a8-a4f3-6e043ce3506f&idx=122 (15.06.2024)

medaillesetantiques.bnf.fr/ws/catalogue/app/collection/record/1205?vc=ePkH4LF7w1I9geonpBCEJm RDC0twlQrzAgAdhRJM (15.06.2024)

franks-travelbox.com/europa/griechenland/archaeologisches-nationalmuseum-in-heraklion-auf-kreta-griechenland/ (15.06.2024)

metmuseum.org/art/collection/search/549303 (19.06.2024)

collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010006798 (19.06.2024)

brooklynmuseum.org/opencollection/objects/3952 (20.06.2024)

metmuseum.org/art/collection/search/544244 (20.06.2024)

hvrd.art/o/59554 (20.06.2024)

id.smb.museum/object/686811/deckel-einer-attischen-b%C3%BCchse (20.06.2024)

namuseum.gr/en/monthly_artefact/once-upon-a-time-in-the-aegean/ (20.06.2024)

ostiaantica.beniculturali.it/it/pannelli-didattici/i-quartieri-residenziali-della-classe-medio-alta/insula-delle-muse/ (20.06.2024)

en.wikipedia.org/wiki/Amenemhat_III (21.06.2024)

en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Egypt (21.06.2024)

museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/sala-delle-nozze-aldobrandine/affresco-raffigurante-limbarcazione-isis-geminiana.html#&gid=1&pid=1 (21.06.2024)

metmuseum.org/art/collection/search/549303 (21.06.2024)

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Taş / Stilize kedi başı Görsel: museu.ms/collection/object/260436/aceramic-neolithic-figurine?pUnitId=17890

Görsel 2: Pişmiş toprak / Stilize kedi başı. Görsel: Hodder 2015: Fig. 1.2.

Görsel 3: Pişmiş toprak / Figür Görsel: Yazar.

Görsel 4: Pişmiş toprak / Ryton Görsel: Yazar.

Görsel 5: Siyah hematit / Muska Görsel: britishmuseum.org/collection/object/W_1924-0920-51

Görsel 6: Metal, Bakır alaşımı, Bronz? / Figürin Görsel:

collections.maa.cam.ac.uk/objects/539840

Görsel 7a: Sihirli değnek. Görsel: metmuseum.org/art/collection/search/544244

Görsel 7a: Sihirli değnek (çizim). Görsel: Fischer 1966: 197.

Görsel 8: Oryx Nome valisi 3. Bakhet'in Mezar Freski Görsel:

https://www.meretsegerbooks.com/gallery/402/tomb-no15-baqet-iii

Görsel 9: Ipuy ve eşi Duammeres Mezar Freski Görsel: Engels 1999: 2.

Görsel 10: Oryx Nome valisi Khnumhotep Mezar Freski Görsel:

https://egymonuments.gov.eg/monuments/the-tomb-of-khnumhotep-ii/

Görsel 11: Nebamun'un Mezar Freski Görsel:

https://en.wikipedia.org/wiki/Tomb_of_Nebamun#/media/File:TombofNebamun-2.jpg

Görsel 12: Suaygırı dişi kedi figürü Görsel:

https://www.imj.org.il/en/collections/394784-0

Görsel 13: Ölüler Kitabı Görsel:

https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA9901-8

Görsel 14: Oyuncak. Görsel: britishmuseum.org/collection/object/Y_EA15671

Görsel 15: Lahit. Görsel:

commons.wikimedia.org/wiki/File:Ta-miut_sarcophagus_01.jpg

Görsel 16: Mumyalar. Görsel:

britishmuseum.org/collection/object/Y_EA37348

Görsel 17: Ostraca. Görsel: brooklynmuseum.org/opencollection/objects/3952

Görsel 18: Tef Parçası Görsel:

https://www.metmuseum.org/art/collection/search/549303

Görsel 19: İsis Heykeli. Görsel: britishmuseum.org/collection/object/Y_EA25565

Görsel 20: Kayıktaki Kedi. Görsel:

https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010006798

Görsel 21: Sistrum. Görsel: britishmuseum.org/collection/object/Y_EA30735

Görsel 22: İsis temsili kedi heykeli. Görsel: brooklynmuseum.org/opencollection/objects/4036

Görsel 23: Jasper taşı mühür. Görsel:

en.wikipedia.org/wiki/Cretan_hieroglyphs

Görsel 24: Karnelyan taşı mühür. Görsel:

ashmolean.org/collections-online#/item/ash-object-477320

Görsel 25: Çeşitli Mühür Baskıları Görsel: Krzyszkowska 2015: 100-106.

Görsel 26: Fincan. Görsel: ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/165

Görsel 27: Kedi başı (mask?). Görsel: ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/253

Görsel 28: Kedi başı (mask?). Görsel: ranks-travelbox.com/europa/griechenland/archaeologisches-nationalmuseum-in-heraklion-auf-kreta-griechenland/

Görsel 29: Yılanlı Tanrıça. Görsel: ca.heraklionmuseum.gr/ca/pawtucket/index.php/Detail/objects/408

Görsel 30: Girit Aktrotiri Freski Görsel:

https://commons.wikimedia.org/wiki/Akrotiri

Görsel 31: Hançer. Görsel:

namuseum.gr/en/monthly_artefact/once-upon-a-time-in-the-aegean/

Görsel 32: Broş (?). Görsel:

https://hvrd.art/o/59554 (reprodüksiyon)

Görsel 33: Mimari dekorasyon parçası. Görsel:

beazley.ox.ac.uk/record/2811425D-6C33-41EE-BC85-2692403DAC2D

Görsel 34: Çörten. Görsel: beazley.ox.ac.uk/record/BD425072-DB3E-43A9-BF98-82D7A65BF779

Görsel 35: Antefiks. Görsel: beazley.ox.ac.uk/record/4F9EEEC1-B0B5-46E4-8F6F-8634EA9BC6C4

Görsel 36: Şamdan. Görsel: britishmuseum.org/collection/object/G_1756-0101-530

Görsel 37: Thymiaterion. Görsel: collections.mfa.org/objects/154303/stemmed-dish-or-incense-burner-thymiaterion-with-lion-prot?ctx=e59896fe-67a4-42a8-a4f3-6e043ce3506f&idx=122

Görsel 38: Amphora. Görsel: getty.edu/art/collection/object/103SPT#full-artwork-details

Görsel 39: Etrüsk Mezar Freski. Görsel:

https://en.wikipedia.org/wiki/Tomb_of_the_Triclinium

Görsel 40: Etrüsk Mezar Reölyefi. Görsel:

https://en.wikipedia.org/wiki/Tomb_of_the_Reliefs

Görsel 41: Heykel Kaidesi. Görsel: Engels 1999: 71.

Görsel 42: Mezar steli. Görsel: Bülbül 2019: Görsel 1.

Görsel 43: Mezar steli. Görsel: namuseum.gr/collection/klasiki-periodos-2/#

Görsel 44: Mezar steli. Görsel: Engels 1999: 100.

Görsel 45: Mezar steli. Görsel: musee-aquitaine-bordeaux.fr/en/article/funerary-stele-little-girl

Görsel 46a: Sikke. Görsel:

snible.org/coins/hn/calabria.html

Görsel 46b: Sikke. Görsel: forumancientcoins.com/board/index.php?topic=130757.0

Görsel 46c: Sikke. Görsel: talesoftimesforgotten.com/2017/01/29/cats-and-weasels/

Görsel 46d: Sikke. Görsel: coinarchives.com/a/results.php?search=cybele&s=0

Görsel 47: Kylix. Görsel: medaillesetantiques.bnf.fr/ws/catalogue/app/collection/record/1205?vc=ePkH4LF7w1I9geonpBCEJmRDC0twlQrzAgAdhRJM

Görsel 40: Lkytos. Görsel:

beazley.ox.ac.uk/record/32A26AB1-70AF-43BA-957B-0F908E28B2AC

Görsel 49: Pelike. Görsel:

penn.museum/collections/object/299541

Görsel 50: Kapak. Görsel:
id.smb.museum/object/686811/deckel-einer-attischen-b%C3%BCchse

Görsel 51: Kylix. Görsel: Engels 1999: 71.

Görsel 52: Hydria. Görsel:
britishmuseum.org/collection/object/G_1864-1007-84

Görsel 53: Oinone. Görsel: Lazenby 1949: 303.

Görsel 54: Askos. Görsel:
britishmuseum.org/collection/object/G_1905-0710-9

Görsel 55: Oinone. Görsel:

beazley.ox.ac.uk/record/5AB5871A-802B-429E-A72F-16F82B1E72BC

Görsel 56: Bilinmeyen seramik formu. Görsel: Engelmann 1899: 136.

Görsel 57: Bilinmeyen seramik formu. Görsel: Engelmann 1899: 137.

Görsel 58: Bilinmeyen seramik formu. Görsel:

beazley.ox.ac.uk/record/B42255C8-8951-4735-BA57-67922FC6E46B

Görsel 59: Lebes Gamikos. Görsel:
britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0508-1284

Görsel 60: Yüzük. Görsel:

collections.mfa.org/objects/180734/finger-ring-with-cat-and-cock?ctx=84d9fe59-d549-4fe4-8214-53a6e4f4717f&idx=61

Görsel 61: Kandil. Görsel:
britishmuseum.org/collection/object/G_1814-0704-79

Görsel 62: Masa kaidesi. Görsel: Engels 1999: 102.

Görsel 63: Mermer kabartma. Görsel: Engels 1999: 71.

Görsel 64: Duvar Resmi Görsel:

https://www.romanoimpero.com/2017/11/il-gatto-romano.html?m=0

Görsel 65: Mozaik. Görsel:
it.m.wikipedia.org/wiki/File:Cat_mosaic.JPG

Görsel 66: Mozaik. Görsel:
it.m.wikipedia.org/wiki/File:Cat_mosaic.JPG

Görsel 67: Mozaik. Görsel:
it.m.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_cat_ducks_Massimo_Inv124137.jpg

Görsel 68: Mozaik. Görsel: commons.wikimedia.org/wiki/File:Vatican_Museum_mosaic_4.jpg

Görsel 69: Mozaik. Görsel:

thegreatcat.org/the-roman-cat-part-2/

Görsel 70: Mezar Freski. Görsel:

https://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/sala-delle-nozze-aldobrandine/affresco-raffigurante-limbarcazione-isis-geminiana.html#&gid=1&pid=1

GÖRSELLER

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3a

Görsel 3b

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 6

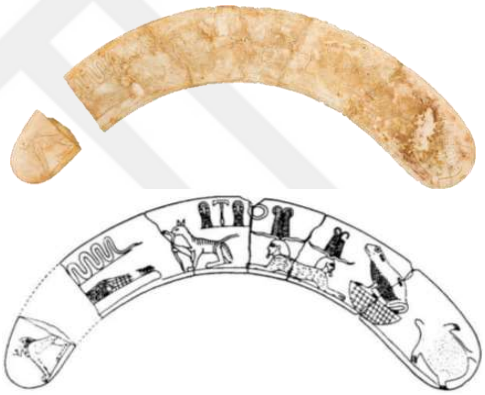

Görsel 7a, 7b

Görsel 8

Görsel 9

Görsel 10

Görsel 11

Görsel 12

Görsel 13

Görsel 14

Görsel 15

Görsel 16

Görsel 17

Görsel 18

Görsel 19

Görsel 20

Görsel 21

Görsel 22

Görsel 23

Görsel 24

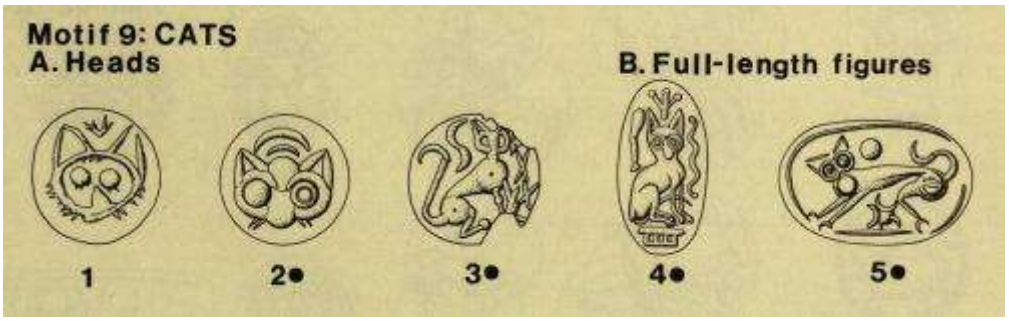

Görsel 25

Görsel 26

Görsel 27

Görsel 28

Görsel 29

Görsel 30

Görsel 31

Görsel 32

Görsel 33

Görsel 34

Görsel 35

Görsel 36

Görsel 37

Görsel 38

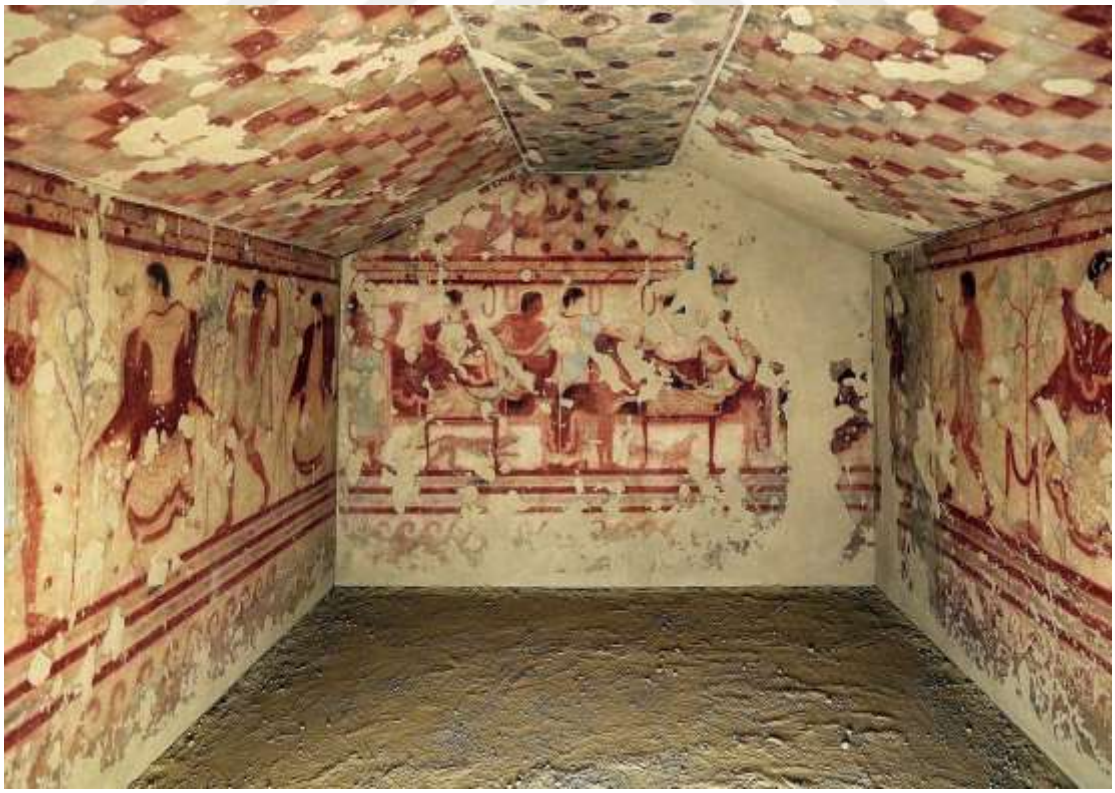

Görsel 39

Görsel 40

Görsel 41

Görsel 42

Görsel 43

Görsel 44

Görsel 45

Görsel 46a, b, c, d

Görsel 47

Görsel 48

Görsel 49

Görsel 50

Görsel 51

Görsel 52

Görsel 53

Görsel 54

Görsel 55

Görsel 56

Görsel 57

Görsel 58

Görsel 59

Görsel 60

Görsel 61

Görsel 62

Görsel 63

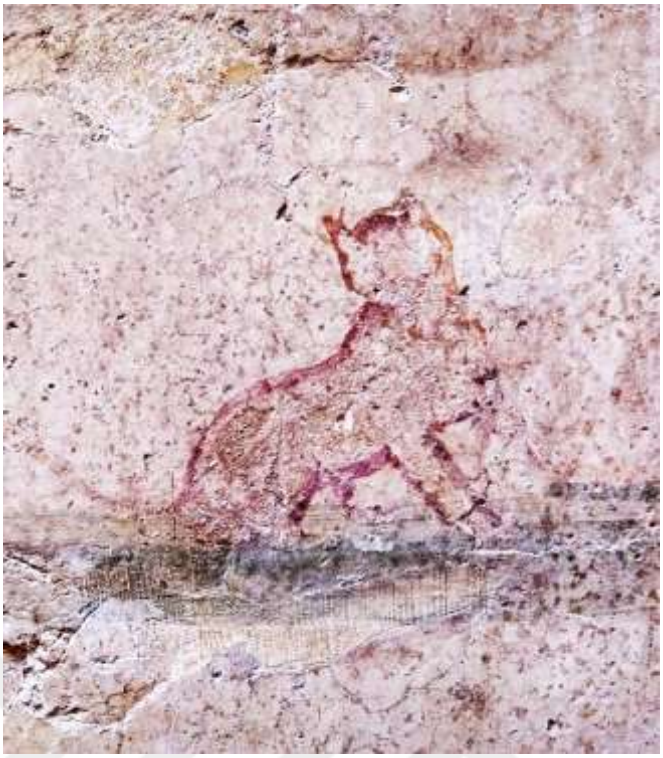

Görsel 64

Görsel 65

Görsel 66

Görsel 67

Görsel 68

Görsel 69

Görsel 70

TABLOLAR

Görsel No	Tarih	Form	Materyal	Bulunduğu Yer	Tasvir
1	MÖ 8400-7000	Figürün	Taş	Kıbrıs / Shillourokambos	Stilize edilmiş kedi başı
2	MÖ 6500	Figürün	Pişmiş toprak	Konya / Çatalhöyük	Stilize edilmiş kedi başı
3	MÖ 6000	Figürün	Pişmiş toprak	Konya / Hacılar	Kadının kucağında yer alan kedi ve kadının üzerinde sandalye şeklinde yer alan kedi
5	MÖ 3000-2900	Muska	Siyah hematit	Irak, Ur	Bir patisi önde, yatar şekilde kedi
4	MÖ 19 yy.	Ryton	Pişmiş toprak	Kayseri / Kültepe	Yuvarlak formlu kedi başı
6	Asur	Figürün	Metal, Bakır alaşımı, Bronz?	Irak, Kalah, Nimrud	4 ayağı üzerinde, zemin üzerinde yerleştirilmiş kedi

Tablo 1: Anadolu'da Tarih Öncesi Çağlar ve Anadolu ve Mezopotamya Erken Uygarlıklarına ait Buluntular

Görsel No	Tarih	Form	Materyal	Bulunduğu Yer	Tasvir
8	MÖ 2050-1650	Fresk	-	Mısır	Fare ile karşılıklı duran kedi.
7	MÖ 1900-1640	Muska	Su aygırı dişi	Mısır, Memfis	Yılan yakalamış kedi
10	MÖ 1860-1814	Fresk	-	Mısır	Papirüs bitkisi arasında gizlenen kedi.
13	MÖ 19 yy	Kitap	Papirüs	Mısır	Yılanın başını bıçakla kesen kedi
12	MÖ 1700	Figürün	Su Aygırı dişi	Filistin, Lachish	Ön patileri ileri doğru uzanmış, soluna doğru dönmüş, yatar şekilde kedi
14	Yeni Krallık (?) (Öyleyse: MÖ 1550-1069)	Figürün, Oyuncak (?)	Ahşap, bronz, kaya kristali	Mısır, Teb	4 ayağı üzerinde, ileri doğru bakan, ağzı hareket ettirilebilir kedi
11	MÖ 1450-1350	Fresk	-	Mısır	Avını yakalayan kedi.
15	MÖ 1386-1348	Lahit	Kireçtaşı	Mısır	Arka bacakları üzerine oturan kedi
16	MÖ 1386-1348	Mumya	Organik malzeme	Mısır, Sohag, Abydos	Keten ile farklı desenlerde sarılmış kediler
17	MÖ 1295-1075	Pişmiş toprak	Kireçtaşı, Mürekkep	Mısır, Teb (Olasılıkla)	Fareye hizmet eden kedi
9	MÖ 1250	Fresk	-	Mısır	Sandalye altıda duran kedi.
18	MÖ 1070-712	Tef parçası	Fayans	Mısır	Naosulu geminin pruva bölümünde yer alan kediler
19	MÖ 900-600	Heykelcik	Bronz, altın (göz)	Mısır, Sharqiya, Tell Basta (Bubastis)	Bastet'in sağ elinde sistrum, sol elinde güneş kursu, ayaklarının dibinde yer alan 4 adet yavru kedi
22	MÖ 664-30 veya sonrası	Heykelcik	Bronz, ahşap	Mısır, Sakkara	Yatar pozisyondaki anne kedi etrafında yer alan bebek kediler
20	MÖ 664-332	Heykelcik	Bakır alaşımı	Mısır	Arka bacakları üzerine, kayık içerisinde oturan kedi
21	MÖ 310-30	Sistrum	Bronz	Mısır	Sistrumun en üst bölümünde yatar şekilde kedi, sistrumun iç bölümünde oturur vaziyette kedi

Tablo 2: Mısır Uygarlığına ait Buluntular

Görsel No	Tarih	Form	Materyal	Bulunduğu Yer	Tasvir
24	MÖ 1800-1600	Mühür (?)	Karnelyan	Girit, Laşid	Arka ayakları üzerinde oturan, soluna dönük kedi.
23	MÖ 1800	Mühür (?)	Yeşil Jasper	Girit	Uzun kulaklı, iri gözlü, burnu ve bıyıkları belirgin stilize kedi.
25	MÖ 1800	Mühür (?)	-	Girit	5 farklı mühür üzerinde kedi.
26	MÖ 1750 - 1700	Fincan	Pişmiş toprak	Girit, Malia	Arka ayakları üzerinde, sağa doğru oturan kedi.
27	MÖ 1700-1450	Mask (?)	Pişmiş toprak	Girit, Lasithi, Gournia	Ön profilden, kazıma çizgili kedi başı.
29	MÖ 1650 - 1550	Heykelcik	Fayans	Girit, Kandiye, Knossos Sarayı	Kolları yana açık, ellerinde yılan tutan, başının üzerinde kedi taşıyan kedi.
31	MÖ 1600 -1500	Hançer	Bronz, gümüş, altın	Yunanistan, Mora, Miken, Mezar V	Kuşları kovalayan kediler.
30	MÖ 1628	Fresk	-	Girit	Nehir kenarında avlanan kedi.
32	MÖ 1600	Broş	Altın	Yunanistan, Mora, Miken, Mezar III	Birbirine dönük duran 2 kedi.
28	MÖ 1100	Mask (?)	Pişmiş toprak	Girit, Palaikastro	Ön profilden, kazıma çizgili kedi başı.

Tablo 3: Girit Uygarlığına ait Buluntular

Görsel No	Tarih	Form	Materyal	Bulunduğu Yer	Tasvir
33	MÖ 640-510	Mimari Dekorasyon parçası	Pişmiş toprak	İtalya, Siena, Poggio Civitate	Ön profilden kabartma ile yapılmış kedi başı.
34	MÖ 640-510	Çörten	Pişmiş toprak	İtalya, Firenze, Sesto Fiorentino	Ön profilden verilmiş kedi başı.
35	MÖ 625-200	Antefiks	Pişmiş toprak	İtalya, Caere (?)	Bir kadının elinden tutan kedi.
37	MÖ 6 yüzyılın İkinci yarısı	Kâse	Pişmiş toprak	İtalya	Kâsenin 4 bir ağzında yer alan kedi başı.
38	MÖ 490	Amphora	Pişmiş toprak	İtalya, Cerveteri, Etruria	Arka ayakları üzerine kalkmış, yukarı doğru uzanan kedi.
39	MÖ 470	Fresk	-	İtalya	Kline altında avlanan kedi.
40	MÖ 350-200	Fresk	-	İtalya	Sütunda yeralan, öne doğru eğilir şekilde kedi.
36	MÖ 300 - 1 (orijinal ise)	Şamdan	Bronz	İtalya	Şamdan üzerinde 4 ayağı üzerinde kuşa doğru bakan kedi.

Tablo 4: Etrüsk Uygarlığına ait Buluntular

Görsel No	Tarih	Form	Materyal	Bulunduğu Yer	Tasvir
47	MÖ 560	Kylix	Pişmiş Toprak	İtalya, Lazio, Vulci	Sandalye altında oturan kedi.
42	MÖ 530	Adak steli	Prokonnessos mermeri (?)	Tekirdağ, Marmara Ereğlisi, Perintos	Kadının kucağında oturan kedi.
48	MÖ 525 - 475	Lekythos	Pişmiş Toprak	-	Kucakta oturan kedi.
41	MÖ 510	Heykel kaidesi	Pentetik mermer	Yunanistan / Atina çevresi	Köpek ile karşı karşıya olan, sırtını kabartmış kedi.
49	MÖ 480	Pelike	Pişmiş Toprak	Yunanistan, Attika	Bastona/asaya tırmanan kedi.
50	MÖ 475-425	Kapak	Pişmiş Toprak	Yunanistan, Attika	Tabaktan yemek yiyen kedi.
51	MÖ 475 - 450	Kylix	Pişmiş Toprak	Yunanistan, Attika	Taburede, 4 ayak üzerinde duran kedi.
52	MÖ 470-460	Hydria	Pişmiş Toprak	Yunanistan, Attika	Taburede, 4 ayak üzerinde duran kedi.
53	MÖ 470-460	Oinochoe	Pişmiş Toprak	-	Taburede, arka ayakları üzerinde oturan kedi.
54	MÖ 470-400	Askos	Pişmiş Toprak	Yunanistan, Attika	Tuvuk/Horoza saldıran kedi.
55	MÖ 450-400	Oinochoe	Pişmiş Toprak	Yunanistan, Atina	Çocuğun kolunda duran kedi.
46a	MÖ 450	Sikke	Gümüş	-	Arka ayakları üzerine kalkmış kedi.
46b	MÖ 440-425	Sikke	-	İtalya, Calabria	4 ayak üzerinde koşar şekilde kedi.
43	MÖ 430-420	Mezar steli	Penteli mermeri	Yunanistan, Aegina veya Salamis	Ana figür insanın dirsek hizasında sütun üzerine tünemiş kedi
46c	MÖ 5. yüzyıl	Sikke	-	Taras	Sandalye altında oturan kedi.
60	MÖ 5. yüzyıl	Yüzük	Altın	Avrupa	Avını yakalamak için patisini kaldırmış kedi.
56	MÖ 400-300	-	Pişmiş Toprak	İtalya, Apulian	Kadının kolunda duran kedi.
57	MÖ 400-300	-	Pişmiş Toprak	İtalya, Apulian	Kadının kolunda duran kedi.

58	MÖ 400-300	-	Pişmiş Toprak	İtalya, Apulian	Avını yakalayan kedi.
59	MÖ 340 - 320	Lebes gamikos	Pişmiş Toprak	İtalya, Campania	Arka ayakları üzerine kalkmış kedi.
46d	MÖ 253 - 268	Sikke	-	Ankara	Sandalye altında oturan kedi.
67	MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreği	Mozaik	Pişmiş Toprak	İtalya, Cecchignola Bölgesi, Triclinium	Avını yakalayan kedi.
68	MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreği	Mozaik	Pişmiş Toprak	İtalya, Cecchignola Bölgesi, Triclinium	Avını yakalayan kedi.
44	MS 27'den sonra	Mezar steli	Mermer	-	4 ayağı üzerinde duran başı sağına doğru dönmüş kedi.
61	MS 30-70	Kandil	Pişmiş Toprak	İtalya	Merdivene tırmanan kedi.
65	MS 1. yüzyıl	Mozaik	Pişmiş Toprak	İtalya, Pompeii, Faun Evi	Avını yakalamak için patisini kaldırmış kedi.
66	MS 1. yüzyıl	Mozaik	Pişmiş Toprak	İtalya, Pompeii, Faun Evi	Avını yakalayan kedi.
63	MS 117-38	-	Mermer	-	Arka ayakları üzerine kalkmış kedi.
64	MS 130	Fresk	-	İtalya Ostia Musalar / İlham Perileri Evi	Arka ayakları üzerinde oturan kedi.
45	MS 2. yüzyıl	Mezar steli	Kireçtaşı	Fransa, Bordeaux	Çocuğun kolları arasında durur, karşıya bakar şekilde kedi.
62	MS 2-3 yüzyıl	Masa ayağı	-	-	Çocuğun kucağında duran kedi.
70	MS 3. yüzyılın ilk yarısı	Fresk	-	Ostiense Nekropolü	Tanrıça İsis'in adı.
69	Roma	Mozaik	Pişmiş Toprak	Ürdün, Madaba, Havariler Kilisesi	4 ayağı üzerinde, ön bacakları çapraz duran kedi.

Tablo 5: Yunan ve Roma Uygarlıklarına ait Buluntular